

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΣΟΥΤΣΟΣ

**ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Μιχάλης Ψαλιδόπουλος
Σπύρος Βλαχόπουλος - Ξενοφών Κοντιάδης

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Τίτλος τόμου: ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΣΟΥΤΣΟΣ

Copyright © 2026 Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Ηλεκτρονική έκδοση: Αθήνα, Ιανουάριος 2026

ISBN: 978-618-87336-9-5

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσω η αντιγραφή, η φωτοανατύπωση, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η διασκευή, η αναμετάδοση σε οποιαδήποτε μορφή, καθώς και η εκμετάλλευση του συνόλου ή τμημάτων του παρόντος έργου χωρίς τη γραπτή άδεια.

Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου
Ακαδημίας 43, 10672 Αθήνα
website: www.epoliteia.gr
Τηλέφωνο: 2103623506
e-mail: info@epoliteia.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικά κείμενα	4
Ο Ιωάννης Σούτσος ως Συνταγματικός Οικονομολόγος	4
<i>Μιχάλης Ψαλιδόπουλος</i>	
Σύνταγμα και Οικονομία: Το σχέδιο Συντάγματος του Ιωάννη Σούτσου (1843)	15
<i>Σπύρος Βλαχόπουλος-Ξενοφών Κοντιάδης</i>	
Σχέδιον Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος	25
<i>Ιωάννης Α. Σούτσος</i>	

Μιχάλης Ψαλιδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής Ιστορίας Οικονομικών Θεωριών

στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών ΕΚΠΑ

Ο Ιωάννης Σούτσος ως Συνταγματικός Οικονομολόγος

Η πορεία ενός διανοουμένου

Ο Ιωάννης Σούτσος ήταν από το 1837 έως το 1890 ο μοναδικός κάτοχος ακαδημαϊκής θέσης σχετικής με την Πολιτική Οικονομία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, και άσκησε σημαντική επιρροή στους συγχρόνους του μέσω της διδασκαλίας, του συγγραφικού έργου και της ενεργού συμμετοχής του στην ελληνική κοινωνία. Η αριστοκρατική του καταγωγή και τα φιλελεύθερα ιδεώδη στηριγμένα στη γαλλική οικονομική σκέψη τον κατατάσσουν ως τον σημαντικότερο υποστηρικτή του οικονομικού φιλελευθερισμού στην Ελλάδα του 19ου αιώνα.

Γεννήθηκε το 1804 στην Κωνσταντινούπολη, μέλος επιφανούς φαναριώτικης οικογένειας και αφού έλαβε ιδιωτική εκπαίδευση στην Κωνσταντινούπολη και το Βουκουρέστι, ξεκίνησε σπουδές στη Γενεύη, κοντά στον Pellegrino Rossi, και στο Παρίσι, στο Collège de France, όταν ο Jean Baptiste Say διένυε εκεί το τελευταίο έτος της θητείας του.

Όταν το 1833 εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα, διορίστηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας και παράλληλα δραστηριοποιήθηκε για σύντομο χρονικό διάστημα στο Γραφείο Δημοσίου Οικονομίας υπό τον Gustave d'Eichthal. Όταν το 1837 ιδρύθηκε το Οθώνιο Πανεπιστήμιο (μετέπειτα Πανεπιστήμιο Αθηνών) διορίστηκε εκεί επίτιμος και από το 1842, σε ηλικία 38 ετών, τακτικός καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής. Από το 1859 έως το 1864 επέστρεψε ως διευθυντής στο Γραφείο Δημοσίου Οικονομίας που είχε επαναδραστηριοποιηθεί για σύντομο χρονικό διάστημα, και αργότερα, ξανά, στο Συμβούλιο της

Επικρατείας. Το 1867 διορίστηκε τακτικός καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και παρέμεινε ενεργός μέχρι τον θάνατό του το 1890. Διετέλεσε επίσης μέλος της Επιτροπής για την εμφύχωση της ελληνικής βιομηχανίας, σύμβουλος της ΕΤΕ, πρότανης του Πανεπιστημίου Αθηνών (1847-48) και εμπειρογνώμονας σε κοινοβουλευτικές επιτροπές. Η συμμετοχή του στην επιτροπή για τη φορολόγηση της αγροτικής παραγωγής στις αρχές της δεκαετίας του 1880 ήταν καθοριστική. Το 1861 συνέβαλε στην οργάνωση και την υλοποίηση της απογραφής του πληθυσμού στην Ελλάδα.

Ο Σούτσος ήταν πολυγραφότατος. Ξεκίνησε να δημοσιεύει το 1843, όταν πρότεινε (προς τιμήν του, μόνος του, σε ένα απολυταρχικό περιβάλλον) το πόνημα που αναπαράγεται στον παρόντα τόμο, προτείνοντας την υιοθέτηση ενός σχεδίου Συντάγματος που θα βασιζόταν στην υπεροχή της κοινωνίας των πολιτών και των οικονομικών ελευθεριών¹. Από το 1847 και μετά, ο Σούτσος επικεντρώθηκε σε οικονομικά έργα που τον ανέδειξαν σε πυλώνα του οικονομικού φιλελευθερισμού στην Ελλάδα. Οι οικονομικές του ιδέες εξελίχθηκαν κατά τη διάρκεια πολλών ετών. Χρειάστηκε να περάσουν σχεδόν δεκατέσσερα χρόνια από τον πρώτο του διορισμό για να εκπονήσει το έργο *Πραγματεία περί παραγωγής και διανομής του πλούτου* (1851). Ακολούθησε το *Δοκίμιον περί οικονομικών μεταρρυθμίσεων* (1863), το *Εγχειρίδιον δημοσιολογίας ή θεωρία του προϋπολογισμού* (1864) και στη συνέχεια το δίτομο magnum opus του, *Πλουτολογία* (1868-9). Ο Σούτσος έγραψε ως ενεργός πολίτης και είναι προφανές ότι κατέληξε στη θεωρία αφού πρώτα ασχολήθηκε εντατικά με πρακτικά ζητήματα. Απεβίωσε το 1890.

Ο Ιωάννης Σούτσος περί οικονομίας και πολιτικής

Περί το 1830 και μέσω του έργου των Adam Smith και David Ricardo η Πολιτική Οικονομία είχε αυτονομηθεί πλήρως από τη Θεολογία και τη Φιλοσοφία και αποτελούσε το κυρίαρχο οικονομικό «παράδειγμα» στη Βρετανική κοινωνία. Η πίστη των κλασικών στην ιδιωτική πρωτοβουλία και ο περιορισμός του ρόλου του δημοσίου στις οικονομικές αποφάσεις γίνονταν αποδεκτά

¹ Γι' αυτό βλέπε παρακάτω και τις αναφορές στο Michalis Psalidopoulos, *A history of modern Greek economic thought*, London 2024 (Routledge).

πανευρωπαϊκά. Όμως η αυστηρή ταξική ανάλυση των κλασικών δεν εύρισκε παντού αποδοχή, ούτε η εργασιακή θεωρία της αξίας την οποία οι ίδιοι πρόσβευαν. Πρώιμοι σοσιαλιστές αμφισβητούσαν επίσης τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Οι Γάλλοι φιλελεύθεροι ήταν με επικεφαλής τον Jean Baptiste Say περισσότερο αισιόδοξοι για τη μακροχρόνια τύχη του συστήματος της οικονομίας της αγοράς, τόνιζαν τον ρόλο του επιχειρηματία στην οικονομική διαδικασία και επιδείκνυαν ενδιαφέρον για θεσμούς και ρυθμίσεις που θα προήγαγαν την ελευθερία των συναλλαγών.

Για τον Σούτσο, ο ρόλος της Οικονομικής Επιστήμης δεν περιοριζόταν στην ακαδημαϊκή σφαίρα. Η Οικονομική Επιστήμη όφειλε, κατά τον ίδιο, να διαδραματίζει εξυπηρετικό ρόλο στην επίλυση των εθνικών οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων. Έτσι, σε αντίθεση τόσο με την άποψη των Γάλλων ιδεολόγων που επιθυμούσαν την αποσύνδεση της Πολιτικής Οικονομίας από τα πολιτικά ζητήματα και από την Πολιτική Επιστήμη εν γένει, όσο και με τον Say που πίστευε ότι η δημιουργία «*πλούτου είναι ...ουσιαστικά ανεξάρτητη από την πολιτική οργάνωση*»², ο Σούτσος υποστήριζε, όπως θα δούμε παρακάτω ότι μια «*λανθασμένη*» πολιτική οργάνωση μπορούσε να αποτελέσει μείζον πρόβλημα για την οικονομική πρόοδο μιας λιγότερο ανεπτυγμένης χώρας, όπως η Ελλάδα. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, και παρεκκλίνοντας από τις γαλλικές επιρροές του, εκτιμούσε ότι η Πολιτική Οικονομία έπρεπε να προτείνει τις πρόποσες μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούσαν στην «*πνευματικήν και υλικήν ανόρθωσιν των πολυπληθεστέρων και πενεστέρων της κοινωνίας τάξεων*»³.

Επιπλέον, για τον Σούτσο, η Πολιτική Οικονομία ήταν ένα είδος (Σμιθιανής) «*επιστήμης του νομοθέτη*». Θεωρούσε ως πρώτο καθήκον κάθε οικονομολόγου τη μελέτη των συνθηκών της χώρας του. Αυτή ήταν η βάση για να βρει κανείς τα κατάλληλα εργαλεία οικονομικής πολιτικής και να εισηγηθεί στις αρχές τις απαραίτητες πολιτικές. Ο Σούτσος επέλεξε, λοιπόν, να επικεντρωθεί στην ελληνική κοινωνία και να εφαρμόσει συγκριτική μέθοδο στις αναλύσεις του, χρησιμοποιώντας ιστορικά παραδείγματα και παραθέτοντας

² J. B. Say, *Catéchisme d'économie politique*, Paris 1821, xxi.

³ Ι. Σούτσος, *Πλουτολογία*, 2η έκδοση, Αθήνα 1882, 729.

όχι μόνο οικονομολόγους, αλλά και ιστορικούς και νομικούς επιστήμονες, ειδικούς του διοικητικού δικαίου. Η ορθή εφαρμογή των συμπερασμάτων που προκύπταν από μια επαγωγική ανάλυση τέτοιας έκτασης θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε μια υγιή διακυβέρνηση, πίστευε.

Σε άρθρο του γραμμένο το 1861 στο *Journal des économistes*, ο Σούτσος απέρριψε ρητά τη θεωρία της διανομής του Ρικάρντο ως ένα καθαρά θεωρητικό κατασκευάσμα, ασύμβατο με την ελληνική εμπειρική πραγματικότητα. Έχει ενδιαφέρον το πώς ο Σούτσος έφθασε σε αυτό το συμπέρασμα. Κατά τον ίδιο η έλλειψη εργατικού δυναμικού και κεφαλαίου στην Ελλάδα δεν είχαν επιτρέψει στη βιομηχανία να κερδίσει έδαφος. Όπως τόνιζε, τα επιτόκια έφταναν το 20% και η γεωργία υπέφερε από την έλλειψη υποδομών και δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Οι εύφορες εκτάσεις που απείχαν από τα κέντρα των πόλεων ή των κοινοτήτων παρέμεναν ακαλλιέργητες και οι τιμές των δημητριακών καθορίζονταν από αυτά που εισάγονταν στην Ελλάδα από την Οδησσό. Εφόσον το κόστος παραγωγής ήταν ψηλό, οι Έλληνες αγρότες καλλιεργούσαν όχι τις πιο εύφορες εκτάσεις αλλά εκείνες που είχαν εύκολη πρόσβαση στις αγορές. Ο αγροτικός πληθυσμός δεν διέθετε κεφάλαια και οι μηχανικές δυνάμεις που απασχολούνταν στη βιομηχανία ήταν ανύπαρκτες –επρόκειτο δηλαδή για μια εντελώς διαφορετική κατάσταση από εκείνη της Βρετανίας. Ως εκ τούτου, οι αγρότες ήταν «ανίκανοι να καλλιεργήσουν την πιο εύφορη γη, καθώς έχει ανάγκη από μεγάλες προκαταβολές» (375), έλεγε. Η Ελλάδα δεν μπορούσε να συγκριθεί με ένα ανεπτυγμένο ευρωπαϊκό κράτος και γι' αυτό δεν μπορούσε να επωφεληθεί από τις εξηγήσεις που έδιναν σε οικονομικά ζητήματα ξένοι οικονομολόγοι, οι οποίοι στήριζαν τα μοντέλα τους στην εμπειρία της χώρας τους. Στην Ελλάδα η μίσθωση της γης δεν καθοριζόταν όπως σε άλλες χώρες και από τη στιγμή που οι περισσότεροι αγρότες δεν είχαν δικαιώματα ιδιοκτησίας, δεν μπορούσαν να επωφεληθούν από αυτή τη διαδικασία και να δημιουργήσουν ζήτηση για βιομηχανικά προϊόντα ή οτιδήποτε άλλο.

Ο Σούτσος μοιραζόταν βεβαία τις επιφυλάξεις των κλασικών αλλά και των Say και Rossi για την έκταση της κρατικής παρέμβασης, τον έπαινο της ατομικής ελευθερίας και την αισιόδοξη άποψή τους για την κοινωνικοοικονομική εξέλιξη της ανθρωπότητας.

Η ανάλυση του Σούτσου σε γενικές γραμμές ακολούθησε την παράδοση

της γαλλικής φιλελεύθερης οικονομικής σκέψης και την πολιτική της γραμμή σχετικά με τον πρόποντα ρόλο της κυβέρνησης. Ο ρόλος αυτός σήμαινε την εισαγωγή θεσμικών μεταρρυθμίσεων και τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής χρησιμότητας (Σούτσος 1885, 455-63). Αυτό πήγαινε χέρι-χέρι με την ελευθερία των συμβάσεων, την κατάργηση των συντεχνιών και κάθε άλλου εμποδίου στην κινητικότητα των ανθρώπων καθώς και την καταστολή κάθε προνομίου που δεν επέτρεπε την ανάπτυξη των οικονομικών δυνάμεων υπέρ ορισμένων κοινωνικών στρωμάτων (371 κ.ε.). Τόνιζε επίσης το συγκριτικό οικονομικό πλεονέκτημα της ιδιωτικής ιδιοκτησίας έναντι της δημόσιας (195).

Ο Σούτσος ανέλυσε την ελληνική οικονομία χρησιμοποιώντας αυτό τον θεωρητικό μηχανισμό και εντόπισε την έλλειψη του ορθού νομικού πλαισίου και βασικών υποδομών ως τον κύριο λόγο της οπισθοδρομικότητάς της. Η δημιουργία βιομηχανικών και γεωργικών τραπεζών, πίστευε, θα βοηθούσε την παραγωγική δραστηριότητα και θα προωθούσε τη βιομηχανία, όπως και τη γεωργία. Επίσης ένα καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα ήταν σημαντικό για τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου.

Όσοι ζητούσαν την παρέμβαση της κυβέρνησης με σκοπό την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, έκαναν λάθος. Η πρωταρχική λειτουργία του κράτους ήταν να διατηρεί υγιή τα δημόσια οικονομικά. Οποιαδήποτε κρατική ενίσχυση προς τη βιομηχανία θα έπρεπε να χορηγείται με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή και φειδώ και μόνο εάν αυτή πληρούσε το κριτήριο της προώθησης των εθνικών συμφερόντων (455-63). Η ατομική ελευθερία ήταν το αντίδοτο στον αυταρχισμό και στον πατερναλισμό σε όλες τις σφαίρες της ζωής. Το κλασικό ιδεώδες της οικονομικής πολιτικής ήταν η μεγιστοποίηση της οικονομικής ελευθερίας μέσα σε ένα πλαίσιο νόμου και τάξης.

Παράλληλα, ο Σούτσος δεν εθελοτυφλούσε απέναντι στην αυξανόμενη κοινωνική δυστυχία και τη φτώχεια στις βιομηχανικές χώρες. Η σωστή ισορροπία μεταξύ ιδιωτικής δραστηριότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης ήταν, γι' αυτόν, το σημαντικότερο ζήτημα της Οικονομικής Επιστήμης της εποχής (Σούτσος 1885, 720). Η φτώχεια και η εξαθλίωση αποτελούσαν πρόκληση για κάθε οικονομολόγο. Σύμφωνα με τον Σούτσο, ο τελευταίος έπρεπε να σταθεί κάπου ανάμεσα σε όσους επιδίωκαν τη μεγαλύτερη πρόσβαση των φτωχών στην εκπαίδευση και σε εκείνους που απαιτούσαν αλλαγές στην ατομική ιδιο-

κτησία. Στο σημείο αυτό ο Σούτσοι αναφερόταν σε συγγραφείς όπως ο Owen, ο Fourier και ο Luis Blanc, χωρίς να κάνει μνεία στον Marx. Για τον Σούτσο, ο οικονομολόγος ήταν στη σωστή πλευρά της ανάλυσης εάν προσέφερε πρακτικές λύσεις μέσα στο πλαίσιο που καθιστούσε την ευημερία δυνατή για όλους. Η απαίτηση των κοινωνιολόγων, όπως ονόμαζε τους σοσιαλιστές, να θέσουν όρια στην ιδιωτική δράση ήταν, για τον ίδιο, εντελώς λανθασμένη.

Η πολυμάθεια και ο φιλελευθερισμός του Σούτσου παρέμειναν σε ένα θεωρητικό επίπεδο καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα και δεν επηρέασαν σημαντικά τη χάραξη πολιτικής στην Ελλάδα. Η οικονομική πολιτική ακολουθούσε μια διαφορετική ατζέντα, καθώς η χώρα ήταν υποταγμένη σε μια διοικητική προσέγγιση των οικονομικών ζητημάτων και στη Μεγάλη Ιδέα. Παρόλα αυτά ο Σούτσοι δημοσίευσε και άλλα έργα που προσπαθούσαν να προειδοποιήσουν τους συμπολίτες του για τις σκοτεινές πλευρές της πορείας που ακολουθούσαν οι Έλληνες πολιτικοί. Μερικά από αυτά εκδόθηκαν το 1874 με τον τίτλο *Πλουτολογικαί μελέται*.

Τα Συνταγματικά Οικονομικά

Τα Συνταγματικά Οικονομικά αποτελούν πρόσφατο κλάδο της Οικονομικής Επιστήμης. Αναπτύχθηκαν τη δεκαετία του 1980 από τον James Buchanan και έχουν ως αντικείμενο την ανάλυση εναλλακτικών επιλογών νομικών/θεσμικών/συνταγματικών κανόνων που οφείλουν να διέπουν και να επηρεάζουν τις οικονομικές επιλογές ιδιωτών καθώς και κρατικών δρώντων. Δίνοντας έμφαση σε λειτουργούσες δημοκρατικά κοινωνίες οι οικονομολόγοι που θεραπεύουν το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ανέλυσαν τους υφιστάμενους κανόνες πολιτικών αποφάσεων, τη δομή κινήτρων για πολιτικούς και πολίτες και σε κανόνες που αν επιβάλλονταν συνταγματικά (όπως π.χ. η ισοσκέλιση του προϋπολογισμού) θα περιόριζαν σημαντικά αυθαίρετες η συγκυριακές αποφάσεις που θα ανέβαιναν εις βάρος της ελευθερίας των ατόμων και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Στην πορεία του χρόνου υπήρξαν σημαντικές συμβολές στα θετικά και στα αξιολογικά συνταγματικά οικονομικά, ενώ άλλοι ερευνητές επικεντρώθηκαν στην ανάλυση του Αμερικανικού Συντάγματος και στην ανάγκη οι νομικές ρυθμίσεις και εκτός Συντάγματος να εξυπηρετούν την οικονομία της αγοράς

και να μην τη διαστρέφουν. Υπήρξαν επίσης και αρκετές κριτικές φωνές που πρόσφατα μάλιστα επισήμαναν τη φοβία φιλελεύθερων οικονομολόγων απέναντι στη δημοκρατία των μαζών και το αίτημά τους να υπάρξουν υπερεθνικές ρυθμίσεις που θα υποχρέωναν μεμονωμένα κράτη που συμμετέχουν σε τέτοιους οργανισμούς στην τήρηση συγκεκριμένων νομικών ρυθμίσεων ανεξάρτητα από τη νομοθετική βούληση δημοκρατικά εκλεγμένων εθνικών κυβερνήσεων.

Ο Ιωάννης Σούτσος έζησε βέβαια ενάμιση αιώνα πριν την άνθηση των Συνταγματικών Οικονομικών και δεν είναι δόκιμο να συγκαταλέγεται σε κάτι που δεν υπήρχε όταν δραστηριοποιούνταν και μάλιστα σε εποχή μη πλήρους εφαρμογής δημοκρατικών Συνταγμάτων. Μόνο εκ των υστέρων μπορεί να περιγραφεί η πορεία που θα έπρεπε να ακολουθήσουν απολυταρχικά καθεστώτα προς την κατοχύρωση της δημοκρατίας.

Προκειμένου λοιπόν να γίνει η επιχειρηματολογία του Σούτσου περισσότερο κατανοητή καλό είναι να ιδωθεί η συμβολή του ως προσπάθεια εισαγωγής δημοκρατικής διακυβέρνησης στη θέση της απολυταρχικής εξουσίας. Στην απολυταρχία ο κυρίαρχος/βασιλιάς δεν γνωρίζει περιορισμούς στην εξουσία του και η πολιτική του δεν στηρίζεται σε συγκεκριμένους κανόνες αλλά στη διακριτική του ευχέρεια. Σε ένα τέτοιο καθεστώς μπορεί να υπάρχουν δικαιώματα ιδιοκτησίας αλλά αυτά είναι μονίμως ανασφαλή και συναρτώμενα από τη θέληση του απόλυτου μονάρχη. Ο χρονικός ορίζοντας των αποφάσεων του κυρίαρχου είναι βραχύς μια και η πείρα της ιστορίας αυτοκρατοριών του παρελθόντος διδάσκει συχνές ανατροπές και δολοφονίες κυρίαρχων. Επιπρόσθετα η πιθανή διαφθορά και η πατρωνία εμποδίζουν τη χρηστή διακυβέρνηση σε ένα απολυταρχικό καθεστώς.

Η απολυταρχία θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε δημοκρατία αν οικονομικά συμφέροντα επέβαλαν δια της πειθούς η της βίας δεσμευτικούς κανόνες διακυβέρνησης όπως έδειξε το παράδειγμα της Βρετανίας. Σε μια τέτοια περίπτωση τα Συντάγματα πρέπει να στηρίζονται όχι στον κυρίαρχο αλλά σε θεσμούς.

Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι ο Σούτσος αντέκρουσε ρητά την πρόταση ενός ανώνυμου συγγραφέα το 1853, κατά την έναρξη του Κριμαϊκού Πολέμου, για τον σχηματισμό κυβέρνησης συνασπισμού Οθωμανών και Ελλήνων αντί του

στόχου της Μεγάλης Ιδέας. Στην *Απάντησιν Έλληνας προς Ανατολικόν* ο Σούτσος ήταν ιδιαίτερα επικριτικός για την κατευναστική πολιτική των Αγγλογάλλων απέναντι στους Οθωμανούς και τόνιζε ότι οι θεσμοί της τουρκικής απολυταρχίας δεν ήταν συμβατοί με τους θεσμούς των ευρωπαϊκών χωρών και της Ελλάδας⁴. Οι στόχοι και οι προσδοκίες της Ελλάδας ως πολιτισμένης χώρας δεν θα μπορούσαν να αντέξουν μια κοινή διαβίωση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Συγκυβέρνηση ανόμοιων νομικών καθεστώτων δεν μπορούσε να υπάρξει.

Η πρόταση Σούτσου το 1843

Όπως προαναφέρθηκε ο Σούτσος έκανε την πρώτη του παρέμβαση στη δημόσια σφαίρα με την πρότασή του για Σύνταγμα μετά τα γεγονότα της Τρίτης Σεπτεμβρίου (Σούτσος 1843). Ήταν ένα θαρραλέο και συνειδητοποιημένο βήμα. Το σχέδιό του αντλούσε πολλά στοιχεία από το γαλλικό και το βελγικό Σύνταγμα, και αποσκοπούσε να αποτελέσει τη βάση των συζητήσεων στην εθνοσυνέλευση. Συνολικά πρότεινε 70 άρθρα, καθώς και τρεις πρόσθετες ρήτρες που συνοδεύονταν από σχόλια και επιχειρήματα.

Η ισότητα ενώπιον του νόμου ήταν υψίστης σημασίας για τον Σούτσο. Τα προνόμια προσώπων, ενώσεων ή μονοπωλίων ήταν ασυμβίβαστα με την ισότητα και έπρεπε να καταργηθούν. Ο θεσμός της ατομικής ιδιοκτησίας θα έπρεπε να αποτελεί τη βάση της οικονομικής ζωής και να είναι εγγυημένος. Για τον Σούτσο οι απαλλοτριώσεις επιτρέπονταν αν είχε αποδειχθεί η δημόσια ωφέλεια που θα πρόκυπτε από μια εθνικοποίηση, και εάν ο κάτοχος της ιδιοκτησίας είχε αποζημιωθεί για τη ζημία που υπέστη. Χωρίς την εκπλήρωση αυτών των δύο κριτηρίων, τα ακίνητα θα γίνονταν «λάφυρα των ισχυρών» (10), τόνιζε.

Ο Σούτσος πρότεινε μια συνταγματική μοναρχία, κατά την οποία ο σεβασμός των προσωπικών ελευθεριών και των πολιτικών και οικονομικών δικαιωμάτων για όλους θα ήταν οι βασικοί κανόνες (7). Η μετάβαση στο δημοκρατικό πολίτευμα θα έπρεπε να γίνει σταδιακά, δείγμα της επιφυλακτικότητας

⁴ Ο Σούτσος αφιέρωσε τις εισαγωγικές του διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο το 1853, το 1854, το 1858 και το 1859 σε αυτό το θέμα. Οι περισσότερες αναπαράχθηκαν στο περιοδικό *Πανδώρα*.

και του συντηρητισμού που τον διέκρινε. Σύμφωνα με τον ίδιο, «*όταν πρόκειται περί νομοθεσίας... πρέπει να σπεύδωμεν βραδέως*» (35). Αναγνώρισε την ανεπαρκή εκχώρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στους αγρότες ως κύριο εμπόδιο για την οικονομική πρόοδο (10). Η εκτεταμένη κατοχή γαιοκτησίας από το κράτος στερούσε πόρους από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Χωρίς ασφαλή ιδιοκτησιακά δικαιώματα, συνέχισε, η ιδιωτική ιδιοκτησία «*γίνεται βορά του ισχυροτέρου και η βιομηχανική ενέργεια καιρίως προσβάλλεται*» (10). Η πρότασή του πέρασε στο Σύνταγμα, αλλά χωρίς χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, γεγονός που καθυστέρησε τη διανομή της γης μέχρι το 1871.

Η κεντρική διοίκηση θα έπρεπε να επιβάλει τη λογοδοσία των τοπικών κοινοτήτων ώστε «*να τεθεί πέρας εις την σκανδαλώδη διαχείρισιν των δημοτικών πόρων*» (52). Πρότεινε η φορολογία να αποφασίζεται από το κοινοβούλιο και η κεντρική κυβέρνηση θα έπρεπε να είναι περιορισμένη. Οι προτάσεις αυτές βρήκαν μεν θέση στο νέο Σύνταγμα, στην πράξη όμως παρακάμφθηκαν μέσω των πολλών ειδικών νόμων που θέσπισαν οι μετέπειτα κυβερνήσεις.

Ο Σούτσος θεώρησε ότι η δημοσιότητα των δικαστικών διαδικασιών ήταν ζωτικής σημασίας για την αμεροληψία των δικαστών και του δικαστικού συστήματος. Επέμεινε εξίσου στη δημοσιότητα των συζητήσεων στα δύο σώματα, ως προϋπόθεση για τον έλεγχο των βουλευτών (27-8). Σημαντικό τμήμα του σχεδίου του Σούτσου αποτελούσε το ζήτημα της σύστασης δύο σωμάτων (Γερουσίας και Βουλής των Αντιπροσώπων) (32-47). Ο ίδιος ήταν ένθερμος υποστηρικτής αυτού του μοντέλου, στον βαθμό που με τα δύο σώματα «*εξασφαλίζεται η κοινωνία ως προς την λογικότεραν και επωφελεστέραν διεξαγωγήν των νόμων*» (35). Η ύπαρξη μόνο του Κοινοβουλίου σήμαινε ότι το Σύνταγμα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει κινδύνους. Η Γερουσία θα έπρεπε να έχει ως αποστολή την εξισορρόπηση της εξουσίας μεταξύ του βασιλιά και της Βουλής των Αντιπροσώπων (39). Η δημοκρατική νομιμότητα και των δύο σωμάτων αποτέλεσε ένα από τα πιο συζητημένα θέματα στην Εθνική Συνέλευση. Για τον Σούτσο δεν υπήρχε αμφιβολία ότι οι γερουσιαστές έπρεπε να εκλέγονται και να μην διορίζονται από τον βασιλιά (43). Η πρόταση αυτή δεν ενσωματώθηκε τελικά στο Σύνταγμα, το οποίο με το άρθρο 70 έδινε στον βασιλιά την εξουσία να διορίζει τα μέλη της Γερουσίας που ο ίδιος επέλεγε και να τους χορηγεί ισόβια θητεία. Τα επόμενα χρόνια η Γερουσία δεν εκπλήρω-

σε τη συνταγματική της λειτουργία και δικαίωσε τους φόβους του Σούτσου. Μετά την παραίτηση του Όθωνα το σώμα της Γερουσίας διαλύθηκε.

Το Σύνταγμα του 1844 που τελικά προέκυψε ήταν ένας συμβιβασμός μεταξύ της άρχουσας γαιοκτημονικής ελίτ και του βασιλιά. Οι προτάσεις του Σούτσου έγιναν μόνο εν μέρει αποδεκτές και η πολιτική κατάσταση της χώρας δεν άλλαξε ριζικά προς το καλύτερο. Ο βασιλιάς, παρά τον όρκο του να σέβεται το νέο Σύνταγμα, συνέχισε τον απολυταρχικό τρόπο διακυβέρνησης, και οι δημόσιοι πόροι δεν δαπανήθηκαν για παραγωγικούς σκοπούς.

Η συνέχεια

Ο Σούτσος πρότεινε στην πορεία του χρόνου πολιτικές σε συμφωνία με τις αρχές που εξέθεσε στο *Σχέδιον*. Το 1863 πρότεινε στη νέα πολιτική ηγεσία την απόδοση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στους καλλιεργητές, τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος και την κατάργηση των φοροεισπρακτόρων και την κατάρτιση κτηματολογίου. Η πρόταση αυτή υλοποιήθηκε μερικά από τον Κουμουνδούρο το 1871.

Στο σύγγραμμα του του 1864 *Εγχειρίδιον Δημοσιολογίας: Θεωρία του προϋπολογισμού* ξεκινούσε με μια εκτενή αναφορά στις πολιτικές εξελίξεις της εποχής πριν προχωρήσει στη διεξοδική ανάλυση των δημόσιων οικονομικών στην επιστήμη και στην ελληνική πρακτική. Ο Σούτσος επέκρινε με πολύ σκληρά λόγια τα λάθη και την αδράνεια, όχι μόνο του Όθωνα, αλλά και των ελληνικών τοπικών και εθνικών αρχών. Τις χαρακτήρισε διεφθαρμένες, αναποτελεσματικές και εξίσου υπεύθυνες τόσο για την έλλειψη μεταρρυθμίσεων στην ελληνική οικονομία σύμφωνα με τις ευρέως τότε γνωστές διεθνώς αρχές, όσο και για τη παραβίαση κατά το δοκούν του Συντάγματος του 1844 από τον Όθωνα. Στο θέμα αυτό επανήλθε το 1876 τονίζοντας ότι από το 1843 και μετά, όσοι κυβέρνησαν τη χώρα καθοδηγούνταν από μακιαβελικές προθέσεις, κυβερνώντας σύμφωνα με τα δικά τους συμφέροντα, και όχι για το γενικό καλό. Ως εκ τούτου, οι αποφάσεις που ήταν ύψιστης προτεραιότητας για την οικονομία ώστε να υλοποιηθεί η Μεγάλη Ιδέα, δηλαδή η συγκρότηση ενός δημοσιονομικά ισχυρού κράτους με τακτοποιημένο το δημόσιο χρέος είχαν παραμεληθεί.

Τρία χρόνια αργότερα, και μετά τις αποφάσεις του συνεδρίου του Βερολίνου, το Βασίλειο της Ελλάδας μπορούσε να προσαρτήσει την εύφορη επαρχία της

Θεσσαλίας και ένα μέρος της Ηπείρου. Η προσάρτηση απαιτούσε νέες δαπάνες, οι οποίες δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τον υπάρχοντα προϋπολογισμό. Αυτό σήμαινε για τον Σούτσο πως είτε θα έπρεπε να αντληθούν νέα δάνεια για να καλυφθούν οι δαπάνες αυτές, είτε να εξορθολογιστούν οι ήδη υφιστάμενες δαπάνες. Ο Σούτσος δεν ήταν πολύ αισιόδοξος, γιατί, παρά την αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας, δεν είχαν συμβεί πολλά προς την κατεύθυνση που υποστήριζε με τις μεταρρυθμιστικές προτάσεις του 1863 και του 1876. Πρώτη προτεραιότητα για τον Σούτσο ήταν ρητά η ισότητα των πολιτών μπροστά στη φορολογία που ως τότε παραβιαζόταν κατά τον ίδιο βάνανσα λόγω της ύπαρξης «μηδόλως φορολογουμένων» πολιτών και επιχειρήσεων. Η υφιστάμενη, πολύ στενή φορολογική βάση, που περιλάμβανε μόνο τους αγρότες, δεν ήταν βιώσιμη. Τα εμπορικά, τα τραπεζικά καθώς και τα βιομηχανικά κέρδη, φορολογούνταν με πολύ χαμηλό συντελεστή, ενώ έπρεπε να αυξηθεί και ο φόρος κληρονομιών.

Αντί συμπεράσματος

Ο Ιωάννης Σούτσος επεδίωξε με το Σχέδιον του να επηρεάσει την κοινωνία της εποχής του ως ακαδημαϊκός και πολίτης. Με το σύνολο του έργου του παρέμεινε πιστός στις αρχές που είχε προτείνει το 1843. Τα δικαιώματα του πολίτη, ειδικά εκείνο της ατομικής ιδιοκτησίας αποτελούσαν θεμέλια για μια χρηστή δημοσιονομική διαχείριση και για την υλοποίηση έργων υποδομής. Πολιτική σταθερότητα, δημοκρατική διακυβέρνηση και διαχειριστική αποτελεσματικότητα ήταν απαραίτητες τόσο για την οικονομική ανάπτυξη όσο και για την επιτυχή εκπλήρωση της Μεγάλης Ιδέας. Ήταν ατυχές το γεγονός ότι ενώ η παρουσία του στην ελληνική κοινωνία ήταν έντονη, ελάχιστα ακούστηκαν για τις προτάσεις και τις ιδέες που υποστήριζε ως το θάνατο του.

Το Σχέδιον δεν αναφέρθηκε βιβλιογραφικά από τον Αλέξανδρο Σβώλο. Το είδος της εγχώριας ιστοριογραφίας που αρέσκεται στο να αποκαλεί αβασάνιστα «δικτάτορα» τον Ιωάννη Καποδίστρια και «πρωτοπόρο του φιλελευθερισμού» τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη την απαραίτητη πολύπλευρη ενημέρωση και επιστημονική ανάλυση πριν αποφανθεί περί της ελληνικής κοινωνίας την εποχή του Όθωνα. Η παρούσα επανέκδοση αποτελεί μια συμβολή στην επανεκτίμηση της συνταγματικής ιστορίας της Ελλάδος, και όχι μόνο.

Σπύρος Βλαχόπουλος, Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ
Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πάντειο
Πανεπιστήμιο

Σύνταγμα και Οικονομία: Το σχέδιο Συντάγματος του Ιωάννη Σούτσου (1843)

Ο καθηγητής και οικονομολόγος Ιωάννης Σούτσος

Ο Ιωάννης Σούτσος υπήρξε μια από τις πιο εμβληματικές προσωπικότητες της οικονομικής επιστήμης και της ακαδημαϊκής ζωής. Με καταγωγή από ιστορική οικογένεια (ο πατέρας του Αλέξανδρος Σούτσος διετέλεσε ηγεμόνας της Βλαχίας και της Μολδοβλαχίας), κατέλαβε την πρώτη θέση του καθηγητή της πολιτικής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από την ίδρυσή του το 1837, διδάσκοντας μέχρι και τον θάνατό του το 1890. Ο Σούτσος εκλέχθηκε Πρύτανης του Πανεπιστημίου και κατέλαβε και πολλές άλλες θέσεις, όπως μέλος του Συμβουλίου της Επικρατείας και Διευθυντής του Γραφείου Δημόσιας Οικονομίας του Υπουργείου Εσωτερικών.

Οι σχέσεις μεταξύ οικονομίας και συνταγματικού δικαίου είναι πολύ στενές, αφού το Σύνταγμα αποτυπώνει τις κρατούσες αντιλήψεις για τον ρόλο του ιδιώτη και του Κράτους στην οικονομική δραστηριότητα. Έτσι, το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα ρυθμίζει το πλαίσιο της οικονομικής ζωής, κατοχυρώνοντας την οικονομική ελευθερία αλλά και θέτοντας ταυτόχρονα όρια στην οικονομική δραστηριότητα, που δεν επιτρέπεται να ασκείται εις βάρος του γενικού συμφέροντος και της εθνικής οικονομίας.

Ο Σούτσος, με καινοφανή για την εποχή του διεισδυτικότητα, επισημαίνει ήδη από το 1843 ότι στο συνταγματικό κείμενο είναι σκόπιμο να περιλαμβάνονται ρυθμίσεις που οριοθετούν τη σχέση κράτους και οικονομίας, διασφαλίζοντας μεν την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς αλλά θέτοντας ταυτόχρονα

περιορισμούς στην οικονομική δραστηριότητα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Δεν ενδιαφέρεται όμως μόνο, ως οικονομολόγος, για τις διατάξεις του λεγόμενου «οικονομικού Συντάγματος», αλλά αντιλαμβάνεται ότι η σχέση κράτους και αγοράς επηρεάζεται επίσης από τις εν όλω διαρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στο συνταγματικό κείμενο. Με αυτό ακριβώς το σκεπτικό επεξεργάζεται λοιπόν ένα ολοκληρωμένο και πλήρες σχέδιο Συντάγματος.

Το «Σχέδιον Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος» του Ιωάννη Σούτσου (1843)

Παρά την ώσμωση αυτή μεταξύ συνταγματικού δικαίου και οικονομίας, ο οικονομολόγος δεν είναι συνταγματολόγος. Προκαλεί έτσι εντύπωση ότι ο Ιωάννης Σούτσος «τόλμησε» να γράψει ένα «Σχέδιον Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος» το 1843, ένα χρόνο δηλαδή πριν από την ψήφιση του πρώτου ελληνικού Συντάγματος του οργανωμένου ελληνικού Κράτους. Το συνταγματικό αυτό «σχεδίασμα», που έθεσε υπόψη μας ο ομότιμος καθηγητής της οικονομικής ιστορίας του ΕΚΠΑ Μιχάλης Ψαλιδόπουλος, περιέχει πολλές ενδιαφέρουσες προτάσεις, οι οποίες αξίζει να συζητηθούν ακόμη και σήμερα.

Δεν ανήκει στο Σύνταγμα «παν ότι ... υπάγεται εις την ενέργειαν του χρόνου, μεταβάλλεται και αναπτύσσεται»

Καταρχάς, το «Σχέδιον Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος» του Ιωάννη Σούτσου αρχίζει με μια παρατήρηση που δυστυχώς συχνά ξεχνούν οι συντάκτες των σύγχρονων Συνταγμάτων: ένα Σύνταγμα πρέπει να περιέχει μόνον τα ουσιώδη, αφήνοντας τη συγκεκριμενοποίησή του στον κοινό νομοθέτη. Αναφέρει ειδικότερα ο Σούτσος: *«εντός των πλειοτέρων συνταγμάτων και εκείνων των πλέον πολιτισμένων λαών, απαντώνται όχι ολίγην αμεθοδίαν και επισώρευσιν εν αυτοίς αντικειμένων αλλοτρίων προς το Σύνταγμα. Προς αποφυγήν του ατοπήματος τούτου, προσπάθησα επιμελώς να διατηρήσω εντός του σχεδίου μου, εκείνα μόνον τα αντικείμενα, άτινα κυρίως ανήκουσιν εις το Σύνταγμα, και να απαλλάξω από παντός γενικού αξιώματος, ή διατάξεως, αφορώσης τον διοικητικόν ή δικαστικόν οργανισμόν, την ποινικήν νομοθεσίαν, το αστικόν και δημοτικόν δίκαιον, τον εσωτερικόν κανονισμόν των Βουλών κτλ. Ούτω περιορίζων το Συνταγματικόν νόμον εντός των λογικών αυτού ορίων δηλ.*

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

του δημοσίου και πολιτικού δικαίου, και εξαιρών αυτού, παν ότι δεν πρέπει να θεωρηθή ως αρχή αμετασάλευτος, διότι υπάγεται εις την ενέργειαν του χρόνου, μεταβάλλεται και αναπτύσσεται υπ' αυτού, ήλπισα ότι διευκολύνεται η σπουδή και κατάληψις του Συντάγματος, και εξοικονομείται ο τόσον πολύτιμος χρόνος εις τας παρούσας κρισίμους της Πατρίδος περιστάσεις».

Είναι εντυπωσιακό πώς ο Σούτσος, σε μια εποχή που ο συνταγματισμός διανύει ακόμη την παιδική του ηλικία, προσλαμβάνει και σχολιάζει ένα ζήτημα που θα απασχολήσει επισταμένως τη συνταγματική θεωρία εκατό χρόνια αργότερα και μέχρι σήμερα, δηλαδή το ερώτημα σχετικά με την έκταση και τη λειτουργικότητα του Συντάγματος.

Τα πρώτα Συντάγματα, ορισμένα από τα οποία, όπως το Σύνταγμα των ΗΠΑ, επιβιώνουν με προσθήκες και τροποποιήσεις μέχρι σήμερα, είχαν κατά κανόνα περιορισμένη έκταση. Αρκετά από αυτά δεν περιλάμβαναν καν διατάξεις που κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα. Σύμφωνα με μια αντίληψη για το Σύνταγμα και ευρύτερα για τη νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας, η οποία διέθετε ισχυρά ερείσματα στα πρώιμα στάδια του συνταγματισμού, το κείμενο του Συντάγματος οφείλει να περιορίζεται στην κωδικοποίηση θεμελιωδών κανόνων διαδικαστικού χαρακτήρα που εγγυώνται την εκλογίκευση και την υπαγωγή της πολιτικής εξουσίας σε ένα πλαίσιο διευθέτησης των πολιτικών συγκρούσεων, καθιστώντας εφικτή τη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων.

Έτσι, απέναντι στις πολιτικές και κοινωνικές αντιμαχίες το Σύνταγμα προβάλλεται ως «ανοιχτό», «ουδέτερο» ή «αντικειμενικό», αφιστάμενο κατευθύνσεων και περιορισμών ως προς το περιεχόμενο των πολιτικών αποφάσεων. Υπό αυτό το πρίσμα το Σύνταγμα προσεγγίζεται ως ένα ελλειπτικό «Instrument of Government», που ρυθμίζει αρμοδιότητες και οργανώνει την κρατική εξουσία χωρίς να υπεισέρχεται στην ουσία των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συγκρούσεων.

Ο Σούτσος υιοθετεί την αντίληψη ότι το Σύνταγμα πρέπει να είναι κατά το δυνατόν ελλειπτικό, γενικό και αφαιρετικό, ώστε αφενός να αντέχει στον χρόνο και αφετέρου να μην περιορίζει υπέρτερα τον κοινό νομοθέτη. Παρ' όλα ταύτα, δεν θα διστάσει να περιλάβει στο Σχέδιον Συντάγματος διατάξεις οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου.

Επικρατούσα θρησκεία και θρησκευτική ελευθερία. Η μισθοδοσία των κληρικών

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι απόψεις του Σούτσου για τη συνταγματική ρύθμιση του θρησκευτικού φαινομένου. Υποστηρίζει και αυτός την Ορθόδοξη Εκκλησία ως «θρησκεία της Επικρατείας», δεν αρχίζει όμως την προτεινόμενη διάταξη με αυτήν. Στο πρώτο άρθρο του Σχεδίου Συντάγματος προτάσσεται η θρησκευτική ελευθερία και η ισότητα όλων των θρησκειών κατά την άσκηση της λατρείας τους και ακολουθεί η αναφορά στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Με τον πολύ απλό αυτόν τρόπο, η έμφαση δίδεται στην ελευθερία και την ισότητα: *«Καθείς επαγγέλεται την Θρησκείαν ελευθέρως και ίση χορηγείται προστασία εις όλας τας λατρείας, τα αναγνωρισμένας ήδη εις το Κράτος, και δημοσίως τελουμένας. Η δε της Ανατολικής ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας, είναι θρησκεία της Επικρατείας».*

Ενδιαφέρον έχει πάντως ότι ο Σούτσος υποστηρίζει τη μισθοδοσία των κληρικών από το Κράτος, εξηγώντας μάλιστα και τους λόγους: *«Εν τούτοις είναι αναντίρρητον ότι εν όσω οι πόροι του Ελληνικού Κλήρου δεν εξασφαλισθώσιν, εν όσω οι Ιερείς των δήμων και κοινοτήτων εισίν ηναγκασμένοι να τείνωσιν ικετικήν χείρα προς επάρκειαν των, ποτέ δεν πρέπει να ελπίζωμεν ότι ο Ελληνικός Κλήρος, προς τον οποίον η Ελλάς οφείλει βαθυτάτην ευγνωμοσύνην ... θέλει ενδυναμωθεί παραλαμβάνων εις τους κόλπους του και το στοιχείον της παιδείας, το οποίον αληθώς θέλει αποκαταστήσει την Εκκλησίαν σχολείον του λαού».*

Η ρύθμιση που προτείνει ο Σούτσος είναι εξαιρετικά ισορροπημένη και τολμηρή για την εποχή της, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι το ζήτημα των σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας έχει προκαλέσει διαχρονικά οξύτατες αντιπαράθεσεις, τόσο μεταξύ των Κυβερνήσεων και της Εκκλησίας της Ελλάδας όσο και μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων. Ο Σούτσος υιοθετεί μεν την αναφορά του Συντάγματος στην επικρατούσα θρησκεία, όμως ταυτόχρονα υποστηρίζει τη θρησκευτική ουδετερότητα τους κράτους, προβλέποντας «προστασία εις όλας τας λατρείας».

Οι προτεινόμενες συνταγματικές διατάξεις για την οικονομία

Ένας οικονομολόγος, όπως ο Ιωάννης Σούτσος, είναι εύλογο να αποδίδει μεγάλη σημασία στις συνταγματικές ρυθμίσεις, οι οποίες αφορούν την οι-

κονομία. Η πρώτη προτεινόμενη διάταξη αφορά την ισότητα ενώπιον των δημοσίων βαρών (οἱ Ἕλληνες «*Συνεισφέρουσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη αναλόγως τῆς περιουσίας των*»), ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἐξαιρεῖται οὔτε ὁ βασιλιάς: «*Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης καθιερούται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσῆς των φόρων διανομῆς κατὰ λόγον τῆς περιουσίας ἑκάστου. Ἀπαντες οἱ πολῖται ἀνεξαιρέτως, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Βασιλέως, καθόσον ἀφορὰ τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ κτήματα, οφείλουν νὰ συνεισφέρουσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη. Προνόμιον δὲν χορηγεῖ ὁ νόμος οὔτε εἰς κτήματα, οὔτε εἰς πρόσωπα*».

Ἐντονη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ κοινωνικὴ διάστασις τῆς ιδιοκτησίας, κυρίως μέσῳ τῆς πρόβλεψης τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀπαλλοτρίωσης πού καὶ αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ ὑπόκειται σὲ προϋποθέσεις: «*Αἱ ιδιοκτησίαι εἰσὶν ἀπαραβίαστοι ἐκποιοῦνται δὲ ἀναγκαστικῶς ὑπὲρ τοῦ κράτους, ὅταν νομίμως ἀποδειχθῇ ἡ ἐκ τῆς ἐκποίσεως αὐτῶν δημόσιος ὠφέλεια, καὶ ἀποζημιωθῇ προηγουμένως ὁ κύριος τοῦ κτήματος*». Ὅπως ἐπεξηγεῖ δὲ ὁ Σούτσος: «*Ἄνευ των δύο τούτων ὁρων τῆς ἀποδεδειγμένης δημοσίας ὠφελείας, καὶ τῆς προηγουμένης ἀποζημιώσεως, ἡ ιδιοκτησία γίνεται βόρὰ τοῦ ἰσχυροτέρου, ἡ βιομηχανικὴ ἐνέργεια καὶ ῥίως προσβάλλεται*». Ὅσον ἀφορὰ δὲ τὴν ἀπαγόρευση τῆς γενικῆς δήμευσης («*Ἡ γενικὴ δήμευσις οὐδαμῶς συγχωρεῖται*»), ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ αἰτιολόγησίς τῆς: «*Τὰ τέκνα δὲν πρέπει νὰ τιμωρῶνται διὰ τὰ πλημμελήματα των γονέων. Ἡ δήμευσις ὀχι μόνον ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐπιεικὴ ταύτην ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πενίας διαχαράττει τὴν οδὸν τῆς κακίας εἰς τὰ τέκνα*».

Σὲ σχέση με τὴν ἐπιβολὴν των φόρων, «*Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται ἢ ἐισπράττεται, εἰ μὴ δὲν ἐγκριθῇ προηγουμένως παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ κατακυρωθῇ ἀπὸ τοῦ Βασιλέως*». Καὶ ἡ ρύθμιση αὕτη, πού ξεπερνάει τὰ ὅρια τοῦ οικονομικοῦ Συντάγματος καὶ ἀγγίζει τὴν «καρδιά» τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος («*no taxation without representation*»), ἐπεξηγεῖται με ἐνάργεια: «*Οὐδεὶς ἐλεύθερος λαὸς φορολογεῖται ἀνευ τῆς συναινέσεώς του. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχή, τὴν ὁποίαν καθιερώνουσι τὰ συνταγματικὰ πολιτεύματα, μὴ συγχωροῦντα οὐδενὸς φόρου ἐπιβολὴν ἢ εἰσπραξίν ἀνευ τῆς συναινέσεως των βουλῶν*». Εἰκότως, ὁ «ἐγγεῖος φόρος δὲν ἀποφασίζεται, εἰ μὴ δι' ἐν ἔτος, οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀποφασίζονται καὶ διὰ πλείονα ἔτη». Ἡ διαφοροποίηση αὕτη ἐπιβάλλεται κατὰ τὸν Σούτσο, διότι ἡ «κτηματικὴ περιουσία εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, ἐπομένως καὶ τὸ σύστημα των ἐγγείων φόρων,

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πρέπει ετησίως να υποβάλλεται εις τας βουλάς, διά να τελειοποιήται και βελτιούται ετησίως».

Τέλος, ο Σούτσος υποστηρίζει την ανάγκη διανομής της εθνικής γης: «*Η διανομή της εθνικής γης, είναι αντικείμενον εξ ου κρέμαται η εις το μέλλον ηθική, πολιτική και υλική ανάπτυξις της Ελληνικής κοινωνίας, διά της διανομής της εθνικής γης θέλει καταβληθή η κρηπίς των συντελεστικωτάτων προς την εθνικήν ευδαιμονίαν μεταρρυθμίσεων, της χωρογραφίας, και της βελτιώσεως του συστήματος των εγκτητικών φόρων».*

Ο Σούτσος δεν περιλαμβάνει πάντως στο Σχέδιον Συντάγματος κοινωνικά δικαιώματα, δεδομένου άλλωστε ότι ο «κοινωνικός συνταγματισμός» δεν έχει ακόμη εκδηλωθεί στην εποχή του. Τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν αξιώσεις για κάλυψη από το κράτος, ή πάντως μέσω της κρατικής παρέμβασης, συγκεκριμένων κατηγοριών βιοτικών αγαθών, που θεμελιώνονται στο αίτημα της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η αοριστία και ο ανοιχτός χαρακτήρας των κοινωνικών δικαιωμάτων απορρέει από την ιστορική και πολιτισμική σχετικότητα της έννοιας των κοινωνικών αγαθών. Έτσι η ελαστικότητα των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα του εγγενώς ανοιχτού και διαπραγματεύσιμου χαρακτήρα τους.

Ο Σούτσος αποφεύγει συνεπώς να αναφερθεί σε κοινωνικά δικαιώματα, κατά κύριο λόγο επειδή εμφορείται από τις φιλελεύθερες οικονομικές αντιλήψεις των κλασικών οικονομολόγων της εποχής του ως προς το εύρος της κρατικής παρέμβασης, αλλά και επειδή φαίνεται να οραματίζεται ένα Σύνταγμα λιτό και δεσμευτικό, χωρίς αμφίσημες ή διαπραγματεύσιμες ρυθμίσεις.

Οι δικαιοκρατικές εγγυήσεις

Το Σύνταγμα δεν περιλαμβάνει όμως μόνο διατάξεις για την οικονομία. Ο Σούτσος επεκτείνεται και σε πολλές άλλες ρυθμίσεις που αγγίζουν την «καρδιά» του κράτους δικαίου. Εκτός από τις θεμελιώδεις ελευθερίες που προβλέπονται στο δεύτερο κεφάλαιο του Σχεδίου Συντάγματος, ο Σούτσος περιλαμβάνει εκτενείς ρυθμίσεις για τη δικαστική λειτουργία στο έκτο κεφάλαιο: «*Αι δικαστικά συζητήσεις γίνονται δημοσίως εκτός μόνον οσάκις διά της δημοσιότητας υπάρχει κίνδυνος μη προσβληθώσιν ουσιωδώς τα ήθη ή η δημοσία τάξις. Επί τούτω το δικαστήριον εκδίδει αιτιολογημένην απόφασιν».* Γιατί όμως θα

πρέπει να κατοχυρώνεται συνταγματικά η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων; *«Η Δημοσιότης των δικαστικών συζητήσεων είναι η κυριώτερα εγγύησις της απροσωπολήπτου διανομής της δικαιοσύνης. Δι' αυτής οι πολίται εξοικειούνται με τους νόμους της πολιτείας, και μανθάνουν να τους σέβωνται, βλέποντες εκ του σύνεγγυς τα εκ της παραβάσεως αυτών δεινά αποτελέσματα».*

Ο Σούτσος εμφορείται από τις αρχές που διέπουν τον πρώιμο συνταγματισμό. Δεσπόζουσα θέση στο πλαίσιο του πρώιμου φιλελεύθερου κράτους δικαίου καταλαμβάνει ο νόμος, νοούμενος ως αφηρημένος και γενικός κανόνας. Κάθε αυθαίρετος κρατικός χειρισμός θα παρεμπόδιζε το οικονομικό σύστημα, που εμφανιζόταν να βασίζεται σε ορθολογικούς υπολογισμούς. Κατά συνέπεια θεωρήθηκε αναγκαίο να απαλειφθεί από την κρατική δραστηριότητα ο παράγοντας της απρόβλεπτης, μη θεσμικής απόφασης. Την ανάγκη αυτή υλοποιεί ο νόμος, που δεν θεωρείται ότι αποτυπώνει τη θέληση ενός ή περισσότερων ανθρώπων, αλλά χαρακτηρίζεται ως ένα ρυθμιστικό πλαίσιο ορθολογικό-γενικό. Υπό αυτό το πρίσμα, ο Σούτσος αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη δικαστική ανεξαρτησία και στην εγγύηση των θεμελιωδών ελευθεριών από τη δικαστική εξουσία.

Οι οργανωτικές διατάξεις του Συντάγματος

Ο Σούτσος δεν διστάζει να πραγματευθεί ακόμη και ζητήματα λειτουργίας των πολιτειακών οργάνων. Διατυπώνει μάλιστα και πρωτότυπες προτάσεις, όπως τη μυστική ψηφοφορία στις δύο Βουλές (Βουλή και Γερουσία) προκειμένου να μην υπάρχουν εξαρτήσεις των βουλευτών και γερουσιαστών: Τα *«επιχειρήματα υπέρ της φανεράς ψηφοφορίας φαίνονται ισχυρά, εν τούτοις είναι αναντίρρητον, ότι εάν άπαντες οι πολίται θεωρώνται και υπάρχωσιν ίσοι ενώπιον των νόμων, μ' όλα ταύτα η ανατροφή και εκπαίδευσίς των, η κοινωνική των κατάστασις, η ένδεια ή η ευπορία των, αι προς τους αλλήλους σχέσεις, τους συνδέουσι πολλάκις εις τρόπον ώστε, οι πλείστοι διατελούσιν υπό την επιρροήν των ολιγωτέρων, και δι' ατομικούς ή οικιακούς λόγους αναγκάζονται πολλάκις να περιστρέφονται ως τόσοι δορυφόροι, εντός της ατμοσφαιράς ολίγων τινών επισήμων ατομικοτήτων. Ποιος είναι λοιπόν ο μόνος τρόπος του ν' απαλλαχθώσιν οι τοιούτοι από της αμέσου επιρροής των ολίγων; Διά ποίου*

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μέσου είναι δυνατόν να προληφθή η διαφθορά των ψήφων; Διά της μυστικής ψηφοφορίας, ήτις ουδεμίαν παρέχει εγγύησιν εις τους διαφθορείς των ψήφων ... Οι ανωτέρω λόγοι εξηγούν διατί εις την Αγγλίαν, όπου η ισχύς μεγαλοκτήμονος και παμβιομηχάνου αριστοκρατίας είναι μεγάλη, η πλέον φιλελευθέρα μερίς επικαλείται την μυστικήν ψηφοφορίαν, ως σύστημα ευεργετικώτατον».

Εξίσου πρωτότυπη είναι και η πρόταση του Σούτσου για τμηματική (ετήσια) ανανέωση των βουλευτών: «Οι αντιπρόσωποι εκλέγονται διά πενταετίαν, αλλά το πεμπτημόριον αυτών ανανεούται ετησίως. Κατά την πρώτην περίοδον, το ανανεωθησόμενον πεμπτημόριον, θέλει προσδιορισθῇ διά λαχνοῦ». Το βασικό επιχείρημα εδώ είναι η ανανέωση: «Διά του συστήματος τούτου, ἀφ' ενός μὲν ανανεούται ετησίως η βουλή και καθ' ὅσον βελτιούται ἢ μεταβάλλεται η κοινή γνώμη, αναμορφούται ἐν μέρει και η σύνθεσις της Βουλῆς. Ἀφ' ἑτέρου δε η ανανέωσις αὐτή δεν γίνεται αἰφνιδικά, οὔτε ολοσχερῆς και οὕτως η πείρα του παρελθόντος συννεύεται με τας αξιώσεις και τας ἀνάγκας του ἐνεστώτος. Εἰς το αὐτό σύστημα συγχωνεύονται τα δύο στοιχεῖα της προόδου και παραδόσεως του παρελθόντος και του μέλλοντος. Η ολοσχερῆς ανανέωσις της βουλῆς παρέχει και ἄλλην ἀποτίαν, ὅτι ο πυρετός των ἐκλογῶν μεταδίδεται συγχρόνως εἰς ὅλον το Κράτος, ἐνῶ κατὰ τον ὁποῖον προτείνω σύστημα, η ανανέωσις μερικῶς μόνον ἐνεργουμένη, θέλει ἀποπερατούσθαι ἀλληλοδιαδόχως με ἡσυχώτερον και ἀσφαλέστερον τρόπον».

Εκτενεῖς ἀναλύσεις ἀφιερώνει ο Σούτσος και για την ἀναγκαιότητα κατοχύρωσης της Γερουσίας ως δεύτερου νομοθετικοῦ σώματος, ἀποσυνδέοντάς την μάλιστα ἀπὸ ἀριστοκρατικές ἀντιλήψεις: «Το περί δυνάδος λοιπόν βουλῶν ζήτημα, δεν εἶναι ζήτημα ἀριστοκρατίας, ἢ μη, διότι ἅπαντες συμφωνούμεν ὅτι ἀριστοκρατία εἰς την Ελλάδα οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατόν να ὑπάρξῃ. Το δένδρον της Ἀριστοκρατίας, ἰδιογενές και ἀκμάζον εἰς την δυτικὴν Ἑυρώπην δεν ἀντέχει εἰς τον ἥλιον της ἀνατολῆς, ἀλλὰ διὰ τούτο θέλομεν συμπεράνει μετὰ τινῶν μεψιμοίρων πολιτειολόγων, ὅτι ἀριστοκρατίας μη ἀπαρχούσης εἰς την Ελλάδα, ἀρα οὔτε συνταγματική μοναρχία εἶναι δυνατόν να ὑπάρξῃ οὔτε δύο βουλαί; Ὁχι. Καθότι το ἐπαναλαμβάνω, το περί δυνάδος βουλῶν ζήτημα δεν εἶναι περί ἀριστοκρατίας ἢ μη, ἀλλὰ πρέπει να θεωρηθῇ ὑπὸ ἀπλουστέρων ἐποψιν, και να ζητηθῇ ἐάν συμφέρῃ να ὑπάρχῃ εἰς την Ελλάδα δευτέρα βουλή ἀνεξαρτήτως της ποιότητος των μελῶν της, και του τρόπου της ἐκλογῆς και

συνθέσεώς της. Ούτω τιθεμένου του ζητήματος λέγω ότι είναι άφευκτον να υπάρχωσι δύο βουλαί, διότι διά μόνον των δύο Βουλών, εξασφαλίζεται η κοινωμία ως προς την λογικωτέραν και εθνωφελεστέραν διεξαγωγήν των νόμων».

Είναι εμφανής η αγωνία του Σούτσου για την κατοχύρωση θεσμικών αντιβάρων στο σύστημα διακυβέρνησης. Η λογική των δύο Βουλών είναι να εισάγεται ένα θεσμικό αντίβαρο απέναντι στη Βουλή η οποία αναδεικνύεται από το σύνολο του εκλογικού σώματος, άρα απέναντι στην κυβερνώσα πλειοψηφία. Μειονέκτημα του συστήματος αυτού είναι ιδίως ότι, προσθέτοντας έναν επιπλέον παίκτη αρνησικυρίας στο πολιτικό σύστημα, ενδέχεται να προκληθούν δυσχέρειες και καθυστερήσεις στη λήψη αποφάσεων.

Για τον Σούτσο, πάντως, πρωτεύον είναι η λειτουργία του δεύτερου αντιπροσωπευτικού σώματος να διασφαλίζει την ποιότητα της νομοθεσίας. Είναι ενδιαφέρον ότι η συζήτηση αυτή παραμένει σήμερα ανοιχτή. Θα μπορούσε πράγματι να βελτιώσει την ποιότητα της νομοθέτησης η σύσταση δεύτερης Βουλής ή θα προκαλούσε καθυστερήσεις στην ψήφιση σημαντικών νομοσχεδίων; Θα αποτελούσε ένα χρήσιμο θεσμικό αντίβαρο απέναντι στην «τυραννία» της κυβερνητικής πλειοψηφίας στη Βουλή ή με την άσκηση αρνησικυρίας θα λειτουργούσε ως τροχοπέδη στο κυβερνητικό έργο; Πόσο αναγκαία είναι η Γερουσία σε ένα κράτος που δεν έχει ούτε ομοσπονδιακό τρόπο συγκρότησης ούτε ισχυρή περιφερειακή αποσυγκέντρωση, όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ιταλία ή η Ισπανία;

Τι θα συνέβαινε αν προέκυπταν δύο σώματα με συναρμοδιότητα στη νομοθέτηση, αλλά με αμοιβαία εχθρικές πλειοψηφίες; Αν η μόνη εξουσία της Γερουσίας ήταν η εξουσία καθυστέρησης, δηλαδή το αναβλητικό βέτο, τότε το όφελος από το δεύτερο αυτό αντιπροσωπευτικό σώμα θα ήταν μικρό. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο προβληματισμός του Σούτσου διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά του.

Ένας οικονομολόγος αντιλαμβάνεται τη βαθύτερη ουσία του Συντάγματος

Πάντως, το πιο εντυπωσιακό είναι ότι ένας οικονομολόγος, ο Ιωάννης Σούτσος, αντιλαμβάνεται τη βαθύτερη ουσία του Συντάγματος, την υπεροχή του δηλαδή έναντι των κοινών νόμων: *«Οι αντιβαίνοντες εις το παρόν Σύνταγμα,*

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

νόμοι, διατάγματα, έθιμα και διατάξεις, μένουσιν ανίσχυροι, και διά παντός καταργούνται». Και όλα αυτά, εκατόν ογδόντα περίπου χρόνια πριν!

Ο Σούτσος κατανοεί ότι η υπέρτερη ισχύς του Συντάγματος δεν θα είχε κανένα νόημα χωρίς τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Πράγματι, αν ο νομοθέτης μπορούσε να θεσπίζει αντισυνταγματικές διατάξεις χωρίς έλεγχο από τα ανεξάρτητα δικαστήρια και χωρίς κύρωση σε περίπτωση θέσπισης συνταγματικών διατάξεων, το Σύνταγμα θα έχανε την υπέρτερη τυπική ισχύ και τον αυστηρό του χαρακτήρα. Γι' αυτούς τους λόγους, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου συνταγματικού δικαίου στη συντριπτική πλειονότητα των εννόμων τάξεων.

Κατά τον Σούτσο, η αντισυνταγματικότητα των νόμων πρέπει να συνεπάγεται όχι μόνον τη μη εφαρμογή τους, αλλά την κατάργησή τους. Χρειάστηκε να περάσουν μερικές δεκαετίες από το Σχέδιον Συντάγματος ώστε να αναγνωρίσει η νομολογία του Αρείου Πάγου τη σημασία του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων!

Γιατί όμως ένας επιφανής οικονομολόγος αποφάσισε να συντάξει ένα σχέδιο Συντάγματος; Η απάντηση είναι ότι αντιλαμβάνεται τη σημασία της πολιτικής οργάνωσης μιας κοινωνίας για την οικονομία, αυτό δηλαδή που ανέδειξε εκατό χρόνια μετά τον Σούτσο πρωτίστως η οικονομική θεωρία που αποκλήθηκε «Σχολή της Δημόσιας Επιλογής», με θεμελιώδες έργο το «Calculus of Consent» των J. Buchanan και G. Tullock.

Ο Σούτσος είναι προφανές ότι είχε πλήρη επίγνωση της σημασίας του Συντάγματος τόσο για τα δημόσια οικονομικά όσο και για τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, και μάλιστα όχι μόνο οι ρυθμίσεις του που άπτονται ευθέως αυτών των ζητημάτων, όπως ο προϋπολογισμός, οι φόροι ή οι κοινωνικές δεσμεύσεις της ιδιοκτησίας, αλλά συνολικά ο τρόπος οργάνωσης και οριοθέτησης της κρατικής εξουσίας. Αυτή η περί Συντάγματος αντίληψη του Σούτσου παραμένει εξαιρετικά σημαντική σήμερα.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Ἐντὸς ὀλίγου ἄρχεται ἡ ἔθνικὴ συνέλευσις νὰ συντάττῃ τὸ ὅρισ-
τικὸν τῆς Ἑλλάδος Σύνταγμα. Ἐπομένως χρέος εἶναι ὅλων ἡμῶν τῶν
πολιτῶν, νὰ συντελέσωμεν κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ταχεῖαν εὐόδωσιν τοῦ
μεγάλου τούτου ἔργου, τὸ ὅποιον διὰ παντὸς θέλει παγιώσει τὰς τύ-
χας καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τοιοῦτου φρονήματος ὁρμώμενος, ἐπεχείρησα νὰ σχεδιάσω
Σύνταγμα τὸ καταλληλότερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, καὶ ἐπὶ τού-
τῳ ἐμελέτησα πᾶν ὅ,τι εἶχα πρόχειρον καὶ ἐνόμισα χρήσιμον πρὸς
τὸν σκοπὸν μου, ἔλαθον δ' ὡς πρωτότυπον τὰ τῆς Βελγίας καὶ Γαλ-
λίας Συντάγματα.

Τὸ ἔργον μου πρῶτος ἐγὼ τὸ ἀνακηρύττω ἐλλειπές, ἀλλ' ἤτο ποτὲ
δυνατὸν νὰ προκύψῃ, ἐκ μονομεροῦς ἰδιωτικῆς ἐργασίας, ὅτι μόνη ἡ
κατ' ἀντιμωλίαν συζήτησις ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, θέλει
προάξῃ.

Ὅποιαδήποτε μὴ μόνον τοῦτο, καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀτέλεια τοῦ προκειμέ-
νου πονήματος δὲν τὸ φρονῶ ἀνωφελές.

Πρῶτον διότι αἱ κυριώτεραι τῶν διατάξεων, τοῦ ὅποιου δημοσι-
δύω σχεδίου Συντάγματος, ὑπεξηγοῦνται καὶ διασαφίζονται, καὶ ἡ
ὑπεξήγησις αὕτη ἐπιβοήθησα τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου, θέλει κα-
ταστήσει εὐχερεστέραν τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων πρὸς ἐκείνους μάλι-
στα, οἵτινες δὲν εἶχον εὐκαιρίαν νὰ ἐνδιατρίψωσιν ἀρκούντως εἰς τὸ
Συνταγματικὸν δίκαιον.

Δεύτερον διότι ἐντὸς τῶν πλειοτέρων συνταγμάτων καὶ ἐκείνων
τῶν πλέον πολιτισμένων λαῶν, ἀπαντῶμεν ὅχι ὀλίγην ἀμεθοδίαν,
καὶ ἐπισῶρευσιν ἐν αὐτοῖς ἀντικειμένων πάντῃ ἀλλοτρίων πρὸς τὸ
Σύνταγμα. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτοπήματος τούτου, ἐπροσπάθησα
ἐπιμελῶς νὰ διατηρήσω ἐντὸς τοῦ σχεδίου μου, ἐκεῖνα μόνον τὰ ἐν-

δ'.

τικείμενα, ἅτινα κυρίως ἀνήκουσιν εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ νὰ τὸ ἀπαλ-
λάξω ἀπὸ παντὸς γενικοῦ ἀξιώματος, ἢ διατάξεως, ἀφορώσης τὸν
διοικητικὸν ἢ δικαστικὸν ὀργανισμόν, τὴν ποινικὴν νομοθεσίαν, τὸ
ἀστυκὸν καὶ δημοτικὸν δίκαιον, τὸν ἐσωτερικὸν κανονισμόν τῶν Βου-
λῶν κ. τ. λ.

Οὕτω περιορίζων τὸν Συνταγματικὸν νόμον ἐντὸς τῶν λογικῶν
αὐτοῦ ὁρίων δηλ. τοῦ δημοσίου καὶ πολιτικοῦ δικαίου, καὶ ἐξαιρῶν
αὐτοῦ, πᾶνδτι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρχὴ ἀμετασάλευτος, διότι
ὑπάγεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ χρόνου, μεταβάλλεται καὶ ἀναπτύσ-
σεται ὑπ' αὐτοῦ, ἤλπισα ὅτι διευκολύνεται ἡ σπουδὴ καὶ κατάληψις
τοῦ Συντάγματος, καὶ ἐξοικονομεῖται ὁ τόσον πολὺτιμος χρόνος εἰς
τὰς παρούσας κρίσιμους τῆς Πατρίδος περιστάσεις.

Τὸ σχέδιόν μου τὸ διήρξα εἰς ἑξ κεφάλαια.

1. Περὶ Θρησκείας.
2. Περὶ Δημοσίου Δικαίου.
3. Περὶ σχηματισμοῦ ἐν γένει τοῦ Πολιτεύματος.
4. Περὶ Βασιλέως καὶ Ὑπουργῶν.
5. Περὶ Βουλῶν.
6. Περὶ Δικαστικῆς ἐξουσίας.

Ἐπρόσθεσα δὲ καὶ τινὰς ἰδιαιτέρας διατάξεις καθιερούσας τὸ ἀ-
μετακίνητον θεσμῶν καθεστώτων ἤδη, ἢ ἐπιβαλοῦσας εἰς τὴν προ-
σεχῇ νομοθετικὴν σύνοδον τὴν εἰσαγωγὴν ἐκείνων τῶν ὁποίων τὴν
καθιέρωσιν ἐπικαλεῖται ἡδὴ ἡ Ἑλλάς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Νοεμβρίου 1843.

ΣΧΕΔΙΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ θρησκείας

Ἄρθ. 1.

Καθεὶς ἐπαγγέλλεται τὴν θρησκείαν τοῦ ἐλευθέρως, καὶ ἴση χορηγεῖται προστασία εἰς ὅλας τὰς λατρείας, τὰς ἀναγνωριστέας ἤδη εἰς τὸ Κράτος, καὶ δημοσίως τελουμένας. Ἡ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἶναι θρησκεία τῆς Ἐπικρατείας.

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης, ἀφ' ἐνὸς μὲν καθιεροῦται ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τῆς πίστεως, τῆς συνειδήσεως εἰς τῆς ὁποίας τὰ ἄδυτα, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ ἱερόσπλον χεῖρα. « Καθεὶς ἐπαγγέλλεται τὴν θρησκείαν τοῦ ἐλευθέρως » ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ σχετικὴ ἐλευθερία τῶν λατρείων, ἴσης χορηγουμένης προστασίας εἰς ὅλας τὰς ἀναγνωριστέας εἰς τὸ κράτος λατρείας καὶ δημοσίως τελουμένας.

Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι νέου θρησκευματος λατρεία δὲν εἰσάγεται εἰς τὸ Κράτος, ἄνευ ἀδείας τῆς ἐξουσίας, καὶ ἐπομένως ἡ Κυβέρνησις δύναται πάντοτε ν' ἀπαρνηθῇ τὴν ἄδειαν ταύτην, εἰς λατρείαν προσβάλλουσαν τὰ δημόσια ἥθη, τὰ ἔθιμα, τοὺς κατεστῶτας νόμους, ἢ τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἶναι θρησκεία τῆς Ἐπικρατείας;

Ἡ θρησκεία τῆς Ἐπικρατείας ὡς τοιαύτη, ἀπολαμβάνει ἰδιάζοντά τινα πλεονεκτήματα, ἐξ ὧν ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ ἐν εἰδει παραδείγμα-
τος. Καὶ πρῶτον

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀνατολικοῦ δογματος κανονισμέναι ἡμέραι ἢ ὥραι ἀργίας εἰσὶν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὰ λοιπὰ θρησκευόμενα.

Αὐτὴν τὴν θρησκείαν τῆς Ἐπικρατείας θέλουσιν ἐγκολπωθῆ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ὁθωνος.

Εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἐρειπομένων ναῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν εὐπρέπειαν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν αὐτάρκειαν τοῦ Κλήρου, πρέπει νὰ τείνωσιν αἱ ἐκτενεῖς προσηπάθειαι τῆς συνταγματικῆς τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήσεως.

Σήμερον ὁ Ἑλληνικὸς Κλῆρος οὔτε μισθοδοτεῖται, ἀλλ' οὔτε κἀν ἐπιοικίσθησαν αἱ ἐπίσκοποι, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ὃ μὲν λαὸς τῶν κανονικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλεται, εἰ δ' ἐπίσκοποι τῶν κατακραυγῶν, τὰς ὁποίας ἐπισύρει ἐνίοτε ὁ τρόπος οὗτος τῆς φορολογίας.

Γνωρίζω πολλὰ καλὰ, ὅτι ἡ γενικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου μισθοδοσία εἶναι πρᾶγμα δύσκολον εἰς τὰς σημερινὰς τῆς Ἑλλάδος οἰκονομικὰς περιστάσεις.

Ἐν τούτοις εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι ἐν ὅσῳ οἱ πόροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου δὲν ἐξασφαλισθῶσιν, ἐν ὅσῳ οἱ ἱερεῖς τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ τείνωσιν ἱκετικὴν χεῖρα πρὸς ἐπαρκείαν των, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Κλῆρος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λέγω Κλῆρος, θέλει ἐνδυναμωθῆ παραλαμβάνων εἰς τοὺς κόλπους του καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς παιδείας, τὸ ὁποῖον ἀληθῶς θέλει ἀποκαταστήσει τὴν Ἐκκλησίαν σχολεῖον τοῦ λαοῦ.

Ἀλλ' ἡ μισθοδοσία τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου ὅταν κανονισθῇ, ἐννοεῖται, ὅτι θέλει ἐπιβαρύνει κατὰ τι τοὺς ἐπαγγελλομένους, ἀλλὰ θρησκευόμενα, καὶ τοῦτο εἶναι ἀναντιρρήτως ἐν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου θρησκείας, τῆς θρησκείας τῆς Ἐπικρατείας.

ΚΕΦ. 2.

Δημόσιον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων

1.

» *Ἀπαντες οἱ πολῖται Ἕλληνες εἰσιν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων* »

Ὁ νόμος εἶναι ἴσος πρὸς ἅπαντας τοὺς πολίτας, εἴτε τιμωρεῖ εἴτε προστατεύει. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχικὴ, ἡ θεμελιώδης ἰδέα τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἐπομένως δι' αὐτῆς καταργεῖται διὰ παντός καὶ διαγράφεται πᾶν προνόμιον ἀτόμου ἢ σωματείου ὡς αἱ μονοπωλίαι, πᾶν προνόμιον γένους ἢ οἰκίας, ὡς τὰ δικαιώματα τῆς πρεσβυγενείας καὶ πρωτοτοκίας. Τέλος πᾶν προνόμιον τάξεως ἐχούσης ἀποκλειστικὸν δικαίωμα εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις.

» *Ἀπαντες οἱ πολῖται εἰσιν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων.* »

Ἀλλὰ ποιοὶ εἰσι πολῖται Ἕλληνες; Ἄπαντες ὅσοι ἀπέκτησαν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, δυνάμει τῶν καθεστώστων νόμων, καὶ ἰδίως τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐθνοσυνελεύσεων εἰσιν, ἢ μὴ, πολῖται Ἕλληνες;

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι οὐσιώδες, καὶ ἦτον εὐχῆς ἔργον νὰ λυθῇ σαφῶς διὰ ψήφισματος τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὅπως προληφθῇ πᾶσα ἀμφισβήτησις ἢ παρεξήγησις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκλογῆς τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἀλλ' ἐπὶ ὑποθέτει ὅτι ὁ περὶ ἐκλογῆς νόμος ἀπαιτεῖ τίμημα πρὸς ἐνέργειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, τὸ τίμημα τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι « *ἅπαντες οἱ πολῖται εἰσιν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων* » ὅχι ἐπειδὴ πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς πολιτικὰς τῶν προνομιακῶν ἐξαιρέσεων.

Ὅταν ὁ νόμος χορηγῇ δικαίωμα τι ἀποκλειστικὸν εἰς ἄτομον, σωματεῖον, γένος ἢ τάξιν τινὰ κοινωνικὴν, ἐπειδὴ τὸ δικαίωμα τοῦτο οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ, αὐτὸ καταντᾷ νὰ ᾖναι πραγματικὸν προνόμιον. ἡ ἐξαιρέσις εἶναι προνομιακὴ· ἀλλ' ὅταν ὁ νόμος

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πρὸς ἐνέργειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀπαιτῇ τίμημα, ἢ ἐξαίρεσις εἶναι πολιτικῇ, καθότι καθεὶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὸ παρὰ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενον τίμημα, καὶ ἐπομένως τὸ τίμημα δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι, « ἅπαντες οἱ πολῖται εἰσὶν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων. »

3

« Συνεισφέρουσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀκαλόγως τῆς περιουσίας των. »

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης καθιεροῦται ἡ ἀρχὴ τῆς ἴσης τῶν φέρων διανομῆς κατὰ λόγον τῆς περιουσίας ἐκάστου.

Ἄπαντες οἱ πολῖται ἀνεξαίρετως, ἐμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Βασιλέως, καθόσον ἀφορᾷ τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ κτήματα, ὀφείλουσι νὰ συνεισφέρουσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη.

Προνόμιον δὲν χορηγεῖ ὁ νόμος οὔτε εἰς κτήματα, οὔτε εἰς πρόσωπα.

4.

« Μόνοι οἱ πολῖται Ἑλλήνες εἰσι δεκτοὶ εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις. »

Πᾶς μὴ ὢν πολίτης Ἕλλην, ἀπολαμβάνει μὲν τὰ ἀστυκὰ, ὅχι δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα.

5.

« Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία τίθεται ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν συνταγματικῶν νόμων. Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ μετατοπισθῇ, νὰ τεθῇ εἰς προσωπικὴν κράτησιν, ἢ νὰ φυλακισθῇ, εἰμὴ εἰς ποριστάσεις προνοημένας ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ συμφώνως μὲ τὰς ὁποίας διαγράφει ὁ νόμος διατυπώσεις. »

Πᾶσα φυλάκισις ἐνεργουμένη δι' ἀπλῆς διαταγῆς Ἰπουργοῦ ἢ Διοικητοῦ εἶναι παράνομος.

Διὰ νὰ φυλακισθῇ πολίτης, ἀπαιτεῖται νὰ ἐκδοθῇ ἔνταλμα φυλακίσεως, τὸ ὁποῖον νὰ ἀναφέρῃ ῥητῶς τὴν ἀξιόπληνον πρᾶξιν, δι' ἣν ἐντέλλεται ἡ φυλάκισις, τὴν διατάξιν τοῦ νόμου, ἥτις τὴν τι-

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μωρεῖ, πρὸς τούτοις διὰ νὰ ἐκδοθῇ καὶ ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς, κατὰ τοὺς νενομισμένους τύπους.

6.

» *Ἡ οἰκία τοῦ πολίτου εἶναι ἄσυλος.*

Κατ' οἶκον ἔρευνα δὲν ἐπιτρέπεται, εἰμὴ εἰς τὰς παρὰ τοῦ νόμου ὠρισμένας περιστάσεις, καὶ συμφώνως μὲ τὰς ὁποίας ὁ νόμος διαγράφει διατυπώσεις. »

Ἡ ἀτομικὴ καὶ ἡ οἰκιακὴ ἀσφάλειά εἰσι τὰ πρῶτιστα ἀγαθὰ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν διαταράξῃ, εἰμὴ ὅταν ἡ δημόσιος τάξις διακινδυνεύῃ· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν, κατὰ τὰς προνοουμένας ὑπὸ τοῦ νόμου περιστάσεις, καὶ τὰς διατυπώσεις, τὰς ὁποίας διαγράφει.

7.

» *Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ γὰ δημοσιεύωσι καὶ διὰ τοῦ τύπου διαδίδωσι τὰ φρονήματά των, συμφώνως μὲ τοὺς καθεστῶτας νόμους. Λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται, οὐδὲ προκαταβολὴ ἐγγυήσεως δύναται ν' ἀπαιτηθῇ παρὰ τῶν δημοσιογράφων ἢ συγγραφέων.* »

Ἡ προσθήκη τοῦ παραγ. 2 εἶναι ἀναγκαιοτάτη, καθόσον ὁ παραγ.

1. δὲν ἐμποδίζει τὰ νὰ εἰσαχθῇ διὰ νόμου ἢ τυπакτόνος λογοκρισία.

Οὐχ ἥττον δὲ πρέπει νὰ καθιερωθῇ καὶ ἡ διάταξις τοῦ παραγ.

3. καθότι ἡ ἐπιβολὴ καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἐγγυήσεων εἶναι πρόσκομμα μέγα εἰς τὴν ἐλευθερατυπίαν· εἰς μάτην τὸ σύνταγμα ἤθελεν ἀπαγορεύει τὴν λογοκρισίαν, ἐὰν διὰ νόμου ἦτον δυνατόν, ν' ἀπαιτῆται παρὰ τῶν δημοσιογράφων ἐγγυήσεις, τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ καταβάλωσι.

8.

» *Οὐδεὶς δύναται ν' ἀφαιρεθῇ τῶν φυσικῶν καὶ ἀρμοδίων αὐτοῦ δικαστῶν, Πᾶσα ἐξαιρετικὴ ἐπιτροπὴ, ἢ ἐξαιρετικὸν δικαστήριον ὑπὸ ὁποιοδήποτε ὄνομα καὶ ἂν συστήθῃσιν εἰσιν ἄκυρα.* »

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αὕτη ἡ διάταξις καταργεῖ διὰ παντός τὰ ἔκτακτα στρατοδικεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλούτισεν ἡ Βαυαροκρατεία τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν.

Τὰ ἐξαιρετικὰ ταῦτα δικαστήρια, τὰ εἶδομεν πολλάκις καὶ πολλαχοῦ συστηθέντα ἀπὸ τοῦ 1833· ἀλλ' ὅσάκις ἐσυστήθησαν λόγῳ στάσεως ἐκπράξεις εἰς ἐπαρχίαν τινα, ἀπεδείχθη πληρέστατα τὸ ἀνωφελές τῆς συστάσεώς των, καθότι τὰ τακτικὰ δικαστήρια ἐδύναγτο καὶ ἐπιεικέστερα καὶ δικαιότερα νὰ τιμωρήσωσι τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα.

9.

» Αἱ ἰδιοκτησίαι εἰσὶν ἀπαράβιαστοι· ἐκποιοῦνται δὲ ἀναγκαστικῶς ὑπὲρ τοῦ κράτους, ὅταν νομίμως ἀποδειχθῇ ἡ ἐκ τῆς ἐκποιήσεως αὐτῶν δημόσιος ὠφελεία, καὶ ἀποζημιωθῇ προηγουμένως ὁ κύριος τοῦ κτήματος.»

Ἄνευ τῶν δύο τούτων ὅρων τῆς ἀποδεδειγμένης δημοσίας ἀφελείας, καὶ τῆς προηγουμένης ἀποζημιώσεως, ἡ ἰδιοκτησία γίνεται βροὰ τοῦ ἰσχυροτέρου, ἡ βιομηχανικὴ ἐνέργεια καιρίως προσβάλλεται.

10.

» Ἡ γενικὴ δήμευσις οὐδαμῶς συγχωρεῖται.»

Τὰ τέκνα δὲν πρέπει νὰ τιμωρῶνται διὰ τὰ πλημμελήματα τῶν γονέων. Ἡ δήμευσις ὅχι μόνον ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐπιεικῆ ταύτην ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πενίας διαχαράττει τὴν ὁδὸν τῆς κακίας εἰς τὰ τέκνα.

11.

» Καθεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπευθύνῃ εἰς τὰς ἀρχὰς ἀναφοράς ὑπογεγραμμένης ὑπὸ ἐνὸς ἢ πολλῶν προσώπων.»

Πολλάκις διὰ παράβασιν τάχα τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου, ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς πολίτας νὰ συνυπογράψωσι τὴν αὐτὴν ἀναφοράν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀραπίας ταύτης ἐτέθη τὸ προκείμενον ἄρθρον.

12.

» Πᾶσα ἀναφορά πρὸς ἑκατέραν τῶν Βουλῶν πρέπει νὰ ὑποβάλλεται ἐγγράφος ».

Ἀπαγορεύεται δὲ εἰς τοὺς ἀναφερομένους νὰ πῇν παρουσιάζωσιν αὐτοπροσώπως. . .

Καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν ὀχλαγωγικῶν αἰτήσεων, ἢ συνκροίσεων ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ νομοθετικοῦ σώματος καὶ τῆς ἐντελεῦς ἐλευθερίας, ἣτις ἀπαιτεῖται εἰς τὰς διασκέψεις καὶ ἀποφάσεις του.

ΚΕΦ. 3.

Περὶ σχηματισμοῦ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει.

13.

» Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται συλλήβδην ἐπὶ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. »

Τὰ δικαιώματα τοῦ Βασιλέως δὲν περιορίζονται εἰς μόνην τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἀλλ' ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὰ τῆς νομοθεσίας, καθύςον ὀρίζει ὁ συνταγματικὸς νόμος.

14.

» Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν κλάδων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἀλλὰ πᾶς νόμος ἀφορῶν τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους, καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης δυνάμεως, εἰσάγεται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ψηφοφορίαν τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων. »

Ἡ πρότασις τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, καθότι ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ὡς ἐνεργοῦσα τοὺς νόμους καὶ διοικοῦσα τὸ Κράτος, εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, οὕχ ἥττον ὅμως καὶ αἱ βουλαὶ, αἱ ἐξερχόμεναι ἀπὸ τοῦς

κόλπους τῆς κοινωνίας. Τοιουτοτρόπῳ ἡ Κυβέρνησις ὠφελουμένη ἐκ τῶν γνώσεων καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ζήλου τῶν μελῶν τῶν δύο βουλῶν, ἐνισχύεται εἰς τὴν ἐθνωφελῆ ἐνέργειάν της. Ἡ ἁρμονία τῆς τριμεροῦς νομοθετικῆς ἐξουσίας, καὶ ἡ Κοινοβουλευτικὴ σύμπραξις διευκολύνουν ἐτι μᾶλλον τὸ ἔργον της, καὶ αἱ βουλαὶ, ἀντὶ νὰ διατελῶσιν εἰς παθητικὴν κατάστασιν, ἐπιλαμβάνονται ἀμέσως τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας· ἐὰν τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως διεφυλάττετο εἰς μόνον τὸν Βασιλέα, εἰς μόνον τὸ ὑπουργεῖον, ἡ κοινὴ γνώμη ἤθελεν εἶσθαι αὐστηροτάτη πρὸς αὐτό, καὶ ἤθελε δικαίως δυσανασχετεῖ, βλέπουσα ὅτι τὸ ὑπουργεῖον οὔτε προτείνει τοὺς ἀναγκαίους νόμους, τὰς ἀπαιτουμένας μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οὔτε συγχωρεῖται εἰς τὰς βουλὰς ν' ἀναπληρώσωσι τὰς ἐλλείψεις του.

Αἱ περὶ δημοσίων συμφερόντων συζητήσεις, ἀντὶ νὰ γίνωνται κυρίως ἐπὶ τοῦ Βουλευτικοῦ βήματος, θέλουν ἐγκατασταθῇ μάλιστα εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πλατείας, διὰ τὸν ἐρεθισμὸν τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ τὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια τὸ σύνταγμα ἀπαρνεῖται εἰς τὰς βουλὰς, θέλουν ἐνεργεῖσθαι ἀτάκτως καὶ ἀκανονίστως ὑπὸ τοῦ πλήθους.

Αἱ δὲ βουλαὶ δεσμευμέναι εἰς τὴν ἐνέργειάν των, ἀντὶ νὰ συζητῶσι περὶ νόμων καὶ προτάσεων ἐθνωφελῶν, θέλουν ἀπασχολεῖσθαι ἀκαταπαύστως, εἰς ζητήματα περὶ ὑπερβάσεως τῆς ἐξουσίας των, καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ βασιλικά προνόμια. Πᾶσα μεταβολὴ ἢ τροποποίησις νόμου, εἰσαχθέντος εἰς τὰς βουλὰς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, θέλει ἀμφισβητεῖσθαι ὡς νέα πρότασις. Αὗται δὲ αἱ μικρολόγοι διενέξεις, θάττον ἢ βράδιον θέλουν ὑποσεῖσαι καὶ διαστρέψει τὸ συνταγματικὸν σύστημα.

Παρατηρητέον ὅτι τὸ *droit d'enquête* ἔσται τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ζητῶσι καὶ νὰ λαμβάνωσιν αἱ βουλαὶ ἐπισήμως πληροφορίας, εἶναι ἄφραυκτος συνέπεια τοῦ δικαιώματος τῆς προτάσεως. Ὁ τελευταῖος παρᾶγ. τοῦ προκειμένου ἄρθρ. διαλαμβάνει ὅτι πᾶς νόμος περὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους, καὶ ὁ πρᾶσ-

διορισμὸς τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ, πρέπει τὸ πρῶτον νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων.

1. Διότι ὁ περὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων νόμος καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ, εἶναι οἱ τὰ μάλιστα ἐπαχθεῖς εἰς τοὺς πολίτας. Τὸ ποσὸν, ἡ κατάστασις, διανομὴ καὶ εἰσπραξίς τῶν φόρων ἐνδιαφέρει οὐσιωδῶς τὰ προσφιλέστατα αὐτῶν συμφέροντα, τὴν περιουσίαν καὶ εὐζωίαν των.

2. Διότι ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων, ὡς ἐξερχομένη ἰδίως ἀπὸ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ, ὡς παριστάνουσα πιστῶς τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους διὰ τῆς συχνῆς ἀνανεώσεώς της, ἔχει καὶ τὴν εἰδικωτέραν ἐντολὴν τοῦ νὰ κηδεταὶ καὶ προστατεύῃ τὰ πρόσωπα τῶν πολιτῶν, καὶ τὴν δημόσιον περιουσίαν καὶ τελευταῖον

Διότι καὶ ἂν ὁ χρόνος πρὸς συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι βραχύς, ἡ βραχυότης αὕτη διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τῶν συζητήσεων τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν διασκέψεων τῆς δευτέρας βουλῆς, ἢ τῆς Γερουσίας.

15

» *Ἐὰν πρότασις νόμον ἀπορρίψῃ ὑπὸ μιᾶς τῶν τριῶν νομοθετικῶν δυνάμεων, ἡ αὕτη πρότασις δὲν παρουσιάζεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν Βουλευτικὴν Σύνοδον.* »

Ἄλλως ὁ βουλευτικὸς ἀγὼν καταντᾷ ἄσκοπος καὶ ἐπιβλαβὴς ματαιοπονία, ἐπαναλαμβανομένων τῶν αὐτῶν ζητημάτων εἰς ἐλάχιστον χρόνου διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι θέλει μεταβληθῇ ἡ γνώμη τῶν διαφωνούντων.

16

» *Ἡ ἐπίσημος καὶ δογματικὴ ἐρμηνεία τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.* »

Τὰ ἀκυρωτικὰ δικαστήρια δύνανται νὰ σχηματίσωσι νομολογίαν καὶ νὰ τὴν ἐκβάλλωσιν εἰς τινὰς περιστάσεις, καὶ εἰς ὠρισμένον δικαστήριον, ἀλλ' ἐρμηνεία ὑποχρεωτικὴ θί' ὅλα τὰ δικαστήρια εἰς

μόνην τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀνήκει, ὃ θέτων νόμους τῶν ἐργαζομένων.

17

» Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὑπουργῶν. »

Ἡ ἐκτέλεσις ἀπαιτεῖ ἐνότητα, διὰ τοῦτο καὶ εἰς μόνον τὸν Βασιλέα ἀνήκει ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία.

18

» Ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν δικαστηρίων, αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. »

Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐκτελεστικῆς, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι αὐτοῦ.

19

» Αἱ δικαστικαὶ συζητήσεις γίνονται δημοσίως ἐκτὸς μόνον ὁσάκις διὰ τῆς δημοσιότητος ὑπάρχει κίνδυνος μὴ προσβληθῶσιν οὐσιωδῶς τὰ ἥθη ἢ ἡ δημοσία τάξις.

» Ἐπὶ τούτῳ τὸ δικαστήριον ἐκδίδει αἰτιολογημένην ἀπόφασιν. »

Ἡ Δημοσιότης τῶν δικαστικῶν συζητήσεων εἶναι ἡ κυριωτέρα ἐγγύησις τῆς ἀπροσωπολήπτου διανομῆς τῆς δικαιοσύνης δι' αὐτῆς οἱ πολῖται ἐξοικειοῦνται μὲ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, καὶ μαθαίνουν νὰ τοὺς σέβωνται, βλέποντες ἐκ τοῦ σύνεργου τὰ ἐκ τῆς παραβάσεως αὐτῶν δεινὰ ἀποτελέσματα.

Ἐν τούτοις πᾶσα ἀρχὴ ἔχει καὶ τὰς ἐξαιρέσεις τῆς, καὶ μὲ ὅλον ὅτι ἡ μυστικότης τῶν δικαστικῶν συζητήσεων ἐν γένει βεβηλώνει τὸν ναὸν τῆς Θεμίδος, ὁσάκις ὅμως διὰ τῆς δημοσιότητος προσβάλλονται τὰ δημόσια ἥθη, ἡ δημοσία τάξις, ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος ὑποχωρεῖ.

ΚΕΦ. 4.

Περὶ Βασιλέως καὶ Ὑπουργῶν.

20.

» *Ὁ Ἑλληνικὸς Θρόνος, καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, μεταβαίνουν ἐξ ἄρρερος εἰς ἄρρενα, καὶ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν φυσικοὺς καὶ νομίμους τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος ἀπογόνους, ἀποκλειομένων διὰ παντὸς τῶν θηλέων, καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν.*»

Τὸ διηνεκές, συνεχές καὶ ἀδιάκοπον, εἶναι τὸ κυριώτατον πλεονέκτημα τῶν κατὰ κληρονομίαν μοναρχικῶν πολιτευμάτων.

Ἐνώπιον τῆς ἀδιαρρήκτου ταύτης ἀλληλουχίας τῶν Βασιλέων, πᾶσα ἀτομικὴ φιλοδοξία σταματᾷ καὶ ὑποχωρεῖ, καὶ ὁ Θρόνος ἐξανίσταται ὡς τὸ ἀπόρητον προπύργιον τῆς δημοσίας τάξεως καὶ εἰρήνης. Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς παλαιᾶς μοναρχίας, ἀποβιοῦντος Βασιλέως, οἱ Γάλλοι ἀνέκραζον, « ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανε, Ζήτω ὁ Βασιλεὺς » ἤτοι ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανε, ἀλλ' ἡ Βασιλεία εἶναι ἀθάνατος.

Ἀνάγκη λοιπὸν πρὸς παγίωσιν καὶ διαιώνισιν τῆς Βασιλείας, ὁ νομοθέτης νὰ προνοήσῃ περὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν χρεῖαν τοῦ Θρόνου.

Ἐπὶ τούτῳ ἐπ' ἀνάγκης νὰ ἐκδώσῃ ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ψήφισμα συμπληροῦν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθ. 20 ὡς ἐφεξῆς.

» *Ἐν ἐλλείψει ἄρρέων ἀπογόνων τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος (ἐν διαστήματι δύο ἢ τριῶν ἐτῶν,) ὁ Ἑλληνικὸς Θρόνος, καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, μεταβαίνουν εἰς τὸν παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν δύο Βουλῶν ἐγκριθεσόμενον διάδοχον.*»

» *Ὁδδεμία τῶν δύο Βουλῶν δύναται νὰ βουλευθῇ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐὰν τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν της, δὲν εἶναι παρόντα, διὰ τὰ ἔχη δὲ κῦρος ἡ ἀπόφασίς των, πρέπει νὰ συνεγώγη τὰ δύο τρίτα τῶν ψήφων τῆς ὁλομελείας αὐτῶν.*»

« Ὁ διάδοχος ὀφείλει ἐντὸς ἑξ μηνῶν, ἀφ' ἧς προσκληθῇ, νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὀρκισθῇ εἰς τὸ Σύνταγμα, ἐὰν εἶναι ἐνῆλικ, καὶ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀνατολικὸν δόγμα. »

« Ἐπὶ τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου, θέλει ἐκδοθῇ νόμος κανονίζων τὰ περὶ ἀντιβασιλείας, καὶ ἐνηλικιότητος τοῦ Βασιλέως. »

« Ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ θέλουν ὁ μὲν ὀρκισθῇ ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως, οἱ δὲ ὀραϊζεσθαι ἐνώπιον τῶν δύο Βουλῶν, τὸν ἑξῆς ὄρον.

Ὁμνύω ἐνώπιον Θεοῦ, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα, καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, νὰ διατηρῶ τὴν Ἑθνικὴν αὐτονομίαν, καὶ τὴν ὁλομέλειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας. »

21.

« Τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀπαράβιαστον, οἱ ὑπουργοὶ του εἰσὶν ὑπεύθυνοι. »

Ἵπάρχει οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ βασιλικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία κειμένη εἰς ὑψηλὴν περιωπὴν, διευθύνει καὶ κανονίζει τὴν Κυβερνητικὴν πορείαν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ἐνεργουμένη διὰ τῶν Ἵπουργῶν, καὶ ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτῶν, μεταδίδεται εἰς ὅλην τὴν διοικητικὴν ὑπαλληλίαν.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης προκύπτει τὸ πολιτικὸν ἀξίωμα, ὃ Βασιλεὺς δὲν κυβερνᾷ, βασιλεύει, καὶ τὸ νομικὸν πλάσμα, ὃ Βασιλεὺς οὔτε εἰς πλάνην ὑπόκειται, οὔτε ἀμαρτάνει.

22.

« Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ἵπουργοὺς, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς, ἡ διαίρεσις καὶ αἱ προσάλληλα σχέσεις τῶν ὑπουργείων κανονίζονται διὰ νόμον. »

Ὁ ἀριθμὸς ἡ διαίρεσις καὶ αἱ προσάλληλα σχέσεις τῶν ὑπουργείων, ὡς ἀφορῶντα τὴν γενικὴν ἐνέργειαν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιβαρύνοντα τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἀνάγκη νὰ κανονίζωνται διὰ νόμου.

23.

« Οὐδεμία βασιλικὴ πρᾶξις ἐκτελεῖται ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς ἐνὸς τῶν ἐπομηγῶν του, ἡ προσυπογραφή καθιστᾷ τὸν ὑπουργὸν ἐπεύθυνον, ἡ προφορικὴ ἢ ἔγγραφος διαταγὴ τοῦ Βασιλέως δὲν ἀπαλλάττει τὸν ὑπουργὸν τῆς εὐθύνης. »

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς διατάττει προφορικῶς ἢ ἐγγράφως τὴν κάθειρξιν ἢ ἀπέλασιν ἐκ τῆς ἐπικρατείας πολιτῶν τινων, αὕτη ἡ πρᾶξις ἐνεργουμένη, καὶ τοι ὑπαρχούσης ἀνωτέρας διαταγῆς, ἀποκαθιστᾷ τὸν Ὑπουργὸν ἐπεύθυνον καὶ τιμωρητέον.

Εἶναι περιττὸν ἴσως νὰ προσθέσω, ὅτι ἐπίσης ἐπεύθυνος καὶ τιμωρητέος εἶναι πᾶς στρατιωτικὸς ἢ πολιτικὸς ὑπάλληλος, ὅστις ἤθελεν ἐκτελέσει βασιλικὴν διαταγὴν, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς ὑπουργοῦ.

24.

« Ὁ Βασιλεὺς κατακυρώνει καὶ δημοσιεύει τοὺς νόμους. »

Ὁ Βασιλεὺς κατακυρώνει τοὺς νόμους, ἀλλὰ δύναται καὶ ν' ἀπαρνήθῃ τὴν κατακύρωσιν ταύτην; ἀναντιρρήτως, ἐπειδὴ συμμετέχει τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας· ἀρθ. 13.

Ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαρνήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτον ἢ ὁ Βασιλεὺς, ἐὰν αἱ βουλαι ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν αὐτὴν πρότασιν εἰς δευτέραν ἢ τρίτην βουλευτικὴν σύνοδον, ὀφείλει νὰ κατακυρώσῃ; Εἰς ἄλλους λόγους ἢ ἄρνησις τῆς κατακυρώσεως πρέπει νὰ εἶναι ὀριστική, ἢ ἀνασταλτικὴ μόνον τῆς προτάσεως; Ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῆς ἀνασταλτικῆς ἀρνήσεως, λέγουσιν ὅτι εἶναι παράλογον καὶ ἄτοπον τὸ νὰ δύναται τὸ Ὑπουργεῖον ν' ἀπορρίπτῃ ἐπάπειρον προτάσεις εἰς τὰς ὑποίας ἐπανελημμένως ἐμμένουσι τὰ βουλευτικὰ σώματα.

Ἐν τούτοις παρατηρητέον, ὅτι ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις εἶναι ἀπίθανος καὶ σχεδὸν ἰδανική. Αἱ δύο βουλαι ἀποφασίζουν περὶ νόμου, τοῦ ὁποίου τὴν κατακύρωσιν ἀπκρνεῖται τὸ Ὑπουργεῖον, ἀλλ' εἰς τοιαύτην περίπτωσιν τὸ Ὑπουργεῖον δὲν δύναται πλέον νὰ διαμείνῃ, ἀναγκαιῶς

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

πρέπει νὰ παραιτηθῇ διαφωνοῦν μὲ τὰς Βουλὰς. Τὸ ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸ συνταγματικὸν σύστημα εἶναι προῖον τῆς πλειψηφείας τῶν Βουλῶν, καὶ ἐπομένως ὀφείλει νὰ παραιτηθῇ ἐν περιπτώσει διχοστασίας. Ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ παραιτηθῇ, θέλει καταναγκασθῇ εἰς τοῦτο, ἀπαρνούμενων τῶν βουλῶν τὴν ἐπιψήφισιν τῶν χρηματικῶν χορηγμάτων. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύσῃ τὰς Βουλὰς, ἀλλὰ πάντοτε ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἡ πλειψηφία θέλει εἶσθαι ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως· ἄλλως τὸ ὑπουργεῖον, τὸ ἀπαναλέγω, ἢ πρέπει νὰ κατακυρώσῃ τὸν ψηφισθέντα νόμον ὑπὸ τῶν Βουλῶν, ἢ πρέπει νὰ παραιτηθῇ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, φρονῶ ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαρνήσεως τῆς κατακυρώσεως τῶν νόμων, πρέπει νὰ εἶναι ὀριστικόν, καὶ ὄχι ἀνασταλτικόν.

25

α Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἐπέρτατος τοῦ Κράτους ἄρχων, διοικεῖ τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις, κηρύττει τὸν πόλεμον, συνομολογεῖ περὶ εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας συνθήκας, καὶ κοινοποιεῖ ταύτας μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφίσεων, καὶ πληροφοριῶν εἰς τὰς Βουλὰς, ὡσάκις ἐκ τῆς τοιαύτης κοινοποιήσεως δὲν προσγίγεται βλάβη εἰς τὴν ἀσφάλειαν ἢ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ αἱ περὶ ἐμπορίας συνθήκαι δὲν ἔχουν ἰσχὺν, εἰς τὸν δὲν ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῶν Βουλῶν.

Ὁ Βασιλεὺς διορίζει εἰς τὰς θέσεις τῆς γενικῆς διοικήσεως, ἐκτὸς τῶν διὰ νόμον εἰσαχθησομένων ἐξαιρέσεων, ἐκδίδει καρολισμοὺς καὶ διατάγματα ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεισιν τῶν νόμων, δὲν δύναται νὰ ἀραιοῖ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, οὔτε ν' ἀπαλλάξῃ τινα τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

Ὁ Βασιλεὺς, οὔτε ὁ ἐπίδοξος τοῦ θρόνου διάδοχος δὲν δύναται προσωπικῶς νὰ διοικήσωσι τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις, ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῶν Βουλῶν. »

Αἱ περὶ εἰρήνης συνθήκαι συνομολογοῦνται ὑπὸ μόνου τοῦ Βασι-

λέως, ὥς μὴ παρορνεύουσαι κίνδυνον τινὰ ἢ βλάβην οὐσιώδη, ἀπ' ἐναντίας εἰς τὰς περὶ ἐμπορίας συνθήκας πρόκειται περὶ οὐσιωδῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους συμφερόντων, τὰ ὅποια αἱ βουλαι δύνανται ἐπαξίως νὰ σταθμίσωσι.

Κάθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς περὶ συμμαχίας Συνθήκας, αἱ τοιούτου εἵδους συζητήσεις δὲν συμφέροι νὰ γίνωνται δημοσίως ὡς παροξύνουσαι τὰ πλεονεκτήματα, ὡς προσβάλλουσαι πολλάκις τὰς φιλοτιμίας, ὅχι μόνον ἐκείνων, μεθ' ὧν συνάπτεται ἡ συνθήκη, ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων λαῶν. Ὅσον περὶ τοῦ δικαιώματος, τὸ ὅποῖον ἀνατίθεται εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ νὰ κηρύττῃ πόλεμον, παρατηρῶ ὅτι πραγματικῶς ἐπειδὴ ὑπὸ τὰ συνταγματικὰ Κράτη τὸ πᾶν ἐνεργεῖται δι' ἵπουργῶν ὑπευθύνων, καὶ ὁ πόλεμος ἀπαιτεῖ χρηματικὰς χορηγήσεις, τὰς ὁποίας μόνον αἱ βουλαι δύνανται νὰ ψηφίσωσιν, ἡ κήρυξις πολέμου ὑποθέττει ἀναγκαίως τὴν σιωπηλὴν ἔγκρισιν τῶν Βουλῶν.

Ἄλλως ἐὰν ἡ κήρυξις πολέμου ἐγένετο προτάσει τῆς Κυβερνήσεως, ἐγκρίσει δὲ τῶν βουλῶν, τὸ σύστημα τοῦτο ἤθελεν ἔχει τὸ ἀτόπημα τῆς βραδύτητος, ἐπὶ κατεπειγουσῶν μάλιστα περιστάσεων.

Ἰσως ἤθελέ τις παρατηρήσει, ὅτι ἐπὶ κατεπειγουσῶν περιστάσεων ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ συγκαλῇ ἀμέσως τὰς Βουλὰς, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἔγκρισίν των, ἐν τούτοις τὸ ὑπουργεῖον γνωρίζον ὅτι αἱ βουλαι δύνανται νὰ διαμφισβητήσωσι τὸ κατεπεῖγον τῶν περιστάσεων, θέλει ποτὲ τολμήσει νὰ κηρύξῃ ἀφ' ἐαυτοῦ τὸν πόλεμον; Ἐκτὸς τούτου, εἰς τοιαύτας δεινὰς καὶ κρισίμους ὥρας, συμφέροι νὰ συζητῶνται δημοσίως τὰ ἐθνικὰ πράγματα, καὶ ν' ἀποκαλύπτωνται εἰς τὸν ἔχθρὸν τὰ μέσα καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ ἔθνους; Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι προκειμένου περὶ κηρύξεως πολέμου, αἱ συζητήσεις δυνατόν νὰ γίνωσι μυστικαί, ἀλλ' ὅταν τὸ κρυπτὸν ἀποκαλυφθῇ εἰς ἑκατὸν ἢ διακοσίους ἀνδρας, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ δημοσιευθῇ ἀμέσως;

Ὁ Βασιλεὺς διορίζει εἰς τὰς θέσεις τῆς γενικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ ὑπαλλήλων θέσεις ἄνευ νόμου· ἐκδίδει κανονισμοὺς καὶ διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νομῶν, ἀλλὰ πᾶς κανονισμὸς, πᾶν διάταγμα, τὸ ὅποῖον ἢ ἐπιβάλλει νέαν τινὰ ὑποχρέωσιν, ἢ δημιουργεῖ νέον τι δικαίωμα, εἶναι παράνομον, διότι διὰ τοῦ διατάγματος δὲν νομοθετεῖται, ἐκτελοῦνται οἱ νόμοι.

Ὅσον περὶ τοῦ τελευταίου περ. τοῦ προκειμένου ἄρθ. ὅστις διὰ μόνης τῆς συναινέσεως τῶν βουλῶν ἐπιτρέπει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸν ἐπίδοξον τοῦ θρόνου διάδοχον τὴν διοίκησιν τῶν κατὰ ζῆρὰν καὶ ὁχλασσαν δυνάμεων, αὐτὸς ἀποχρώντως δικαιολογεῖται, καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὸν Βασιλέα διὰ τὸ ἀνεύθυνον αὐτοῦ.

Ἔς δὲ πρὸς τὸν ἐπίδοξον τοῦ θρόνου διάδοχον, διότι ἐὰν τυχὸν ἐνοχοποιήθῃ ἢ τιμωρηθῇ ὁ διάδοχος, προσβάλλεται αὐτὸς ὁ θρόνος τὸν ὅποῖον ἀναγκάως θέλει μίαν ἡμέραν καθέξει.

26

α *Ἡ βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται ἐτησίως κατὰ τὴν αὐτῶν σύνοδος διαρκεῖ τοῦλάχιστον πενήνηκοντα ἡμέρας.*

27

α *Ὁ Βασιλεὺς διατάττει τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν, (cloture) δύναται γὰρ συγκαλέσῃ ἐκτάκτως τὴν βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, καὶ γὰρ τὰς διαλύσει, ἀλλ' εἰς τὴν περὶ διαλύσεως προᾶξιν ὀφείλει συγχρότως γὰρ συγκαλέσῃ τοὺς ἐκλογικοὺς συλλόγους, ἐντὺς τεσσαράκοντα ἡμερῶν τὰς δὲ βουλὰς ἐντὺς 70 ἡμερῶν.*

Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύσῃ τὰς βουλὰς, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως εἶναι ἄμεσος καὶ ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀρνήσεως τῆς κατακυρώσεως νόμων, ὑπὸ τῶν βουλῶν ψηφισθέντων. Ὁ Βασιλεὺς ἀρνούμενος τὴν τοιαύτην κατακύρωσιν διαλύει τὰς βουλὰς, καὶ ἐκκαλεῖ τὴν πολιτικὴν δίκην ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων.

Ἡ ἐνέργεια λοιπὸν τοῦ δικαίουματος τῆς διαλύσεως δὲν ἀφορᾷ κυρίως τὰ πρόσωπα ὡς πολλοὶ ἐνόμισαν, ἀλλ' ἀντικείμενα μεγίστης σπου-

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δαιότητος, περὶ τῶν ὑποίων πρόκειται ν' ἀποφανθῶσιν οἱ ἐκλογικοὶ σύλλογοι ἐκλέγοντες τοὺς αὐτοὺς βουλευτάς, ἢ διορίζοντες νέους.

28

« Ὁ Βασιλεὺς δύναται ν' ἀναβάλῃ ἅπαξ μόνον τὴν ἔναρξιν ἢ τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἐτησίων βουλευτικῶν συνόδων.

Ἡ ἀναβολὴ αὕτη δὲν θέλει ὑπερβῇ τὴν μηνιαίαν διάρκειαν, ὅτε θέλει ἀναρעωθῇ ἐντὸς τῆς ἐτησίας βουλευτικῆς συνόδου ἄρעν τῆς συναιρέσεως τῶν Βουλῶν. »

Αἱ βουλαὶ συνέρχονται, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην, ὁ Βασιλεὺς δύναται ν' ἀνστέλλῃ ἅπαξ μόνον τὴν ἔναρξιν αὐτῶν, ἐπίσης δύναται ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἐτησίων βουλευτικῶν συνόδων, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ἡ ἀναβολὴ αὕτη δὲν παρατείνεται ἐπέκεινα τοῦ μηνός.

Διὰ ν' ἀναρעωθῇ ἐντὸς τῆς αὐτῆς βουλευτικῆς Συνόδου, πρέπει αὐταὶ αἱ βουλαὶ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνάγκην.

29.

« Ὁ Βασιλεὺς χαρίζει καὶ μεταβάλλει τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγεωσθείσας ποινάς. »

Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ χαρίσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τὴν ποινὴν, ὁσάκις ἡ ἐπιβληθεῖσα ποινὴ εἶναι δυσανάλογος ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις, αἵτινες συνώδευσαν τὴν πράξιν, ἢ ὅταν μεταξὺ τοῦ καιροῦ τῆς καταδίκης καὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, ἀνεκαλύφῃσιν πράγματα, ἀποδεικνύοντα τὴν ἀθωότητα τοῦ καταδικασθέντος, ἢ τέλος ὅταν ἡ ποιότης τῶν προσώπων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐκ τῆς καταδίκης των, δυνατόν νὰ διαταραχθῇ ἡ δημοσία τάξις.

Ἔννοεῖται ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὅστις δύναται νὰ χαρίσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τὴν ποινὴν, δὲν δύναται νὰ ἀνστέλλῃ τὰς καταδιώξεις διὰ τῆς ἀμνηστίας.

30.

« Ἡ Βασιλικὴ ἐπιχορήγησις προσδιορίζεται ὑπὸ τῆς προσεχοῦς τομοθετικῆς Συνόδου, καὶ μένει ἀμετάβλητος ἐπὶ δέκα ἔτη. »

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἀναγκαία, καθότι μετὰ τὴν πρώτην δεκαστίαν, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνικῶν πόρων καὶ δυνάμεων, θέλει βίβαια συγχωρήσει ἕαν τινὰ ἐπαύξῃσιν εἰς τὴν προσδιορισθεομένην ἀνακτομισθίαν.

ΥΠΟΥΡΓΟΙ.

31.

» Διὰ τὰ ἔχῃσι βουλευτικὴν ψῆφον οἱ Ὑπουργοὶ εἰς ἑκατέρω τῶν βουλῶν, πρέπει ν' ἀτήκωσιν εἰς αὐτάς. Εἰσέρχονται ἐλευθέρως εἰς τὰς βουλὰς, καὶ ἀκούονται ὅταν τὸ ζητήσωσι. Αἱ βουλὰὶ δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν των. »

Εἰς τὴν Ἀγγλαμερικὴν οἱ Ὑπουργοὶ δὲν παρευρίσκονται εἰς τὰς συζητήσεις τῶν Βουλῶν. Ἐν τούτοις εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ, ὡς εὐρισκόμενοι εἰς ἄμεσον συνάφειαν μὲ τὰ πράγματα, εἰσὶ χρησιμώτατοι εἰς τὰς συζητήσεις, χορηγοῦντες εἰς τὰς βουλὰς τὰς ἀπαιτούμενας πληροφορίας, καὶ καταδεικνύοντες τὰς ἐνυπαρχούσας δυσκολίας εἰς τὴν παραδοχὴν ἢ ἐκτέλεσιν τῶν προτεινομένων. Οὕτως ἡ παρουσία τῶν Ὑπουργῶν προλαμβάνει πολλάκις τὴν ἐπιψήφισιν προτάσεων, τὰς ὁποίας ἄλλως ᾔθελεν ἀναγκασθῇ ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπορρίψῃ, διὰ τὴν ἀτοκίαν ἢ τὸ δυσεκτέλεστον αὐτῶν, καὶ διατηρεῖται ἡ σωτηρία ἀρμονία τῶν συνταγματικῶν ἐξουσιῶν, ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ συνταγματικὸν σύστημα καθίσταται ἐλασινὸν στάδιον πάλης ἀσκόπου καὶ διανεξίων ὀλεθριωτάτων.

32.

» Ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐγκαλῇ τοὺς Ὑπουργοὺς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας. Ἰδιαιτέρος νόμος θέλει ὀρίσει τὰ περὶ ὑπουργικῆς εὐθύνης, τὰς ἐπιβλητέας ποινὰς, καὶ τὴν διαδικασίαν. »

Παρητηρήθη ὅτι δευτέρα Βουλὴ, ἐλεγχομένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δὲν δύναται νὰ δικάσῃ Ὑπουργοὺς, κατηγορουμένους ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ. Μ' ὅλον τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ Γερουσία, ὅπως συγκροτεῖται εἰς τοῦτο τὸ σχέδιον, διαρκεῖ δέκα ὀλόκληρα ἔτη, συνίσταται

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ὑπὸ ἀνδρῶν ὑπερβάντων τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὑπὸ ἀνδρῶν οὔτως εἰς τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πεῖραν ἐνώνουν καὶ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα πολυεῖς ἐκδουλεύσεις· ἄρα παρέχει ἀποχρώντως τὰ πιστὰ ὡς πρὸς τὴν ἀπροσωποληψίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν της. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτον βέβαια δυνατόν ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ἀλλ' αὐτὸς ὅπως εἶναι σήμερον συγκεκριτημένος, εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ δυσχερεστάτου ἔργου, τοῦ νὰ δικάσῃ Ἱπουργοὺς κατηγορουμένους ὑπὸ εἰσαγγελίας τῶσον ἰσχυρᾶς, ὡς τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων;

Ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ νὰ περιβληθῇ μὲ τοιαύτην ἀρμεδιότητα καὶ σύνθεσιν καλλιτέραν πρᾶπται νὰ λάβῃ, καὶ νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀμεταθέτου τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀναμόρφωσις, τὸ ἀμετάθετον τῶν δικαστῶν εἶναι δυνατόν ἀμέσως νὰ ἐνεργηθῶσι;

ΚΕΦ. 5.

Περὶ Βουλῶν,

33

« Τὰ μέλη τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας ἐκλέγονται κατὰ λόγον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νομῶν τοῦ Βασιλείου κατὰ τὸ περι τοῦτου ἐκδοθησόμενον ψήφισμα.. »

34

« Οὐδείς εἶναι ἐκλογεὺς ἐὰν δὲν πληρώνῃ τὴν ἡλικίαν καὶ δὲν ἔχῃ τοῦλάχιστον 25 ἐτῶν ἡλικίαν. »

35

« Οἱ πρόεδροι τῶν ἐκλογικῶν συλλόγων ἐκλέγονται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκλογέων. »

Τὰ μέλη τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας ἐκλέγονται κατὰ νομοὺς, καθότι ὁ μόνος τρόπος τοῦ νὰ συγχωρευθῇ τὸ τοπικὸν πνεῦμα τῶν ἐ-

παρχιδων, εις ἓνα γενικώτερον νοῦν, εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν ἐκλογικῶν συλλόγων, εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν, ὅπου αἱ κατὰ τύπον ἐκλογεῖς, εἰς τὸ αὐτὸ συνερχόμεναι καὶ σχηματίζοντες μειοψηφίαν, ἀπέναντι τοῦ ὅλου ἐκλογικοῦ συλλόγου, θέλουν ἀνγκυζεσθαι νὰ εἶναι ἀνεκτικώτεροι, ν' ἀπαρνῶνται πᾶσαν μερικὴν συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν, καὶ τέλος νὰ συμβιβάζωνται ἀσπαζόμενοι τὰ γενικά τοῦ Κράτους συμφέροντα.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν, πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν νομῶν ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι τόσον δικαία, τόσον ἐπιεικὴς πρὸς ἅπαντας, ὥστε δὲν ἔχει χρεῖαν ἀναπτύξεως.

Ὁ τελευταῖος παρ. τοῦ ἀρθρ. 33 διαλαμβάνει ὅτι θέλει ἐκδοθῇ ψήφισμα περὶ ἐκλογῆς τῆς βουλῆς καὶ Γερουσίας.

Ἐν τούτοις πρέπει νὰ διακρίνωμεν δύο τινὰ· εἰς τὸ ἐκδοθησέμενον τοῦτο ψήφισμα, ὡς καὶ εἰς πάντα ἄλλον περὶ ἐκλογῆς τῶν βουλῶν νόμον, ὑπάρχουσι διατάξεις, αἵτινες θέτουσαι ἀρχὰς ἀμετατρέπτους, πρέπει νὰ καθιερωθῶσι διὰ τοῦ συντάγματος, καὶ νὰ μένωσιν ἀμετάκλητοι διὰ νόμου.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐκλογὴ τῶν Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν, κατὰ λόγον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νομῶν τοῦ Βασιλείου, ἡ ἀρχὴ τοῦ τιμῆματος, ἐννοεῖται ὡς πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς, καὶ ὅχι τοὺς ἔχοντα· δικαιομα ψήφου, ἡ ἡλικία τῶν Βουλευτῶν, Γερουσιαστῶν καὶ ἐκλογέων, τέλος ἡ ἐκλογὴ τῶν προέδρων τῶν ἐκλογικῶν συλλόγων ὑπ' αὐτῶν.

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι διατάξεις μεταβαλλόμεναι καθόσον ἀναμορφοῦνται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνία, καὶ ὡς τοιαύτας ἀναφέρει τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐκλογῆς, τὸ ποσὸν τοῦ τιμῆματος, τὸν ἀριθμὸν τῶν Βουλευτῶν κ. τ. λ.

Τὰ τοιαῦτα καθιερούμενα διὰ νόμου, δύνανται νὰ μεταβληθῶσι διὰ νόμου μεταγενεστέρου.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

συδιασκέπτονται ἀποτελούσας ἐν σώμῃ, ἢ συντετριμείας εἰς τὸ αὐτό. »

Ἄλλως μεταιοῦται ἡ διαίρεσις τῆς βουλευτικῆς ἐξουσίας εἰς δύο καλῶς διακεκριμένα πολιτικὰ σώματα.

37.

» Αἱ συνεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, γίνονται δημόσιοι, μυστικαὶ δὲ, ὡσάκις δέκα ἐκ τῶν μελῶν ἐκάστης αὐτῶν τὸ ζητήσωσι. »

Ἡ δημοσιότης τῶν Βουλευτικῶν συζητήσεων, ὅχι μόνον ἐγγυᾶται τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῶν Βουλευτῶν, ἀλλ' εἶναι καὶ σχολεῖον πολιτικῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ τὸν λαόν.

38.

» Εἰς οὐδένα συγχωρεῖται νὰ εἶναι μέλος τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. »

Ἐκατέρα τῶν Βουλῶν ἔχει ἀριθμὸν μελῶν ὠρισμένον καὶ καθήκοντα ἰδιάζοντα. Οἱ Βουλευταὶ λοιπὸν δὲν δύνανται νὰ ᾖναι ἐπαμρότεροι.

39.

» Πᾶς νόμος πρέπει νὰ συζητῆται καὶ ψηφίζεται ἐλευθέρως ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειψηφίας ἐκατέρας τῶν Βουλῶν. »

Ἡ παρουσία τῆς ὁλομελείας τῶν Βουλῶν, εἶναι πρᾶγμα δύσκολον, καὶ σχεδὸν ἀδύνατον. Ἐν τούτοις εἶναι τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, διὰ τὸ κύρος τῶν συζητήσεων καὶ ἀποφάσεων τῶν Βουλῶν, οἱ παρόντες ν' ἀποτελῶσι τὸ ἥμισυ πλέον εἰς, καθότι ἄλλως οἱ νόμοι θέλουν εἶσθαι ἔργον τῆς μειοψηφίας.

Ἐπίσης διὰ τῆς ἀπολύτου πλειψηφίας τῶν παρόντων πρέπει νὰ ψηφίζωνται οἱ νόμοι.

Ἀλλ' ὅταν οἱ Βουλευταὶ μισθοδοτῶνται ὑπὸ τοῦ ταμείου, δὲν εἶναι δίκαιον ἢ συμφέρον οἱ μὴ συνεδριάζοντες βουλευταὶ νὰ τιμωρῶνται μὲ πρόστιμον· δὲν τὸ φρονῶ, καθότι οἱ βουλευταὶ δύνανται πάντοτε νὰ προτείνωσι νόμιμα κωλύματα, τὰ ὅποια ἡ Βουλὴ δὲν δύνανται νὰ κηταψεύσῃ, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ αὐτὴ ἐαυτήν.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἐκφώνησις τῶν ὀνομάτων τῶν Βουλευτῶν, δι' ἧς καταφαίνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπόντων καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰς ἐπίσημον ἐφημερίδα εἶναι ἴσως τὸ ἐξύτερον κέντρον πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων.

40.

» Οὐδὲν νομοσχέδιον γίνεται δεκτὸν παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, εἰμὴ ἀφ' οὗ ψήφοφορηθῇ ὁρθρον κατ' ἄρθρον. »

Ἄλλως ἢ περὶ τὴν συζήτησιν ἀταξία, ἢ ἀμεθοδία, ἐπενεργοῦσα ἐπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν νόμων, τοὺς καθιστᾷ ἐλλειπεῖς, ἢ καὶ ὁλοσχερῶς τοὺς διαστρέφει.

41.

» Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται ἢ εἰσπράττεται, ἐὰν δὲν ἐγκριθῇ προηγουμένως παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ κατακυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. »

Οὐδεὶς ἐλεύθερος λαὸς φόρολογεῖται ἄνευ τῆς συναίνεσώς του. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχή, τὴν ὁποίαν καθισρύνουσι τὰ συνταγματικὰ πολιτεύματα, μὴ συγχωροῦντα οὐδενὸς φόρου ἐπιβολὴν ἢ εἰσπραξιν ἄνευ τῆς συναίνεσώς τῶν βουλῶν.

42.

» Ὁ ἔγγιστος φόρος δὲν ἀποφασίζεται, εἰμὴ δι' ἐν ἔτος, οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀποφασίζονται καὶ διὰ πλείωτερα ἔτη. »

Ἡ κτηματικὴ περιουσία εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, ἐπομένως καὶ τὸ σύστημα τῶν ἐγγείων φόρων, πρέπει ἐτησίως νὰ ὑποβάλλεται εἰς τὰς βουλὰς, διὰ νὰ τελειοποιῇται καὶ βελτιοῦται ἐτησίως.

43

» Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἐκδίδουσιν ἐτησίως τὸν περὶ ἀπολογισμῶν νόμον καὶ ψηφίζουν τὸν προϋπολογισμόν. »

Ἀπολογισμὸς εἶναι οἱ λογαριασμοὶ τῆς κλεισθείσης χρήσεως. Προϋπολογισμὸς, τὸ ἄθροισμα ὧν τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Κράτους περὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Οἱ προϋπολογισμοὶ ὑποβάλλονται ἐτησίως

εἰς τὰς βουλὰς, καθότι καὶ αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ παραγωγικαὶ πηγαὶ ἐτησίως ἀλλοιοῦνται. Οἱ ὑπολογισμοὶ ὡς καταδεικνύοντες τὸ ἀκριβὲς ἢ τὰς ἐλλείψεις τῆς παραλλούσης διαχειρίσεως, καὶ τὸ πῶς ἐπραγματοποιήθησαν οἱ προϋπολογισμοί.

44.

« *Εἰς ἀμφοτέρας τὰς Βουλὰς ἡ ψήφηφορία εἶναι μυστική.* »

Οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς φανερᾶς ψήφηφορίας, λέγουσιν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ὁ πολίτης, ὁ Βουλευτὴς ἐκφράζει τὴν θέλησίν του δημοσίᾳ, ἐνεργεῖ τὰ δικαιώματά του, προκηρύττει τὸ φρόνημά του ἀσυστολῶς καὶ μὲ γενναίαν καρδίαν, καὶ οὕτως ἀποκτᾷ τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνο θάρρος, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ μεγίστη καὶ σπανιωτέρα τῶν ἀρετῶν. Ἐκτὸς τούτου, ἐπιφέρουσιν, ἡ μυστικὴ ψήφηφορία τόσῳ μᾶλλον διαφθείρει καὶ δεκάζει τὰς ψήφους, καθόσον ἡ μυστικότης οὐδαμῶς ἐκθέτει τὸν ψήφηφορῶντα εἰς τὴν αὐστηράν τοῦ Κοινοῦ κρίσιν. Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς μυστικῆς ψήφηφορίας, ὁ μόνος χαλινός, ὁ μόνος περιορισμὸς τοῦ ψήφηφορῶντος εἶναι αὐτὴ ἡ συνείδησίς του.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς φανερᾶς ψήφηφορίας φαίνονται ἰσχυρὰ, ἐν τούτοις εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ἐὰν ἅπαντες οἱ πολῖται θεωρῶνται καὶ ὑπάρχωσιν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων, μὲν ταῦτα ἡ ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσίς των, ἡ κοινωνικὴ των κατάστασις, ἡ ἔνδεια ἢ ἡ εὐπορία των, αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, τοὺς συνδέουσι πολλάκις εἰς τρόπον ὥστε, οἱ πλείστοι διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπὶρροήν των ὀλιγωτέρων, καὶ δι' ατομικοὺς ἢ οἰκιακοὺς λόγους ἀναγκάζονται πολλάκις νὰ περιστρέφονται ὡς τόσοι δορυφόροι, ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας ὀλίγων τινῶν ἐπισήμων ἀτομικοτήτων· ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ μόνος τρόπος τοῦ ν' ἀπαλλαχθῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ τῆς ἀμέσου ἐπὶρροῆς των ὀλίγων; διὰ ποίου μέσου εἶναι δυνατόν νὰ προληφθῇ ἡ διαφθορὰ τῶν ψήφων; διὰ τῆς μυστικῆς ψήφηφορίας, ἥτις οὐδεμίαν παρέχει ἐγγύησιν εἰς τοὺς διαφθορεῖς τῶν ψήφων. Ὅταν ἡ ψήφηφορία γίνηται φανερά, ὁ ψήφη-

φορῶν, ἢ πρέπει ὑπέικων εἰς μόνον τὴν συνειδήσιν τοῦ νὰ ὑπερφρονήσῃ νὰ καταπατήσῃ τὰ ἀτομικὰ καὶ οἰκιακὰ τοῦ συμφέροντα, ἢ νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῶν τὸ φρόνημά του, ἢ τέλος ν' ἀποφύγῃ τοῦ νὰ ψευδοφρονήσῃ, διὰ νὰ μὴν ἐνοχοποιήσῃ οὔτε τὴν συνειδήσιν, οὔτε τὰ συμφέροντά του.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὑποθέτει τὸν ἥρωϊσμόν ὡς ἀρετὴν κοινὴν καὶ ἡμερούσιον τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ δεύτερον προσβάλλει οὐτιωδῶς τὰ ἔθνη, προσθέτον διὰ τῆς δημοσιότητος τὴν ἀνάδεικναι εἰς τὴν ἀσυνειδήσιαν. Τὸ τρίτον καταδεικνύει τὰς οὐσιώδεις τοῦ συστήματος ἐλλείψεις, τὸ ὑποῖον τότε μόνον συμβιβάζει τὸ φρόνημα μὲ τὰ συμφέροντα, ὅταν δὲν ἐνεργῇται.

Οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἐξηγῶν διατὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ ἰσχὺς μεγαλοκτημονος καὶ παμδυσμηχάνου ἀριστοκρατίας εἶναι μεγάλη· ἢ πλεον φιλελευθέρᾳ μερὶς ἐπικαλεῖται τὴν μυστικὴν ψευδοφρίαν, ὡς σύστημα εὐεργετικώτατον.

45.

« *Αἱ συζητήσεις τῶν βουλευτικῶν σωμάτων πρέπει νὰ δημοσιεύωνται δι' ἐπισήμου Ἐφημερίδος.* »

Τοῦτο δὲ διὰ νὰ γνωρίζωσιν ἀκριβῶς οἱ ἐκλογεῖς πῶς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἐξέπληρωσαν, τὰ ὑποῖα τοῖς ἐνεπιστεύθησαν καθήκοντα. Διὰ νὰ γίνεται προσεκτικώτερον τὸ ὑπουργεῖον καὶ ὡς πρὸς τοὺς λόγους, καὶ ὡς πρὸς τὴν διαγωγὴν του. Διὰ νὰ δύναται ἡ κοινὴ γνώμη νὰ φωτίζεται ἔχουσα ὑπ' ὄψιν θετικὰς καὶ ἐπισήμους πληροφορίας, καὶ σχηματιζομένη νὰ ἐπιβοηθῇ τὴν Κυβέρνησιν, ἢ νὰ ἐπικαλῇται τὴν διόρθωσιν τῶν γεγονότων. Τέλος διότι ἡ δημοσιότης τῶν συζητήσεων εἶναι σωτήριος χαλινὸς εἰς τὰς παρακτροπὰς τῶν Βουλευτῶν.

46.

« *Ἐκάστη τῶν Βουλῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραπέμπῃ εἰς τοὺς ἀρμοδίους Ὑπουργοὺς, τὰς εἰς αὐτὴν ὑποβληθείσας ἀναφορὰς, οἱ δὲ Ὑπουργοὶ ὀφείλουσι ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν Βουλῶν νὰ δι-*

δωσιν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἀναφορῶν τὰς ἀναγκαίας πληροφορίες. »

Ἄλλως διὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ ἐθεωρήθη, τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι εἰς τὰς ἀρχάς, ματαιοῦται ἢ ἐξαφανίζεται.

47.

«Οὐδεὶς τῶν Βουλευτῶν τίθεται εἰς προσωπικὴν κράτησιν διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς Συνόδου καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτῆς ἢ μετ' αὐτὴν ἐξ ἐβδομάδων.

Οὐδεὶς τῶν Βουλευτῶν, διαρκούσης τῆς Συνόδου, καταδιώκεται ἢ φυλακίζεται, εἰμὴ ἀδεία τῆς ἀρμοδίας βουλῆς, ἐκτὸς μόνον τῆς περιπτώσεως τῶν ἐπαντοφύρων κακουργημάτων. »

Ἡ ὑποσωπικὴ κράτησις, ἀφορᾷ τὰς πολιτικὰς ἀγωγὰς, ἢ φυλάκισις, τὰ κακουργήματα.

Οἱ Βουλευταὶ ἐνδεδυμένοι μὲ τὴν ὑπερτάτην νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἀπολαμβάνουν τὸ προνόμιον, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς Συνόδου, νὰ ἦναι ἀπηλλαγμένοι τῆς προσωπικῆς κρατήσεως. Τοῦτο δὲ διότι τὸ προσωρινὸν συμφέρον ἰδιώτου θανειστοῦ πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ μόνιμον τοῦ Κράτους συμφέρον, καὶ ὁ Βουλευτὴς πρέπει νὰ χαίρῃται πλήρη ἀτομικὴν ἀσφάλειαν, διὰ νὰ ἐκπληρῇ ἀταράχως τὰ καθήκοντά του· ὅσον περὶ τῆς φυλακίσεως δι' ἐγκληματικὴν πράξιν, καὶ ἰδίως διὰ κακούργημα, αὐτὴ συγχωρεῖται, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ συλληφῇ ὁ βουλευτὴς ἐπ' αὐτοφύρῳ κακουργῶν, ἄλλως ἀπαιτεῖται ἀδεία τῆς ἀρμοδίας βουλῆς.

48.

» Τὰ μέλη τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας εἰσὶν ἀνεύθυνα καὶ ἀκαταζήτητα διὰ τὰς ἐντὸς αὐτῆς γνωμοδοτήσεις καὶ ψηφοφορίας τῶν. »

Τὸ ἀνεύθυνον καὶ ἀκαταζήτητον τῶν μελῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἐκλογεῖς νὰ μὲν δίδουσιν εἰς τὸν Βουλευτὴν γενικὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ ὑπερασπίσῃ μὲ ζῆλον καὶ πατριωτισμὸν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ὅχι δὲ καὶ ῥητὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἢ ψηφοφορήσῃ οὕτω πᾶς.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ ἐκλογεῖς ὡς ἄτομα δύνανται νὰ συμμερίζωνται τὴν δαϊνὰ γνώμην, ἢ πολιτικὴν δοξασίαν, ἀλλὰ περιληπτικῶς ὡς ἡθικὸν πρόσωπον θεωρούμενοι, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀποφασιστικὴν γνώμην ἢ ψῆφον, περὶ τῶν συζητηθησομένων ἐντὸς τῶν βουλευτικῶν σωμάτων.

Βεβαίως, οἱ πληρεξούσιοι ἢ βουλευταὶ ὀνομάζονται τῶν ἐπαρχιῶν μ' ὅλον τοῦτο ὡς εὐφυῶς ἔλεγέ τις ἀξιωματικὸς, εἶναι πληρεξούσιοι καὶ ὅχι ὑπεξούσιοι. εἶναι πληρεξούσιοι, διότι δὲν ἔρχονται εἰς τὰς βουλὰς διὰ νὰ συζητήσωσι περὶ τοπικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ περὶ γενικῶν τοῦ Κράτους συμφερόντων, περὶ νόμων, καὶ θεσμῶν, περὶ τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ ἐντολῇ των ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ᾔναι ῥητὴ, ἀλλὰ γενικὴ. Ἄλλως πᾶσα συζήτησις ἐντὸς τῶν βουλῶν, ἤθελεν εἶσθαι περιττὴ. Εἰς τί ἤθελε χρησιμεύσει τὸ ν' ἀποδειχθῇ μαθηματικῶς ἐντὸς τῶν βουλῶν, πολιτικὴ τις ἀλήθεια, ὁ πληρεξούσιος ὅστις ἔλαβε ῥητὴν περὶ τούτου ἐντολὴν, δύναται νὰ εἴπῃ, οἱ λόγοι ὑμῶν ἐντελῶς μὲ πείθουσι, ἐν τούτοις ὀφείλω νὰ ἐκπληρώσω τὸ λυπηρὸν καθήκον τοῦ νὰ γνωμοδοτήσω ἐναντίον τῆς συνειδήσεώς μου.

Ἐπαναλέγω λοιπὸν ὅτι τὸ πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ἀνεύθυνον τῶν βουλευτῶν προκύπτει ἐκ τῆς ὁποίας ἀναδέχονται γενικῆς ἐντολῆς.

49.

» *Ἐκάστη τῶν βουλῶν δι' ἰδιαίτερον κανονισμοῦ, προσδιορίζει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκπληρεῖ τὰ καθήκοντά της.* »

Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ των κανονισμοῦ ἀνήκει εἰς τὰ πολιτικὰ σώματα.

ΤΜΗΜΑ Α'.

Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων.

50.

» *Ἡ Βουλὴ συγκροτεῖται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους.*

51.

» Οὐδεὶς εἶναι δεκτὸς εἰς τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, ἂν δὲν συμπληρώσῃ τὴν ἡλικίαν τῶν τριάκοντα ἐτῶν. »

52.

» Οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκλέγονται διὰ πενταετίαν, ἀλλὰ τὸ πεμπτημόριον αὐτῶν ἀνανεοῦται ἐτησίως. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, τὸ ἀνανεωθησόμενον πεμπτημόριον, θέλει προσδιορισθῇ διὰ λαγνῶν. »

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνανεοῦται ἐτησίως ἡ βουλὴ καὶ καθ' ὅσον βελτιοῦται ἡ μεσαστάλλεται ἡ κοινὴ γνώμη, ἀναμορφοῦται ἐν μέρει καὶ ἡ σύνθεσις τῆς Βουλῆς. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνανέωσις αὕτη δὲν γίνεται αἰφνηδὴς, οὔτε ὀλοσχερῆς καὶ οὕτως ἡ παῖρα τοῦ παρελθόντος συνεννοῦται μὲ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐνεστῶτος. Εἰς τὸ αὐτὸ σύστημα συγχωνεύονται τὰ δύο στοιχεῖα τῆς προόδου καὶ παραδόσεως τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ἡ ὀλοσχερῆς ἀνανέωσις τῆς βουλῆς παρέχει καὶ ἄλλην ἀτοπίαν, ὅτι ὁ πυρετὸς τῶν ἐκλογῶν μεταδίδεται συγχρόνως εἰς ὅλον τὸ Κράτος, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ὅποιον προτείνω σύστημα, ἡ ἀνανέωσις μερικῶς μόνον ἐνεργουμένη, θέλει ἀποπερατοῦσθαι ἀλληλοδιαδόχως μὲ ἡσυχώτερον καὶ ἀσφαλέστερον τρόπον. Εἶπα ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἡ ἔξοδος τοῦ πεμπτημορίου γίνεται διὰ κλήρου, τὸ αὐτὸ θέλει συμβῇ ἔξιν διαλυομένη ἡ βουλὴ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὀλοσχερῶς ἀνανεωθῇ.

53.

» Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἐκλέγεται παρ' αὐτῆς, κατὰ τὴν ἑταρξίαν ἐκαστῆς συνόδου. »

Ἡ Προεδρία ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸν χαίροντα Βουλευτὴν τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πλειοτέρων.

54.

» Ἐκαστον μέλος τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων λαμβάνει

μητρίαται ἀποζημιώσιν ἐκ τριακοσίων δραχμῶν καθ' ὅλην τὴν διώρκειαν τῆς Συνόδου.

Οἱ κατοικοῦντες τὴν Πόλιν, ὅπου γίνεται ἡ Σύνοδος οὐδεμίαν λαμβάνουσιν ἀποζημιώσιν. »

Ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀποχρώντως δικαιολογεῖ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου τούτου. Ἐὰν οἱ Βουλευταὶ οὐδεμίαν ἀπελάμβανον ἀποζημιώσιν, ὁ λαὸς δὲν ἤθελε δύνασθαι ν' ἀντὶθέτῃ τὰ βουλευτικά καθήκοντα εἰς ἄνδρας χαίροντας μὲν πληρέστατα τὴν ἐμπληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην του, ἀλλ' ὀλίγον εὐποροῦντας, καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἤθελεν καθιερώσει τὴν πλουτοκρατίαν.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον φρονῶ, ὅτι ὁ περὶ ἐκλογῆς νόμος δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτῇ τίμημα παρὰ τῶν αἰρεσίμων, ἀλλὰ παρὰ μόνον τῶν ἐλλογέων. Ἰδε ἄρθρ. 34.

ΓΕΡΟΥΣΙΑ.

Τὸ περὶ δευτέρας Βουλῆς ζήτημα, εἶναι ζήτημα σύνθετον καὶ πολύπλοκον, καὶ ἐκ τούτου κυρίως προέκυψαν αἱ μεταξὺ δημοσιογράφων διαφωνίαι καὶ διενέξεις, ἐπαγγελλομένων ἄλλως τὰς αὐτὰς ἀρχάς.

Πρόκειται λοιπὸν ν' ἀπλοποιηθῇ τὸ ζήτημα πρὸς εὐχερεστέραν αὐτοῦ λύσιν, καὶ προτοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τὰς ιδιότητας καὶ τὰ προσόντα τῶν Γερουσιαστῶν, τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως καὶ ἐκλογῆς τῆς Γερουσίας, καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια πρέπει ἢ μὴ ν' ἀπολαμβάνη, νὰ θεωρήσωμεν ἔαν συμφέρη νὰ ὑπάρχωσι δύο βουλαι, ἔαν αἱ δύο βουλαι εἶνε ἀναγκαῖον ἐλαττήριον εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας.

Οὕτως ἀπλοποιουμένου τοῦ ζητήματος, λέγω ὅτι ἡ λύσις του εἶνε εὐχερεστέρα, μ' ὅλον ὅτι ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ σύγχυσις προήλθε μᾶλλον ἐξ αὐτῶν τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων καὶ τῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαιῶνα παρὰ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης θεωρίας τῶν δημοσιογράφων.

Τί ἦσαν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ κοινωνίαι κατὰ τὸν μεσαιῶνα; συνύπαρξις, συναγελασμός φυλῶν ἑτερογενῶν, ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας διακειμένων.

Εἰς τί ἐπανεπαύετο ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Εὐρώπης ὀργανισμός κατὰ τὸν μεσαιῶνα; καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκεῖ, ὅπου διεσώθησαν τὰ λείψανα τοῦ μεσαιῶνος ὡς εἰς Ἀγγλίαν, Γερμανίαν κ. τ. λ. εἰς προνόμια τάξεως καὶ φυλετικὰς διακρίσεις.

Ὁ Βασιλεὺς ὁ Κλῆρος εἶχον τὰ προνόμια τῶν ἡ ἀριστοκρατία εἶχε τὰς πρωτοκατίας, τὰς ὑποκοταστάσεις τῆς, τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀριστοκρατικῆς ἰδιοκτησίας, τὰ πολιτικὰ καὶ φεουδικὰ αὐτῆς δικαιώματα, τὰ ἐξαιρετικά τῆς προνόμια, ὡς πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς βαθμοὺς κ. τ. λ. Αἱ κοινότητες, αἱ συντεχνίαι εἶχον τὰς μονοπωλίας των, ἐπομένως ὅταν οἱ Βασιλεῖς συναισθανθέντες τὴν χρεῖαν ἀφθονωτέρων πόρων πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀρτισυστάτου αὐτῶν τακτοῦ στρατοῦ, καὶ ἐξακολούθησιν δαπανηρῶν πολέμων, ἠναγκάσθησαν νὰ συγκαλέσωσι τὸ ἔθνος ὁλόκληρον, πρὸς ἐπιψήφισιν τῶν ὁποίων ἀπῆλθον φόρων, Τὸ ἔθνος τότε συγκροτούμενον ἐκ τάξεων καὶ φυλῶν, κατακτητῶν καὶ κατακτημένων, δὲν συνήρχετο εἰς ἐθνικὴν Συνέλευσιν, *assemblée nationale* ἀλλ' εἰς *états généraux*, συνέλευσιν τάξεων καὶ φυλῶν, τοῦ Κλήρου, τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ τῆς τρίτης λεγομένης τάξεως ἢ τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὅταν ἐπὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἐσυστήθησάν τὸ πρῶτον τὰ ἀντιπροσωπικὰ πολιτεύματα, μ' ὅλον ὅτι ἡ ἀριστοκρατία εἶχεν ἀπολέσει μέρος τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, οὐχ ἥττον ὁμως ὑπῆρχε πλουσία, κραταιά, προνομιοῦχος, καὶ ὡς τοιαύτη ἐγκαθιδρύθη φυσικῶς καὶ κντοδικαίως οὕτως εἶπεῖν, ἐν μέσῳ τῆς ἀντιπροσωπικῆς Μοναρχίας, καὶ διὰ τοῦ πλούτου, τῶν προνομίων καὶ τῆς κοινωνικῆς τῆς βαρύτητος, ἐπέσυρεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν Κυβερνητικὴν πλάστιγκα ἐκεῖ ὅπου ἐκλίνε καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, ποτὲ μὲν θεωρακίζουσα τὴν μοναρχίαν, ποτὲ δὲ τὸν λαόν.

Καὶ τῷ ὄντι τί ἄλλο ἦτον καὶ εἶναι τὸ Ἀγγλικὸν Σύνταγμα, παρὰ διάπλασις καὶ διοργάνωσις τῶν ἐνυπαρχόντων εἰς τὴν Ἀγγλικὴν κοινωνίαν στοιχείων, ἥτοι τῆς Βασιλείας, τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τί ἄλλο ἦτον ἢ βουλή τῶν ἐμοτίμων κατὰ τὸν συνταγματικὸν Χάρτην τῆς Γαλλίας τοῦ 1814, παρὰ διοργάνωσις τῶν λειψάνων τῆς καταθραυσθείσης ἀρχαίας ἀριστοκρατίας κατὰ τὴν 4 Αὐγούστου, καὶ συνδυασμὸς αὐτῆς μετὰ τινὰ μεταγενέστερα ἀριστοκρατικὰ στοιχεῖα προκύψαντα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοκρατορικῆς περιόδου; Τέλος τί ἄλλο εἶναι καὶ ἔσονται ὅλα τὰ Γερμανικὰ Συντάγματα μετὰ τὰς δύο βουλάς των, παρὰ συντάγματα ἐπαναπαυόμενα εἰς τὰ ἐνυπάρχοντα κοινωνικὰ στοιχεῖα, ὧν τὸ ἐπικρατέστερον εἶναι τὸ ἀριστοκρατικόν.

Τί παράδοξον λοιπὸν ἐν μετὰ τόσα παραδείγματα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς συνένωσε τὰ γινόμενα ταῦτα, καὶ ἄλλοι μὲν ἐθεώρησαν ἀπραγματοποίητον τὴν συνταγματικὴν Μοναρχίαν ἄνευ ἀριστοκρατίας, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐδογμάτισαν ὅτι ἡ δευτέρα βουλή δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι εἰμὴ ἀριστοκρατική.

Ἐν τούτοις τί κοινὸν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῆς Φεουδικῆς κοινωνίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης; Εἰς τὴν Ἑλλάδα χάρις τῷ Θεῷ οὔτε ἀριστοκρατίαν ἔχομεν, οὔτε φεουδαρχικὰ δικαιώματα, οὔτε τάξεις κοινωνικὰς διακεκριμέναις, οὔτε προνόμια, ἐπομένως οὔτε πρέπει νὰ γίνεταί λόγος περὶ τοιούτων θεσμῶν καὶ συστημάτων, καθότι ὅλοι συμφωνοῦμεν, ὅτι ἀριστοκρατίαν οὔτε ἔχομεν, οὔτε θέλομεν, ἀλλὰ προσθέττω ὅτι καὶ ἂν τὴν ᾔθελαμεν, δὲν ἐδυνάμεθα νὰ τὴν διαπλάσωμεν, διὰ τὸν λόγον ὅτι, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀριστοκρατία, δὲν δύναται τις νὰ τὴν δημιουργήσῃ διὰ νόμου ἢ διατάγματος.

Τὸ περὶ δυάδος λοιπὸν βουλῶν ζήτημα, δὲν εἶναι ζήτημα ἀριστοκρατίας, ἢ μὴ, διότι ἅπαντες συμφωνοῦμεν ὅτι ἀριστοκρατία εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ. Τὸ δένδρον τῆς Ἀριστοκρατίας, ἰδιογενὲς καὶ ἀκμάζον εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην δὲν ἀντέχει εἰς τὴν ἡλιὴν τῆς ἀνατολῆς, ἀλλὰ διὰ τοῦτο θέλομεν

τίας μὴ ὑπαρχούσης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄρα οὔτε συνταγματικὴ μοναρχία εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ οὔτε δύο βουλαί; ὄχι. Καθότι τὸ ἐπαναλαμῶναι, τὸ περὶ δυνάδου βουλῶν ζήτημα δὲν εἶναι περὶ ἀριστοκρατίας ἢ μὴ, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ ἀπλουστέραν ἑποψίν, καὶ νὰ ζητηθῇ ἐὰν συμφέρῃ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα δευτέρα βουλὴ ἀνεξαρτήτως τῆς ποιότητος τῶν μελῶν της, καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς καὶ συνθέσεώς της.

Οὕτω τιθεμένου τοῦ ζητήματος λέγω ὅτι εἶναι ἄφευκτον νὰ ὑπάρχωσι δύο βουλαί, διότι διὰ μόνον τῶν δύο Βουλῶν, ἐξασφαλίζεται ἡ κοινωνία ὡς πρὸς τὴν λογικωτέραν καὶ ἐθνωφελεστέραν διαξαγωγὴν τῶν νόμων.

Ὅταν ὑπάρχῃ μία καὶ μόνη βουλὴ καὶ αὕτῃ εὐάριθμος, καὶ τοιαύτη θέλει εἶσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων, δύσκολον εἶναι νὰ ἐνυπάρχωσιν ὅλαι αἱ ἀπαιτούμεναι εἰδικότητες πρὸς τὴν λογικωτέραν καὶ ἐπωφελεστέραν κατασκευὴν τῶν νόμων. Διὰ τῶν δύο βουλῶν τὸ ἀτόπημα, τοῦτο προλαμβάνεται, καὶ ἡ δευτέρα βουλὴ ἀναπληροῖ τὰς ἀνικανότητας τῆς πρώτης.

2. Ἔως οὗ ὁ συζητηθεὶς νόμος εἰς τὴν πρώτην Βουλὴν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς δευτέρας, ἡ κοινὴ γνώμη ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ, τὸν ἀναλύει τὸν ἐπικρίνει καταδεικνύει αὐτοῦ τὰς ἀτελείας, καὶ οἱ νόμοι βασανιζόμενοι ἐκ δευτέρου καὶ προσλαμβάνοντες τὴν ἀπαιτουμένην ὠριμότητα, ἐξέρχονται τῶν βουλῶν ὅπως οὖν τέλειοι καὶ ἐπιβάλλονται ὡς ἡ λογικωτέρα ἔκφρασις τῆς κοινωνικῆς θελήσεως.

3. Ὅταν πρόκειται περὶ νομοθεσίας, πρέπει μετὰ μεγάλης σκέψεως καὶ ἐμβριθείας νὰ προβαίνωμεν, πρέπει νὰ σπεύδωμεν βραδέως. Ἡ ἐνέργεια ἀπαιτεῖ βεβαίως ταχύτητα καὶ ἐνότητα, ἀλλὰ τὸ βουλεύεσθαι δὲν ἀπάδει οὔτε πρὸς τὴν βραδύτητα, οὔτε πρὸς τὴν διχοτομίαν. Ἀπ' ἐναντίας, οἱ κατεπείγοντες νόμοι, τὰ κατεπείγοντα ψηφίσματα ἐμπεριέχουν πάντοτε μεγάλας ἀτελείας, καὶ καταδει-

κνύουσι μάλιστα τὴν ἀπερισκεψίαν πῶν νομοθετούντων. Ἀλλὰ διὰ μιᾶς καὶ μόνης βουλῆς, δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον τοῦτον; καὶ πῶς; καθίστωντες βραδύτερον τὸν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς καὶ συζητήσεως τῶν νόμων, καὶ ἀπαιτοῦντες δύο ἢ τρεῖς ἐπανειλημμένας συζητήσεις, πρὸ τῆς ὀριστικῆς αὐτῶν ἐπιψηφίσεως.

Ἐν τούτοις εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι μία καὶ μόνη βουλή, ὅποιονδῆποτε ἐσωτερικὸν κανονισμόν καὶ ἂν ἀποδεχθῇ, πάντοτε δύναται ν' ἀντιβῇ εἰς αὐτόν, πάντοτε δύναται νὰ τὸν μεταβάλῃ, καὶ ἀναμορφώσῃ κατ' ἀρέσκειάν της· ἐπομένως ἡ ἐκ τῆς βραδύτητος τῶν συζητήσεων καὶ τῶν προθεσμιῶν ἐγγύησις, εἶναι καθαρῶς ἰδανικὴ, ἐν ᾗ διὰ δύο βουλῶν κανονίζεται καὶ τακτοποιεῖται ἡ νομοθετικὴ ἐνέργεια, καὶ ἡ πρώτη γνωρίζουσα ὅτι αἱ ἀποφάσεις της δὲν εἶναι ὀριστικαὶ καὶ ἀνέκκλητοι, ἀλλ' ὅτι θέλουν βασανισθῇ ὑπὸ τῆς δευτέρας, προφυλάττεται, καθίσταται προσεκτικωτέρα εἰς τὰς πράξεις της.

4. Παρατηρῶ ὅτι μὲ μίαν καὶ μόνην Βουλὴν, τὸ πολίτευμα κυμαίνεται ἢ ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ διπλῶν κινδύνων· τὸν κίνδυνον λέγω τοῦ νὰ ἴδωμεν μίαν ἡμέραν τὴν πλειοψηφίαν τῆς μιᾶς καὶ μόνης Βουλῆς, ἐνδίδουσας εἰς τὰ θωπεύματα καὶ τοὺς δαλεασμοὺς τῆς ἐξουσίας, καὶ οὕτω τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα γινόμενα θύμα ἐλεεινῆς ἰδιοτελείας, καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶναι ὑβριστικὴ πρὸς τὴν βουλὴν τῶν αντιπροσώπων, καθότι ἡ ἱστορία μᾶς παρουσιάζει πολλὰ τοιούτου εἶδους παραδείγματα, ἢ παραφερομένην ὑπὸ ἀκράτου φιλοδοξίας, καὶ σφριγῶσαν ν' ἀνατρέψῃ πᾶν νόμιμον πρῆσκομμα εἰς τὴν ἀχαλίνωτον αὐτῆς ὀρμῇ, καὶ ν' ἀπορρόφήσῃ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους χορηγηθέντα εἰς τὸ στέμμα δικαιώματα. Ἀληθές ὅτι ἡ συνταγματικὴ Μοναρχία δύναται πάντοτε ἀντιτασσομένη εἰς τὰς ἀδίκους τῆς βουλῆς ὑπερβάσεις ν' ἀπαρνηθῇ τὴν κατακύρωσιν βλαβερῶν ἢ παρὰ νόμων προτάσεων, ἀλλ' εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς μεταδιδόμενος ἀπὸ τῶν ἀρχόντων εἰς τοὺς ἀρχομένους, ἐρεθίζει καὶ ὑποφλέγει τὰ πάθη, δὲν εἶναι λογικώτερον ἀσφαλέστερον μεταξὺ τῶν δύο ἐτερογενῶν καὶ πολλακίς ἐπιθετικῶν στοιχείων, τῆς

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Βασιλείας καὶ τοῦ δήμου νὰ παρακάσσεται δευτέρα βουλὴ, καὶ αὐτὴ παρακαρούουσα τὰς προσβολὰς, νὰ ἀναδέχεται τὸ δυσχερὲς ἔργον, τῆς ἀπορρίψεως τῶν προτάσεων τῆς πρώτης; δὲν συμφέρει εἰς τὸ Κράτος νὰ ὑπάρχῃ δευτέρα βουλὴ, ἥτις ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ παρεμποδίσῃ τὰς φιλοδόξους ἐπεμβάσεις τῆς Βασιλείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τακτοποιῇ τὸ ἀχαλίνωτον καὶ ἐνθουσιῶδες βᾶδισμα μοναδικῆς βουλῆς; εἰς ἄλλους λόγους τὸ μεσολαβοῦν ἀντίταγμα δευτέρας βουλῆς δὲν εἶναι ὁ λογικώτερος φραγμὸς, τόσον κατὰ τῆς ἀντεθνικῆς ἐνεργείας τοῦ στέμματος, ὅσον καὶ κατὰ τῆς ἀντιβασιλικῆς τῆς βουλῆς ἐνεργείας. Ἰδοὺ τί ἔλεγεν ὁ Κύριος Λαλῆ Τολενδάλ ἐνώπιον τῆς συντακτικῆς τοῦ Γάλλων συνελεύσεως, περὶ μιᾶς καὶ μόνης βουλῆς.

» Μία καὶ μόνη βουλὴ, εἶναι ἀκαταπαύστως ἐκτεθειμένη ὡς τὸν κίνδυνον, τὸ νὰ παρασύρῃται ὑπὸ τῆς δεινότητος ἢ τῆς στωμυλίας τῶν ῥητόρων, νὰ ἐξαπατᾶται ὑπὸ σοφιστῶν, ν' ἀποπλανᾶται ὑπὸ τῶν ῥαδιούργων νὰ ἐξάπτηται καὶ παραφέρεται κατὰ τὴν ὁποίαν τῇ δίδουσιν ὠθησιν καὶ νὰ σταματᾷ πολλάκις ἔντρομος ἐνώπιον τῆς κοινῆς φωνῆς, κατὰ τῆς ὁποίας δὲν τολμᾷ μόνη ν' ἀντιπαραταχθῇ.

» Μία καὶ μόνη βουλὴ, ὀλίγον σέβεται τὰς ἀποφάσεις της, καὶ καταρρήγνυσι πάντοτε τὴν ὁποίαν ἐχάλκευσεν ἄλλυσσον διὰ νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν, εἰς μίαν στιγμὴν ἐνθουσιασμοῦ ἐξαφανίζει πολλάκις ὅ,τι μετὰ μεγάλης ἐμβριθείας συζητήσασα ἀπεδέχθη. ἀπὸ τῆς σήμερον ἕως τῆς αὔριον, αἱ πλέον ἐπίσημοι ἀποφάσεις πανδήμως παραδεχθεῖσαι ἀνατρέπονται, καὶ ἄλλων μὲν ἡ ἐννοια ἐπεκτείνεται, ἄλλων δὲ πάλιν αὐτογνωμόνως περιορίζεται, καὶ τὸ Σύνταγμα ὑποσκάπτεται, διακινδυνεύει τὰ μέγιστα, ταλαντεύμενον ἐν μέσῳ τῆς ἰδιορρύθμου ἀστασίας τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. ὑπὸ τοιοῦτον δὲ σύστημα, ἐλλείψει σταθερῶν νόμων, ποτὲ πολιτικαὶ ἔξεις δὲν θέλουν σχηματισθῇ, ἐλλείψει πολιτικῶν ἔξεων, τὸ ἔθνικόν ἦθος καὶ ἡ ἐλευθερία δὲν θέλουν ποτὲ μονιμοποιηθῇ, καὶ ὁ λαὸς θέλει ὑποπέσει εἰς τὴν αἰσχροτέραν δουλείαν, θέλει δουλεύει τὰ εὐκίνητα πᾶσι ὀλίγων τινῶν. »

Ο Κύρ. Αλλή Τολενδάλ εξέτασεν ἐνταῦθα τὸ σύστημα τῆς μιᾶς καὶ μόνης βουλῆς, ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, καὶ τὴν ἀναφοράντης, μετὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἀλλ' εἶναι τάχα ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος ἢ μία καὶ μόνη βουλή, ὅταν γοητευθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, ἐνδώσῃ προθύμως εἰς τὰς ὁρέξεις τῆς! καὶ ἀνεκκλήτως οὕτως εἰπεῖν ἀποφασίζουσα, δύναται νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ πάντα!

Οἱ προσεκτεθέντες λόγοι ἐξηγοῦσιν ἀποχρώντως διατὶ ἡ Ἀμερικανικὴ συμπολιτεία, ὅπου ἡ τοῦ λαοῦ κυριαρχία δὲν εἶναι δόγμα μόνον πολιτικόν, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς ἐνεργεῖται, ἀπεδέχθη μ' ὅλον τοῦτο τὸ σύστημα τῶν δύο βουλῶν, ὡς τὸ εὐφυστέρον ἐπιπόνημα καὶ τὸ καταλληλότερον συμπλήρωμα τῶν συνταγματικῶν πολιτευμάτων.

Ὁ Κύριος Τόκβιλ, εἰς τὸ περὶ Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας σύγγραμμά του, παρατηρεῖ ὅτι αἱ Ἀμερικανοὶ διαίρεσαντες εἰς δύο κλάδους τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, δὲν ἐστοχάσθησαν νὰ καταστήσωσι τὸν μὲν ἀριστοκρατικόν, τὸν δὲ δημοκρατικόν, οὔτε διὰ μὲν τοῦ πρώτου νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἐξουσίαν, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου τὰ πάθη καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ.

Διαίρεσαντες εἰς δύο κλάδους τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἠθέλησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ βραδύνωσι τὸ βάδισμα τῶν πολιτικῶν συνελεύσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ σχηματίσωσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐφετεῖον πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν νόμων. »

Ὁ Δημοκρατικώτατος Κύριος Τοκβίλλ προσθέττει, « ὁ χρόνος καὶ ἡ πεῖρα κατέδειξαν εἰς τοὺς Ἀμερικανούς, ὅτι ἡ διαίρεσις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας εἰς δύο βουλὰς, καίτοι περιορισμένη εἰς τὰ ἄνω μνησθέντα πλεονεκτήματα, εἶναι ἀνάγκη κοινωνικὴ πρώτης τάξεως. »

Ἡ Ἀμερικανικὴ δημοκρατία θεωρεῖ ὡς ἀνάγκην κοινωνικὴν τὰς δύο βουλὰς, καὶ ἡμεῖς διατελοῦντες ὑπὸ σύστημα συνταγματικῆς μοναρχίας δυνάμεθα νὰ τὰς ἀποφύγωμεν!

Βεβαίως ὅταν λαὸς καταρρυγνύων τὰς τυραννικὰς ἐκ τοῦ ἀλύσσεως ἀνακηρύξῃ τὴν κυριαρχίαν του, εἶναι παράλογον νὰ ζητῇ

της θελήσεως, καὶ ταχύτης εἰς τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ὡς ἄριστα παρατηρεῖ ὁ Κ. Μιγνέ, αἱ ἐπαναστάσεις ἀρχίζουσιν μὲ μίαν καὶ μόνην βουλὴν, ἀποπερατοῦνται δὲ μὲ δύο.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη πῶς καὶ ὑπὸ ποίων πρέπει νὰ συγκροτῇται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ δευτέρα αὕτη βουλὴ; Ἐὰν πρέπει ἡ Γερουσία νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἢ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου συστήματος δηλ. τῆς ἐκλογῆς τῆς Γερουσίας, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἀπ' ἀρχῆς παρατηρῶ, ὅτι οἱ θεσμοὶ τότε εἰσὶ μόνιμοι καὶ ἐπωφελεῖς, ὅταν ἐκπληρώσι τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεώς των, καὶ ἀντὶ νὰ διαφθείρωσι ἢ διαστρέφωσι τὰ δημόσια ἥθη, ἀπ' ἐναντίας τὰ βελτιώνουσι καὶ τὰ διατηροῦσι.

Ἀλλὰ Γερουσία ἐκλεγομένη ἐπὶ τοῦ Βασιλέως, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν τῆς, τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεώς της; Ἀπεδείχθη ἀνωτέρω ὅτι ἡ κυριωτέρα ἀποστολὴ τῆς δευτέρας βουλῆς, εἶναι τὸ νὰ ἀναστέλῃ τὰς ἐπιθετικὰς παρεκτροπὰς ποτὲ μὲν τῆς βασιλείας, ποτὲ δὲ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐν τούτοις ἡ ἐργασία αὕτη, ὑποθέττει ἀναγκαστικῶς εἰς τὴν δευτέραν βουλὴν πολιτικὴν βαρύτητα καὶ ἠθικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀλλ' ὅταν οἱ Γερουσιασταὶ διορίζωνται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, ποῖα ἐχέγγρα ἀνεξαρτησίας καὶ πολιτικῆς βαρύτητος παρέχει ἡ τοιαύτη Γερουσία; Πῶς διὰ τοιαύτης Γερουσίας δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεώς της; Ἡ Γερουσία ὀφείλει ν' ἀναστέλῃ τὰς παρεκτροπὰς καὶ ἐπεμβάσεις τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ ποίαν βαρύτητα, ποῖαν ἀνεξαρτησίαν ἔχει Γερουσία καταβιβασθεῖσα εἰς τὴν ταπεινὴν ἑδρὰν ὑπαλλήλου σώματος, δὲν λέγω ἀπέναντι τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἢ τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἐξουσίας; καὶ ἐπὶ ὑποθέσει ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον, κατ' ὠρθοπεδίαν νὰ ἐξαπατήσῃ ἢ νὰ δελεάσῃ τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, Γερουσία συγκροτημένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, εἶναι ποτὲ πιθανόν

ὅτι θέλει ἀποσπασθῇ τῆς ἐξουσίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐπλαστουργήθη, εἶναι ποτε πιθανόν ὅτι θέλει ἀποκηρύξει τὴν ἐξουσίαν, εἰς ἐπαχὴν μάλιστα, καθ' ἣν αὐτὴ ἰσχύει τὰ μέγιστα, ὡς σφετερισθεῖσα τὴν πλειοψηφίαν τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων;

Ἡ Γερουσία εἶπα ὀφείλει νὰ ἀναστέλῃ τὰς παρεκτροπὰς τῆς ἐξουσίας, οὐχ' ἥττον δὲ καὶ ἐκείναις τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἀλλὰ ποίαν πολιτικὴν βεβαιότητα ἔχει Γερουσία ἐκλεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, διὰ τὴν ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων; τὴν καταγωγὴν της; ἀλλ' ἡ καταγωγή της μάλιστα τὴν καθιστᾷ ὑποπτον εἰς τὸ ἔθνος; τὴν ποιότητα τῶν μελῶν της; ἀλλὰ τίς ἐγγυᾶται ὅτι ἡ Γερουσία δὲν θέλει συγκροτηθῇ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ἀνδρῶν μὴ παρεχόντων τὰ πιστὰ εἰς τὸ ἔθνος, οὔτε ἀπολαμβανόντων τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, ὑπὸ ἀνδρῶν ἀποτυχόντων μὲν ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων, ἐνώπιον τοῦ ἔθνους, ζητούντων δὲ ἄσυλον εἰς τὴν εὐνοίαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ μισθὸν πολιτικοῦ ἀπομάχου;

Τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἡ Γερουσία διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἀληθῶς ὡς ἀντίταγμα ἐν μέσῳ τῆς βασιλικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐνεργείας, πρέπει νὰ ἔχῃ πολιτικὴν βεβαιότητα καὶ ἡθικὴν ἀνεξαρτησίαν· ἄλλως καθὼς οἱ ἐτερόφωτοι πλανῆται ἀπὸ μόνου τοῦ ἡλίου φωτίζονται καὶ περὶ αὐτὸν στρέφονται, οὕτω καὶ ἡ Γερουσία, ἀκολουθοῦσα τὴν τροχίαν τῆς ἐξουσίας, ὑφ' ἧς ἐπλαστουργήθη, θέλει εἶσθαι οὐσιωδῶς ἀνίκανος εἰς τὸ ν' ἀντιταχθῇ ἰσχυρὰ ποτὲ μὲν εἰς τὴν βουλὴν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν Βασιλείαν. Πλὴν δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, παρατηρήθη ὅτι ἡ δευτέρα Βουλὴ εἶναι προσέτι ἀναγκαία διὰ τὴν τελειοτέραν τῶν νόμων κατασκευὴν, καὶ τὴν ὠριμότητα τῶν συζητήσεων.

Ἀλλ' ἐρωτῶ πάλιν ποία ἡ βεβαιότης ὅτι βουλὴ ἐκλελεγμένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, δὲν θέλει πολλάκις ἀπορρίπτει νόμους καὶ μεταρρυθμίσεις κοινωφελεῖς, καὶ οὕτως ἀντὶ νὰ χρησιμεύῃ ὡς τινες εἶπον εὐφυῶς ὡς ἔρμα τοῦ πλοίου, δὲν θέλει προσκολληθῇ ὡς ἄγκυρα εἰς τὸ σῶμα τῆς ἐξουσίας, ἐμποδίζουσα τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω κίνησίν του;

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι πολλοὶ θέλουν προτείνειν τὴν ἰσοδιότητα, ὡς ἐγγυωμένην ἀποχρώντως τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Γερουσιαστῶν.

Βεβαίως καὶ ἐγὼ τὸ ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἰσοδιότης θεωρητικῶς φαίνεται ἡ μόνη τοῦ ὁποίου καταπολεμῶ συστήματος θεραπείς, ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐμβολιάζωμεν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν τὴν νόσον διὰ νὰ ἔχωμεν μετέπειτα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὴν θεραπεύωμεν διὰ φαρμάκων δηλητηρίων; καὶ πῶς ἄλλως πρέπει νὰ ὀνομάσω τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβαλλόμεθα τοῦ ν' ἀποδεχθῶμεν τὴν ἰσοδιότητα καὶ οὕτω νὰ καταδικασθῶμεν ἐκουσίως καὶ προαιρετικῶς εἰς τὸ νὰ κύψωμεν τὸν αὐχένα ὑπὸ νομοθέτας ἀμετατρέπτους, καὶ ἂν προϊόντες τοῦ χρόνου καὶ καθόσον παρακμάζουσιν αἱ δυνάμεις των, κατασταθῶσιν ἐντελῶς ἀνίκανοι, δὲν λέγω εἰς τὸ νομοθετεῖν, δὲν λέγω εἰς τὸ ἐννοεῖν τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κινεῖσθαι καὶ μετατοπίζεσθαι.

Τελευταῖον παρατηρῶ, ὅτι ἡ ἰσοδιότης εἶναι μέσον ἀτελὲς εἰς τὸ νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἀτοπήματα τῆς ὁποίας καταπολεμῶ ἀρχῆς, καθότι ὅταν μόνη ἡ εὐνοια ἢ ἡ θέλησις τῆς ἐξουσίας διανέμῃ τὰς θέσεις τῶν Γερουσιαστῶν, καὶ ὅχι τὸ σέβας καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἔθνους, τότε εἶναι φυσικὸν, καθεὶς νὰ ζητῇ μᾶλλον νὰ ἐπισύρῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐνοϊαν τῆς Κυβερνήσεως, παρὰ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους, καὶ νὰ μεταχειρίζεται πάντα τρόπον εἰς τὸ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ἐξουσίαν μᾶλλον, παρὰ τὴν πατρίδα του.

Ὅστε ὁ θεσμὸς οὗτος θέλει ἔχει ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν διαφθορὰν ὅχι μόνον τῶν 30 ἢ 40 μελῶν, τὰ ὁποῖα θέλουν συγκροτεῖ τὴν Γερουσίαν ἀλλὰ καὶ ὅλων ὅσοι ἐλπίζουν μίαν ἡμέραν νὰ ὑψωθῶσι μέχρις αὐτῆς.

Ὅθεν ἡ ἰσοδιότης ἐφαρμοζομένη εἰς ἄνδρας, οἵτινες συστηματικῶς κατέβαλλον πικρὸς εἶδους προσπαθείας εἰς τὸ νὰ ἐφελκύσωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὐνοϊαν μόνης τῆς Κυβερνήσεως, θέλει τοὺς ἀπαλλοτριώσῃ ἔτι μᾶλλον τοῦ ἔθνους καὶ τοὺς μεταρφώ-

σαι εἰς πραγματικὴν ὀλιγαρχίαν, τοσούτῳ μᾶλλον ἀδρανεστέρην, καθόσον ἡ ἰσοβιότης ἐξασφαλίζει ἐντελῶς τὸ ἀμετακίνητον αὐτῆς.

Τὸ σύστημα τοῦτο παρέχει καὶ ἄλλην ἀτοπίαν, τὴν ἐξῆς. Οἱ Γερουσιασταὶ λέγουσι πρέπει νὰ ἐκλέγωνται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ὁ μέγιστος ὅρος τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας θέλει εἶσθαι ὠρισμένος ἢ ἀόριστος; ἐὰν ὀρισθῇ, ἡ Κυβέρνησις ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ εἰς περὶπτωσιν καθ' ἣν πολλὰ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἰσοβίου Γερουσίας, ἀποδειχθῶσιν, ἢ κατασταθῶσιν ἀνίκανα, ἢ ἡ Γερουσία ἀποφασίσῃ ν' ἀντιπολιτευθῇ συστηματικῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καθότι οὔτε νέα μέλη δύναται νὰ προσθέσῃ, οὔτε νὰ τὴν διαλύσῃ, ἐπειδὴ ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως δι' ὠρισμένον χρόνον ἢ ἰσοβίως. Ἀπ' ἐναντίας, ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν Γερουσιαστῶν μένῃ ἀόριστος, ἡ Κυβέρνησις θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα ν' αὐξάνῃ ἐπάπειρον τὰ μέλη Γερουσίας μισθουμένης, ὥστε ἐν ᾧ ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ἡ Κυβέρνησις οὐδὲ ὀβολὸν δύναται νὰ ἐξοδεύσῃ, ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Βουλῶν, θέλει δύνασθαι μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἐξοδεύῃ αὐτογνωμόνως χιλιάδας δραχμῶν, διορίζουσα νέα πάντοτε μέλη τῆς Γερουσίας. Ἐπὶ τῶν προεκτεθέντων, θέλουν τινες μὲ ἀπευθύνει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν, Τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον κατέκρινας εἶναι τὸ Γαλλικόν, ἀλλ' ἐκ τῆς πείρας ἀπεδείχθη ἡ πραγματικότης τῶν ὁποίων ὑποδεικνύεις ἐνδεχομένων ἀτοπημάτων;

Ἀπαντῶ, ὑπὸ ποίων συγκροτεῖται ἡ Βουλὴ τῶν ὁμοτίμων εἰς Γαλλίαν; ὑπὸ τριῶν κυρίως καλῶς διακεκριμένων στοιχείων. Τοῦ πλοῦτου, τῆς παιδείας καὶ ἐπιστήμης, τέλος τῆς ἱκανότητος, τῆς πολυχρονίου πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας, ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου, ἅς ἀναγνώσῃ τὸν κατάλογον τῶν ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας καὶ θέλει κατὰ μέγα μέρος ἀναγνωρίσαι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐπομένως οὕτω συγκεροτημένη ἡ βουλὴ τῶν ὁμοτίμων εἰς Γαλλίαν, καὶ κατέχουσα ἄνδρας ὁμολογουμένης ἱκανότητος καὶ παιδείας, ἄνδρας κατὰ μέγα μέρος εὐποροῦντας, ἀνεξαρτήτους τῆς Κυβερνήσεως, καὶ οὐδαμῶς μισθουμένους, δύναται βέβαια καὶ πρὸς τὴν βουλὴν τῶν ἀντι-

προσώπων ὡς ἀντιταχθῆ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλείαν. Πρὸς τὴν βασιλείαν, διότι μάλιστα τὰ μέλη της, πρὸς τοῦ νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὴν ἔδραν τῶν ὁμοτίμων, ἦσαν ἀνεξάρτητα τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τὴν βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, διότι ἀμφοτέραι σχεδὸν αἱ βουλαὶ συγκροτοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν στοιχείων, τῆς ἰκανότητος τῆς παιδείας, καὶ τοῦ πλούτου. (Ὁ Γάλλος διὰ νὰ εἶναι ἐκλογεὺς, πρέπει νὰ πληρώσῃ διακοσίων φρ. ἀμέσους φόρους, διὰ νὰ ᾔῃ βουλευτὴς πεντακοσίων,) διότι τέλος ἀμφοτέραι ἀντιπροσωπεύουσιν οὕτως εἰπεῖν τ' αὐτὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ Γερουσία ἐκλεγομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ ὑπουργείου, τί θέλει ἀντιπροσωπεύει; τὸν πλοῦτον, τὴν ιδιοκτησίαν, τὴν παιδείαν, τὴν ἐπιστήμην, ὅχι βέβαια διότι τοιαῦτα στοιχεῖα οὐτ' ἀνεπτύχθησαν, οὔτε ἐμορφώθησαν, οὔτε ἐνεδυναμώθησαν εἰσέτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἴσως θέλει τις εἰπεῖ ὅτι ἡ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος θέλει συγκροτηθῆ ἐκ τῶν ἰκανοτέρων, καὶ ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ ἀλλὰ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων μήπως εἶναι ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας, μήπως οἱ ἐκλογεῖς δὲν δύνανται νὰ τὸ ἀνακαλύψωσι; καὶ ὅταν οἱ ἐκλογεῖς δύνανται νὰ τὸ ἀνακαλύψωσι, δὲν εἶναι προτιμώτερον ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτοὺς ἢ ἐκλογή τῶν Γερουσιαστῶν, διὰ νὰ ἐνισχυθῇ μάλιστα ἡ Γερουσία, στερουμένη τόσων ἄλλων στοιχείων πραγματικοῦ Κράτους καὶ ἠθικῆς ἐπιβροῆς, καὶ δυναθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διπλὴν αὐτῆς ἀποστολὴν τοῦ ν' ἀντιτάσσεται τόσον εἰς τὰς παρεκτροπὰς τῆς βασιλείας ὅσον καὶ εἰς ἐκείνας τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων;

Εἶπα ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ βουλὴ τῶν ὁμοτίμων συγκροτεῖται ὑπὸ ἀνδρῶν ἀνεξαρτήτων τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι αἱ θέσεις τῶν ὁμοτίμων εἰσὶν ἄμισθοι, παρετήρησα δὲ ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα βουλὴ ἄμισθος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀνάγκη τοῦλάχιστον διὰ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς καταγωγῆς νὰ ἐνισχυθῇ ἡ Γερουσία. Προσθέτω δὲ ὅτι ἐπειδὴ αἱ θέσεις τῶν Γερουσιαστῶν πρέπει νὰ εἶναι ἔμισθοι, τὸ ἀπερίοριστον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν της, εἶναι προφανὲς συνταγματι-

κός σολοικισμός, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλει συγχωρεῖσθαι εἰς τὸ ὑπουργεῖον, νὰ δαπανᾷ ἀγνογνώνως τὰ δημόσια χρήματα ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Βουλῶν.

Τὰ τῆς Γαλλίας λοιπὸν πράγματα οὐδαμῶς παρῶδ' ἄλλονται μετὰ τὰ ἰδικά μας. Ἡ βουλὴ τῶν ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας, συγκροτεῖται ὑπὸ ἀνδρῶν ἀντιπροσωπευόντων, τὰ πλούτη, τὴν ιδιοκτησίαν τὴν παιδείαν τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἐπειδὴ εἶναι πραγματικῶς ἀνεξάρτητος τῆς Κυβερνήσεως, ἐπειδὴ δὲν μισθοδοτεῖται, τὸ ἀπεριόριστον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς οὐδεμίαν παρέχει ἀτοπίαν. Πρὸς τούτοις, ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων μακρὰν τοῦ νὰ ᾖ δημοκρατικὴ, ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ 170. μόνον τῆς ὀλιγκῆς ἀνθρωποπληθύος τῆς Γαλλίας, ἐπομένως ἡ Βουλὴ τῶν ὁμοτίμων, ὡς ἀνεξάρτητος τῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἐνὸς μὲν εὐκολώτερα ἀνθίσταται πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ, σπκνίως εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ν' ἀντικρούη τὰς ἐπιθέσεις τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἐκλεγομένης ὑπὸ μικρᾶς τινος μερίδος τῶν κατόικων τῆς Γαλλίας, καὶ ἐκ τῆς εὐαρίθμου τάξεως τῶν πληρωνόντων τίμημα παντακοσίων φρ. εἰς ἀμέσους φόρους. Τοιοῦτοι κατ' ἐμὴν γνώμην εἰσὶν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους τὸ Γαλλικὸν σύστημα, θέλει εἶσθαι πολὺ ἐπιβλαβέστερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρ' ὅσον πρακτικῶς κατεδείχθη εἰς Γαλλίαν, μόνον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι ὁμολογοῦσι τ' ἀτοπήματα τοῦ συστήματός των.

« Ὁ σημερινὸς ὀργανισμὸς τῆς Βουλῆς τῶν ὁμοτίμων λέγει ὁ Κύρ. Βιγιέρ, ἐπροκάλεσε πολλὰς κατακρίσεις. Πολλοὶ θεωροῦντες ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῶν ὁμοτίμων ἀνήκει σήμερον εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ τοὺς παραλάβῃ ἐντὸς τάξεων εὐρυτάτων, προτιμῶσι τὸ προγενέστερον σύστημα τῆς κατὰ κληρονομίαν ὁμοτιμίας· ἄλλοι πάλιν ἐπίσης ρουνεχεῖς ἄνδρες προτείνουσι τὸ νὰ συνδυασθῇ τὸ σύστημα τῆς παρὰ τοῦ ἔθνους ἐκλογῆς, μετὰ τὸν παρὰ τοῦ Βασιλέως προσδιορισμὸν τῶν ὁμοτίμων· ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι ἀξία μελέτης καὶ εὐχόμεθα οἱ ὅροι οὗτοι νὰ συνδυασθῶσιν εἰς τρόπον ὥστε, ἡ βουλὴ τῶν ὁμοτίμων νὰ ἐξασκῇ

μεγαλητέραν επιβρόην επί τῆς κοινῆς γνώμης. Ἡ ἐκλογή τῶν ὑποψηφίων ὁμοτίμων, ἐδύατο ἐπωφελῶς ν' ἀνατεθῇ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς συλλόγους, ἢ τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια, καὶ οὕτω ἡ βουλὴ τῶν ὁμοτίμων νὰ συνδεθῇ στενότερα μὲ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ τὴν ἐπιβρόην καὶ τὴν ἀξιοπρέπειάν της· »

Τὸ σύστημα λοιπὸν τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποιήσιν ἐπικαλεῖται διὰ τὴν Γαλλίαν ὁ Κύριος Βιβιὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κ' ἐγὼ ὑποστηρίζω, καὶ ὑπάρχει ἤδη καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ Ἰσπανικοῦ συντάγματος τοῦ 1837, ἐκτὸς τινῶν διατάξεων οὐδαμῶς ἐφαρμοζομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἷον τὰ περὶ κτηματικῆς περιουσίας τῶν Γερουσιαστῶν.

Μεταβαίνω εἰς τὸ δεύτερον σύστημα, τῆς ἐκλογῆς τῶν Γερουσιαστῶν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ὡς ἀπηλλαγμένον τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων ἀτοπημάτων εἶναι κατὰ πολλοὺς λόγους προτιμώτερον.

Οἱ ἐκλεγθέντες ἄνδρες ὑπὸ τοῦ ἔθνους διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν βαρύτητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας των, θέλουν εἶσθαι πραγματικῶς ἱκανοὶ εἰς τὸ ν' ἀντιταχθῶσι τόσον εἰς τὰς παρεκτροπὰς τῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ εἰς ἐκεῖνας τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων· ἀντιπροσωπεύοντες καὶ αὐτοὶ τὸ ἔθνος, ἀντὶ νὰ παρεμβάλλωσι προσκόματα εἰς τὴν παραδοχὴν κοινωφελῶν μεταρρυθμίσεων, θέλουν μάλιστα συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν τελειοποίησίν των. Ἡ Γερουσία ἐκλεγομένη ὑπὸ τοῦ ἔθνους, θέλει συγκροτεῖσθαι ὅχι ὑπὸ τῶν ἀφοσιωμένων εἰς μόνην τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τῶν ἀφοσιωμένων εἰς τὴν Πατρίδα. Ἐκλεγομένη ὑπὸ τοῦ ἔθνους, θέλει εἶσθαι ἀριθμοῦ ὠρισμένου, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀτοπίας, καθότι εἰς περίπτωσιν ἀνικανότητος ἀποδεδειγμένης, ἢ συστηματικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐκ μέρους αὐτῆς, Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ τὴν διαλύσῃ προκαλοῦσα νέαν ἐκ μέρους τοῦ ἔθνους ἐκλογὴν, ἀπαραλλάχτως ὡς καὶ ἐπὶ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων.

Πρὸς καλητέραν μάλιστα ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον προτίθεται ἡ σύστασις τῆς Γερουσίας, συμφέρει οἱ Γερουσιασταὶ νὰ λαμβ-

θάωνται ιδίως ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐνώνουσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸ στοιχεῖον τῆς πείρας, τῆς ἱκανότητος καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων, καὶ οἵτινες παρέχουσι τὰ πιστὰ καὶ εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Προσθέτω μάλιστα ὅτι ἐπειδὴ πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑψηλῶν καὶ πολυπλόκων καθηκόντων, τὰ ὅποια θέλουν ἀνατεθῆ εἰς τὴν Γερουσίαν ἀπαιτοῦνται καὶ ἄνδρες γενικωτέρας καὶ εἰδικωτέρας ἱκανότητος, ἀνάγκη οἱ μὲν ἐκλογεῖς ὥς προσῆκον νὰ ἐκλέγωσι τοὺς Γερουσιαστὰς, ἀλλ' εἰς ἀριθμὸν τριπλάσιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς νὰ ἐκλέγῃ τὰ μέλη τῆς Γερουσίας.

Ἦκουσα τινὰς λέγοντας, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἡ Κυβέρνησις εὐαρεστοῦσα ἔνα τὸν παρ' αὐτῆς διοριζόμενον ὑποψήφιον, δυσαρεστεῖ δύο.

Ἀλλ' ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς τῆς Γερουσίας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, δὲν δύναμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις εὐαρεστεῖ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα, δυσαρεστεῖ δὲ ἅπαντας κατ' αὐτῆς;

Τινὲς νομίζουσι προτιμώτερον ὁ τριπλοῦς οὗτος κατάλογος νὰ καταστρώνεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ὥς ἐχούσης πλειοτέραν τῶν ἐκλογέων ἱκανότητα, εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τοὺς ἱκανοὺς τῶν ἀνικάνων, καὶ ἀπηλλαγμένης τοῦ τοπικοῦ πνεύματος τῶν ἐπαρχιῶν, μὲ φαίνεται μ' ὅλον τοῦτο ὅτι ἡ Γερουσία δὲν πρέπει νὰ εἶναι πλάσμα ἡδημιούργημα τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ἔχουσα εἰδικὸν προορισμὸν εἰς τὸ ν' ἀντιτάσσεται ποτὲ μὲν εἰς τὴν Βασιλείαν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν Βουλὴν, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ καταγωγὴν ἀνεξάρτητον ἀμφοτέρων τούτων.

Ἐκτὸς τούτου, ὁμολογῶν ὅτι ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἀντιπροσωπεύει τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους, ἔρνοῦμαι μ' ὅλον τοῦτο τὴν πλήρη καὶ διηνεκὴ ταυτότητα τῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Βουλῆς. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι αἱ ἀνανεώσεις τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς συμβαίνουσαι ποτὲ μὲν μετὰ τὴν ἔκπνευσιν τῆς Βουλευτικῆς αὐτῶν περιόδου, ποτὲ δὲ κατὰ συνέπειαν διαλύσεως τῆς Βουλῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ὅθεν δὲν εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ νὰ ἐκλέγονται οἱ

Γερουσιασται ὑπὸ τῶν ἐκλογέων ἢ τῆς Βουλῆς, καθότι πιθανὸν εἰς ἐποχὴν τινα ὠρισμένην, ἢ βουλὴ ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἄλλα συμφέροντα παρ' ἐκεῖνα τοῦ ἔθνους καὶ ἀπόδειξις τούτου τὸ ἐπαναλέγω, ὅτι πολ- λάκις, διαλελυμένης τῆς Βουλῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἢ μετὰ τὴν ἐκ- πνευσιν τῆς Βουλευτικῆς περιόδου, οἱ ἐκλογεῖς ἐκλέγουσι νέους Βου- λευτάς, μὴν ἐμπιστευόμενοι πλέον εἰς τοὺς πρώτους. Τὸ προτιμώτερον λοιπὸν εἶναι ἡ Γερουσία νὰ ἐκλέγηται ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων εἰς ἀριθμὸν τριπλάσιον, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ καταλόγου τούτου νὰ διορίζῃ τοὺς Γερουσιαστάς.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις ὀλίγα μόνον θέλω προσθέσει εἰς τὸ περὶ Γερουσίας κεφάλαιον.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Γ Ε Ρ Ο Υ Σ Ι Α .

52.

» *Ἡ Γερουσία εἶναι οὐσιώδης μερὶς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.* »

53.

» *Συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, συγχρόνως μὲ τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων. Ἡ Βουλευτικὴ Σύνοδος τῆς Γερουσίας, ἀρχεται καὶ λήγει συγχρόνως μ' ἐκείνην τῆς Βουλῆς.* »

54.

» *Πᾶσα Συνέλευσις τῆς Γερουσίας, γινομένη εἰς ἐποχὴν ἄλλην παρὰ τὴν ὠρισμένην διὰ τὴν Σύνοδον τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπρο- σώπων, εἶναι παράνομος, καὶ αὐτοδικαίως ἄκυρος, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἡ Γερουσία συνέρχεται ὡς δικαστικὸν σῶμα· ἀλλ' εἰς τοιαύ- την περίπτωσιν δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ, εἰ μὴ τὰ παρὰ τοῦ Συνταγματικοῦ νόμου ὠρισμένα δικαστικὰ καθήκοντα.* »

» *Ἐρρέθη ἤδη ὅτι ἡ Γερουσία ἐκπληροῖ δικαστικὰ καθήκοντα,*

ὁσάκις δικάζει τοὺς Ὑπουργοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων κατηγορουμένων.

Ἐπίσης θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὸ ἀρθ. 62 ὅτι ἡ Γερουσία δικάζει τὰ ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας, καὶ τὰ διὰ νόμου ὀρισθησόμενα ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐπικρατείας.

55.

» Τὰ μέλη τῆς Γερουσίας διορίζονται ἐπὶ δεκαετία ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἐπιτοῦτο οἱ ἐκλογεῖς τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων ἐκλέγουσι τριπλοῦν κατάλογον ὑποψηφίων Γερουσιαστῶν, λαμβανομένων ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς τάξεων. »

Τῶν διατελεσάντων προέδρων τῶν Βουλῶν καὶ ἐθνοσυνελεύσεων Βουλευτῶν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυσίους βουλευτικὰς περιόδους, Προέδρων καὶ μελῶν τοῦ ἐκτελεστικοῦ διατελεσάντων, ὡς τοιούτων, ἐν ἐνεργείᾳ ἐπὶ διετία.

Πανελληνίων καὶ Γερουσιαστῶν, Ἀντιστρατῆγων, Ὑποστρατῆγων, Ἀντιναύρχων, Ὑποναύρχων, πρὸ δύο ἐτῶν διορισθέντων.

Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας, καὶ ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διατελεσάντων ὡς τοιούτων, βουλευτῶν ἐπὶ μίαν πενταετῇ βουλευτικὴν περίοδον, πληρεξουσίων εἰς δύο ἐθνικὰς συνελεύσεις.

Διοικητῶν μετὰ δεκαετῇ ὑπηρεσίαν, Προέδρων, Εἰσαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, Προέδρων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μετὰ ἑξαετῇ ὑπηρεσίαν, Προέδρων τῶν Ἐφετείων μετὰ δεκαετῇ ὑπηρεσίαν. κ. τ. λ.

Τὰ διατάγματα τοῦ διορισμοῦ τῶν Γερουσιαστῶν θέλουν εἶσθαι αἰτιολογημένα κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος Συνταγματικοῦ νόμου.

Τὰ περὶ Ἐκλογῆς τῶν Γερουσιαστῶν ἐλέχθησαν ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Αἱ τάξεις ἐν αἷς ἐκλέγονται οἱ Γερουσιασταί, ἀφ' ἐαυτῶν δικαιολογοῦνται, ὡς ἐνδιαλαμβάνουσαι ὅλας τὰς ἐπισημότητας, ἀνδράς ἱκανοὺς καὶ ἐμπείρους, καὶ πολλὰ ὑπὲρ πατρίδος μοχθήσαντας.

Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσω, ὅτι αἱ τάξεις αὗται δὲν ἦτον δυνατόν νὰ περιορίζωνται εἰς μόνον τὸ παρεληλυθὸς τῆς Ἑλληνικῆς κοι-

νωνίας, καθότι ὅπως τὰ τέκνα ἡμῶν ἐπιζῶσιν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ τὸ σύνταγμα μετὰ παρέλευσιν δέκα πέντε ἢ εἴκοσιν ἐτῶν, θέλει ἐξέλθει τῶν χειρῶν τῆς ἐνεστώσης γενεᾶς, διὰ νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τὴν κυριότητα τοῦ μέλλοντος. Παρατηρῶ μάλιστα ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἐκλογὴ τῶν Γερουσιαστῶν ἀποδίδεται εἰς τὸ ἔθνος, ὅσῃν ἐπέκτασιν καὶ ἂν λάβωσιν αἱ προσημειωθεῖσαι τάξεις, δὲν θέλουν εἶσθαι ὑποχρεωτικαί, ἀπ' ἐναντίας, οἱ ἐκλογεῖς δύνανται πάντοτε νὰ καταθέσωσι τὴν ψήφον αὐτῶν, ὑπὲρ ἐκείνων οἵτινες ἀπολαμβάνουσι τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην· ἐν τούτοις φρονῶ ἀναγκάζειν τὸ ἄρθρον τοῦτο ν' ἀναθεωρηθῇ μετὰ τινὰ παρέλευσιν χρόνου, διὰ νὰ εἰσαχθῶσιν ἐν αὐτῷ, αἱ προσθαφαίρεσις ὅσας ἤθελεν ὑπαγορεύσει ἡ προόδος τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ὕλική ἀνάπτυξις τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

56.

« *Ἐὰν τις ἀλληλοδιαδόχως ἐξετέλεσε πολλὰς ἐκ τῶν ἀνωτέρων λειτουργειῶν, δύναται νὰ ἐπισωρεύσῃ ἀπάσας ταύτας τὰς χρονικὰς διαρκείας, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου παρὰ τῆς ὑπηρεσίας, ἣτις ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ διαρκεστέρα.* »

Λόγου χ. ὁ α. διατελέσας Πρόεδρος ἐφετείου ἐπὶ ἑξ ἔτη, προδιβάζεται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ ἐκτελεῖ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ὁ α. μὴ συμπληρώσας ἐν μέρει οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην δεκαετίαν, παρὰ τῶν Προέδρων τῶν Ἐφετειῶν, οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην ἐξαετίαν παρὰ τῶν Εἰσαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, δὲν ἔπρεπε φαίνεται νὰ ἐκλεχθῇ ὑποψήφιος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀθροίσεως τοῦ β. καὶ 4. συμπληρώσας τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, παρὰ τῆς διαρκεστέραις ὑπηρεσίας, ἐκείνης τῶν Προέδρων τῶν Ἐφετειῶν, δύναται νὰ ἐκλεχθῇ ὑποψήφιος.

57

« *Ἡ Γερουσία σύγκειται ἐκ μελῶν ἰσαριθμῶν μὲ τὸ ἥμισυ τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων.* »

ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς τῶν Γερουσιαστῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅ

προσδιορισμός τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν, καθότι ἡ Κυβέρνησις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διευλύνῃ ἀμφοτέρως τὰς βουλὰς, καὶ νὰ προκαλῇ νέας ἐκλογάς.

58

« *Ἡ ἐτησία τῶν Γερουσιαστῶν μισθοδοσία δὲν θέλει ὑπερβῇ τὰς ἐξ χιλ. δραχμῶν.* »

Ἡ ἐτησία μισθοδοσία τῶν Γερουσιαστῶν καθίσταται τόσῳ μᾶλλον ἄφροντος καθόσον ἡ ἀνάγκη θέλει ὑπαγορεύσει τὸ νὰ ἐπενδυθῇ ἡ Γερουσία καὶ μὲ διοικητικὰ καθήκοντα, ὡς τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὴν Ἀγγλαμερικὴν· ἄλλως εἰς τὴν σημερινὴν οἰκονομικὴν τοῦ Κράτους κατάστασιν ἡ ἐπιδίωξις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ὑπαρχουσῶν μάλιστα δύο βουλῶν, ἤθελεν εἶσθαι καθαρὰ πολυτέλεια.

Θελεῖ τις ἴσως παρατηρήσει, ὅτι κατ' αὐτὸν τρόπον τῆς Γερουσίας τὰ καθήκοντα, πολυπλασιαζόμενα, θέλουν ὑπερβῇ τὰς δυνάμεις τῆς· ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀδύνατον ἐκ τῶν καθηκόντων τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, τὰ τοῦ ἀμφησχυτουμένου μάλιστα διοικητικοῦ, νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ὡς τοῦτο ὑπάρχει εἰς τὸ Βέλγιον, καὶ ἐν μέρει εἰς Γαλλίαν, καὶ οὕτω νὰ ἀπλοποιηθῶσι τὰ ἔργα τῆς Γερουσίας.

Ἰσως δὲν ἐννοεῖ τις πῶς ἡ Γερουσία δύναται νὰ ἐκπληρῇ διοικητικὰ καθήκοντα, ἐνασχουμένη τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας τοῦ ἔτους, μὲ νομοθετικὰς ἐργασίας.

Ἡ δυσκολία αὕτη ἐξομαλύνεται, διαιρουμένης τῆς Γερουσίας εἰς Τμήματα. Τὰ Τμήματα ταῦτα θέλουν ἀλληλοδιαδόχως ἐκπληροῦν διοικητικὰ χρέη, ἡ δὲ λοιπὴ Γερουσία, σχηματίζουσα τὴν πλειοψηφίαν, θέλει ἐνασχολεῖσθαι μὲ τὰς νομοθετικὰς τοῦ σώματος ἐργασίας.

59

« *Οἱ Γερουσιασταὶ πρέπει νὰ ἔχωσιν ἡλικίαν τοῦλάχιστον 40 ἐτῶν.* »

Ἡ ἡλικία τῶν 40 ἐτῶν, ἔτι μᾶλλον ἐγγυᾶται τὸν συντηρητικὸν νοῦν τῶν Γερουσιαστῶν.

60

« Ὁ Βασιλεὺς διορίζει τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας, ἐπὶ καταλόγου τριῶν Γερουσιαστῶν, ὑποβαλλομένου εἰς αὐτὸν παρὰ τῆς Γερουσίας, ἡ διάρκεια τῆς προεδρίας εἶναι πενταετής. »

Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τοῦ Προέδρου ἠκολούθησα τὰς αὐτὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἔθετα καὶ περὶ συνθέσεως τῆς Γερουσίας· δηλ. τὸ σύστημα τοῦ νὰ διορίζῃ ὁ Βασιλεὺς ἐπὶ καταλόγου τριπλασίου. Ἡ διάρκεια τῆς Προεδρίας ὠρίσθη ἐπὶ πάντα ἔτη, διὰ ν' ἀνανεοῦται ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας συγχρόνως μὲ τὴν ὁλοκληρὴ ἀνανέωσιν τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων.

61

« Οἱ Βασιλόπαιδες ἢ ὁ ἐπίδοξος τοῦ θρόνου διάδοχος, εἰσὶν αὐτοδικαίως Γερουσιασταὶ συμπληροῦντες τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν. Ἀὐτοὶ ἔχουσι δὲ δικαίωμα ψήφου, εἰμὴ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἡλικίας τῶν 25 ἐτῶν. »

Συμφέρει ὥστε τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἐπίδοξος τοῦ θρόνου διάδοχος νὰ λαμβάνωσιν ἐκ νεαρῆς τῶν ἡλικίας μέρος εἰς τὰ δημόσια πράγματα, καὶ νὰ ἐμβαίνοσιν εἰς ἀμεσον συνάφειαν μὲ τοὺς ἱκανωτέρους καὶ ἐμπειροτέρους ἄνδρας τοῦ ἔθνους.

62

« Ἡ Γερουσία δικάζει τὰ ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας, καὶ τὰ ὀρισθησόμενα διὰ νόμου ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐπικρατείας. »

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Γερουσία ἐπιλαμβάνεται τῶν ἐγκλημάτων τούτων, καὶ τὰ δικάζει εἶναι ὁ ἑξῆς.

ὑποθεσίσθω συνωμοσίαι κατὰ τῶν καθεστώτων, κατὰ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν, ἢ τοῦ συνταγματικοῦ θρόνου. Τὰ κακούργοδικαῖα ὡς ἐκ τῆς συνθέσεώς των καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως, συμφέρει νὰ ἐπιλαμβάνωνται τῶν ἐγκλημάτων τούτων; δὲν τὸ φρονῶ. Καθότι αἱ περὶ τοιούτων ἐγκλημάτων δικαστικαὶ ἀποφάσεις

ἔχουσι συνεπειάς πολιτικάς πολλοῦ λόγου ἄξίας, τὰς ὁποίας οἱ κα-
κουργοῦνται δὲν δύνανται πολλάκις ἐπαξίως νὰ ἐκτιμῇσωσιν.

Ἐκτὸς τούτου οἱ κακουργοῦνται, μέλλοντες μετὰ τὴν δίκην νὰ
ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰς ἐστίαις των, ὡς ἅπλοὶ πολῖται δὲν ἔχουσι πάν-
τοτε τὴν ἀπαιτουμένην ἀνεξαρτησίαν, οὔτε ἀπέναντι τῆς ἐξουσίας,
οὔτε ἀπέναντι τῶν συμπολιτῶν των, διὰ ν' ἀποφασίσωσιν ἀνεπηρέα-
στως, περὶ τοσοῦτον οὐσιωδῶν ἀντικειμένων. Καὶ πολλάκις ὁ φόβος
ἢ ἔλπις ἢ ἔρως τῆς δημοτικότητος θέλουν ὑπαγορεύει τὴν ἐτυμηγο-
ρίαν των· ἐν ᾧ ἡ Γερουσία, καὶ ὡς ἐκ τῆς ποιότητος τῶν μελῶν της
καὶ ὡς ἐκ τῆς περιοπῆς της παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν καὶ ἰκανότη-
τος καὶ ἀνεξαρτησίας.

Θέλουν ἀντιπροβάλλει ὅτι ἡ Γερουσία ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Κυ-
βερνήσεως δικάζει οὕτως εἰπεῖν, περὶ ἰδίας δίκης ἀλλ' ὅχι· ἡ Γερου-
σία ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς της θέσεως ὡς ἐκ τῆς φιλατιμίας, τὴν
ὁποίαν φυσικῶ τῷ λόγῳ συναισθάνεται πᾶν διαρκὲς σῶμα, ὡς ἐκ
τῆς ἀνεξαρτησίας της, δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει θυσιάσει τὴν δι-
καισύνην ὑπὲρ ἀτομικῶν, ἢ φατριαστικῶν συμφερόντων. Ἡ Γερου-
σία βέβαια δὲν θέλει ὑποχωρήσει εἰς ἀτομικὰ αἰσθήματα φόβου ἢ
ἐλπίδος, εἰς πάθη διακινούμενα ἐντὸς τῆς μικρᾶς σφαίρας τῶν ἀτο-
μικῶν σχέσεων· ὁ νοῦς της ὁ κύκλος τῶν ἰδεῶν της, θέλει ἐπεκτείνε-
σθαι κατὰ λόγον τῶν γενικῶν τοῦ Κράτους συμφερόντων. Ἡ Γερουσία
δὲν θέλει βέβαια ἀφήσει ἀτιμώρητον τὸν ἀποπειρώμενον νὰ ἀνα-
τρέψῃ τὰ καθεστῶτα, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο θέλει μάλιστα ἐφελκύσει
τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους, διότι τὰ καθεστῶτα, εἶναι αὐτοὶ οἱ συν-
ταγματικοὶ θεσμοί, τοὺς ὁποίους ἐλευθέρως ἔθεσε τὸ ἔθνος ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

ΚΕΦ. Β.

Δικαστική Ήξουσία.

62

« Οἱ δικασταὶ διορίζονται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. »

63

« Οἱ Ἀρμοπαγεῖται θέλουσι κατασταθῇ ἰσόβιοι μετὰ τριετίαν. Οἱ δ' Ἐφέται μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἐπισήμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος. »

Περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν θέλουσι κατασταθῇ ἰσόβιοι οἱ πρωτοδῖκαι θέλει προνοηθῇ ἂν ἰδιαιτέρου νόμου. »

Διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου τούτου, δίδεται ὅλος ὁ ἀπαιτούμενος καιρὸς εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐντελεστέραν σύνθεσιν τῶν ἀνωτάτων τοῦ Κράτους δικαστηρίων.

Ἡ ἰσοβιότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, καὶ τοὶ ἀπάδουσα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς, θεωρεῖται μ' ὅλον τοῦτο ὡς ἡ μόνη ἐγγύησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δικαστῶν ὑπὸ τὰς συνταγματικὰς Μοναρχίας. Ἐν τούτοις, ἐὰν δικαστὴς ἰσόβιος προσβλήθῃ ὑπὸ βαρείας καὶ διαρκοῦς ἀσθενείας, οἷον κωφότητος, τυφλότητος κ. τ. λ. ἥτις δὲν τῷ συγχωρεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του, εἶναι δίκαιον, εἶναι εὐλογον νὰ διαμείνῃ ὡς τοιοῦτος; ὅχι· καὶ διὰ τοῦτο προτείνω τὸ ἐφεξῆς ἄρθρον.

65.

« Δι' εἰδικοῦ νόμου θέλουσι καθορισθῇ τὰ περὶ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἰσοβίων δικαστῶν, εἰς περίπτωσιν βαρέων καὶ διαρκῶν νοσημάτων. »

66.

« Ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ δικασταὶ ἀαγνωρισθῶσιν ἰσόβιοι, ἡ ἀργία ἢ ἡ παύσις των δὲν θέλει ἐνεργηθῇ, εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἢ δὲ μετὰ θέσιν των, διὰ γένου διορισμοῦ καὶ τῆς συναιρέσεως αὐτῶν. »

Ἡ διάταξις τοῦ προκειμένου ἄρθρου, εἶναι ἄφευκτος συνέπεια τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀμεταθέτου τῶν δικαστῶν.

Ὁ δικαστὴς δὲν δύναται νὰ μετατεθῇ ἄνευ τῆς συναινέσεώς του·

67.

» Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς δικαστὴν νὰ παραλάβῃ καὶ ἄλλην ὑπηρεσίαν ἑμμισθον, ἐκτὸς ἐὰν ἀναδεχθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ρέα καὶ ταῦτα καθήκοντα ἀμισθί. »

Ὁ δικαστὴς ὅσον ὀλιγώτερον ἐλπίζει ἢ φοβεῖται τὴν εὐνοίαν ἢ τὴν ὀργὴν τῆς Κυβερνήσεως τόσον ἀκριβέστερα καὶ ἐντιμώτερα ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντά του.

68.

» Μόνοι οἱ ἔνορχοι δικάζουσι τὰ κακουργήματα, ἐπίσης θέλουσι δικάζει τὰ πολιτικὰ πλημμελήματα, καὶ ἐκεῖνα τοῦ Τύπου, κατὰ τὸν περὶ τούτου ἐκδοθῆσόμενον νόμον. »

Οὐδεὶς δικαιότερος δικαστὴς ἐπὶ τῶν κοινῶν πολιτικῶν πλημμελημάτων καὶ ἐκείνων τοῦ τύπου παρὰ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ τὴν καθολικὴν τῆς κοινωνίας συνείδησιν, τῆς ὁποίας ἀντιπρόσωποι εἰσὶν οἱ ἔνορχοι, οἱ πολῖται οὗτοι δικάσται, πολῖται πρὸ τῆς δίκης, πολῖται ἅπλοι μετὰ τὴν δίκην.

Ἡ συνείδησις τοῦ Δικαστοῦ εἶναι ὁ νόμος, ὁ νόμος τοῦ ἐνόρκου, ἡ συνείδησίς του, ὁ δικαστὴς ὡς πολίτης, ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ὁ τύπος ἔχει δίκαιον, ἀλλὰ τὸν τιμωρεῖ κατὰ νόμον, ὁ ἔνορκος γνωρίζων ὅτι ὁ νόμος τιμωρεῖ τὴν ὁποίαν δικάζει πράξιν, ἐτυμηγυρεῖ τὸ, δὲν εἶναι ἔνοχος κατὰ συνείδησιν. Ὁ δικαστὴς καὶ τοι ἀναγνωρίζων τὸ δυσανάλογον τῶν ποινῶν, τὰς ἐπιβάλλει, λέγων, ὁ νόμος εἶναι ἀπάνθρωπος, ἀλλ' ἰσχύει, ὁ ἔνορκος μὴν ἀγνοῶν πολλάκις τὴν ὁμότητα τῶν ποινῶν, προτιμᾷ νὰ εἴπῃ ἱερὸν ψεῦδος, ὡς λέγουσιν οἱ Ἀγγλοι, καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν κατὰ νόμον ἔνοχον ἀθῶον.

Διὰ τοὺς ἄνω ἐκτεθέντας λόγους, τὰ κοινὰ πολιτικὰ πλημμελήματα καὶ ἐκεῖνα τοῦ τύπου, ἀφαιρούμενα τῶν πλημμελεσιδικειῶν μεταβιβάζονται ἐνταῦθα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐνόρκων, οἵτινες

ἀντιπροσωπεύοντες τὴν κοινωνικὴν συνείδησιν, δύνανται καὶ ἐπα-
ξίως νὰ σταθμίσωσι τὴν ἐνοχλὴν καὶ τὸ ἀξιοποιῶν αὐτῶν.

69.

» Ἰδιαιτέρος νόμος θέλει κατανείμει τὸν ὀργανισμὸν τῶν τα-
κτικῶν στρατοδικείων καὶ ναυτοδικείων καὶ τὰ τῆς δικαιοδοσίας
αὐτῶν. »

70.

» Οἱ ἀντιβαίοντες εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα, νόμοι, διατάγ-
ματα ἔθιμα καὶ διατάξεις, μένουσιν ἀρίσχυροι, καὶ διὰ παρτὸς
καταργεῦνται. »

Περὶ δημοτικῶν ἐπαρχιακῶν καὶ νομαρχικῶν ὀργανισμῶν

« Οἱ δημοτικοὶ καὶ ἐπαρχιακοὶ ὀργανισμοὶ διατηροῦνται καὶ
θέλουσι συμπληρωθῇ δι' ἀναλόγου ὀργανισμοῦ τῶν νομῶν τοῦ
Βασιλείου.

Ἀλλ' οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι δύνανται νὰ λάβωσι διὰ νόμον ὁ-
λας τὰς ἀπαιτουμένας βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις. »

Δι' βάσεις τῶν ἐθνωφελῶν τούτων θεσμῶν, εἶναι ἡ ἐκλογή τῶν
δημοτικῶν ἐπαρχιακῶν καὶ νομαρχικῶν συμβουλίων ὑπὸ τοῦ ἔθνους
ἢ ἀνάθεσις τῆς τοπικῆς διοικήσεως εἰς αὐτὰ, ἢ ὑπ' αὐτῶν ἐπιψήφισις
τῶν τοπικῶν φόρων, ἢ κατάστρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ κ. τ. λ.

Οὗτοι οἱ ὀργανισμοὶ καθιεροῦνται διὰ τοῦ Συντάγματος, συγχρό-
νως δὲ συγχωρεῖται νὰ εἰσπληρώσῃ διὰ νόμου αἱ ἀπαιτούμεναι βελτι-
ώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις τῶν θεσμῶν τούτων.

Ἰδιαιτεράι διατάξεις.

Δι' ἰδιαιτέρων νόμων, καὶ ὅσον τάχος θέλει προνοηθῇ περὶ τῶν
ἐξῆς ἀντικειμένων.

Περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὀρκωτικοῦ συστήματος, εἰς τὰ πολιτικὰ
καὶ τὰ τοῦ τύπου πλημμελήματα.

Περὶ τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν λοιπῶν δημοσίων ὑ-
παλλήλων.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Περὶ διανομῆς τῶν διοικητικῶν καθηκόντων τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, τόσον εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ὅσον καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν.

Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς πολιτοφυλακῆς.

Περὶ διανομῆς τῆς Ἐθνικῆς Γῆς, κατὰ τὰς ὁποίας θέλει θέσει βῆσεις εἰδικὸν ψήφισμα τῆς συνελεύσεως.

Περὶ ἀποστέσεως ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν χρεῶν.

Περὶ νομαρχικοῦ ὀργανισμοῦ.

Περὶ λογιστικοῦ τῶν Δήμων.

Περὶ εἰσαγωγῆς νέας ἀστυκῆς νομοθεσίας ἐπὶ τῇ βῶσει τοῦ ἀστυκοῦ νόμου τῶν Γάλλων.

Δι' ἰδιαιτέρου νόμου θέλει ἐπίσης ὀργανισθῇ κατάλληλότερον τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπαλλήλων τοῦ σώματος τούτου, καὶ τὸ ἀμετακίνητον τοῦ Προέδρου, τοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ τῶν ἐλεγκτῶν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ κανονισθῶσιν ὅσον τάχος καὶ διὰ νόμου τὰ ἀνωτέρω ἀντικείμενα, εἶναι πρὸς ἅπαντας ἐπαισθητή.

Τὰ περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ὀρκωτικοῦ συστήματος εἰς τὰ πλήρως ἐκτελεσθέντα τοῦ τύπου, εἶναι ζήτημα πολιτικῆς ζωῆς, ἢ πολιτικοῦ θανάτου τῆς ἐλευθεροτυπίας.

Τὸ περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, εἶναι ἀντικείμενον οὐσιωδέστατον καθότι ὁ περὶ ἐκλογῆς νόμος, καὶ ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν, εἶναι αἱ δύο ἄγκυραι ἐπὶ τῶν ὁποίων σαλεύεται τὸ σκάφος τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος.

Ἡ διανομὴ τῶν διοικητικῶν καθηκόντων τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, καὶ κυρίως τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, τόσον εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ὅσον καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν θέλει ἐμψυχώσει τὸ ἀκίνητον τοῦτο μέλος τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας.

Ἡ πολιτοφυλακὴ εἶναι θεσμὸς γυμναστικὸς τῶν σωμάτων καὶ τῆς καρδίας τῶν πολιτῶν ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς τοὺς πολίτας τὴν φροντίδα, τοῦ νὰ διατηρῶσι τὴν δημόσιον τάξιν καὶ εἰρήνην.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ διανομὴ τῆς ἐθνικῆς γῆς, εἶναι ἀντικείμενον ἐξ οὗ κρέμαται ἡ εἰς τὸ μέλλον ἠθικὴ, πολιτικὴ καὶ ὕλική ἀνάπτυξις τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, διὰ τῆς διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς θέλει καταβληθῇ ἡ κρηπίς τῶν συντελεστικωτάτων πρὸς τὴν ἐθνικὴν εὐδαιμονίαν μεταρρυθμίσεων, τῆς χωρογραφίας, καὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ συστήματος τῶν ἐγκτητικῶν φόρων.

Ἡ περὶ ἀποσβέσεως τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν χρῶν πρόνοια, θέλει ἀνυψώσει καὶ παγιώσει τὴν δημόσιον πίστιν.

Τὸ νομαρχικὸν σύστημα, θέλει συμπληρώσει τοὺς δημοτικούς καὶ ἐπαρχιακοὺς ὀργανισμοὺς, καὶ ἀποκεντρώσει τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐξουσίας.

Διὰ τοῦ λογιστικοῦ τῶν δήμων, θέλει τακτοποιηθῇ ἡ ἐνέργεια τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, καὶ τεθῇ πέρας, εἰς τὴν σκανδαλώδη διαχείρισιν τῶν δημοτικῶν πόρων.

Ἡ εἰσαγωγή νέας ἀστυκῆς νομοθεσίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γαλλικῆς, θέλει ἀντικαταστήσει νομοθεσίαν ἀχανῆ καὶ ποικίλην, ὡς ἡ ἱστορία, κατὰ μέρος ἀπροσάρμοστον, ὡς παν ὅτι ἐζήσε καὶ παρῆλθε, διὰ νομοθεσίας, ἀπλῆς, σαφοῦς, καὶ ἐχούσας ἤδη σχηματισμένην νομολογίαν.

Τέλος ὁ νέος ὀργανισμὸς τοῦ ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, θέλει τὸ ἀπελευθερώσει τῆς ἀμέσου ἐπιβόρῃς τῆς ἐνεργητικῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὰς πράξεις καὶ τὴν διαχείρισιν κέκληται τὸ σῶμα τοῦτο νὰ ἐξελέγῃ καὶ νὰ δικάζῃ. Τὸ συνέδριον πρὸς τούτοις ὀφείλον νὰ ἐκκαθαρίξῃ τοὺς ὑποβλητέους ἀπολογισμοὺς εἰς τὴν βουλὴν, προπαρασκευάζει οὕτως εἰπεῖν τὰς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ πρέπει ἐπομένως ἡ ὑπ' αὐτῆς νὰ διορίζεται, ἢ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' εἰς τοιαύτην περίπτωσιν νὰ διατελῇ ἀμετακίνητον ὡς εἰς Γαλλίαν.

Περὶ Στρατοῦ.

« Οὐδείς στρατιωτικὸς στερεῖται τοῦ βαθμοῦ, τῶν τιμῶν καὶ τοῦ μισθοῦ του, εἰμὴ κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου προσδιοριζόμενον τρόπον. » Ὁ βαθμὸς οὗτος θεωρηθῇ πάντοτε ὡς ἰδιοκτησία, τῆς ὁποίας, δὲν δύναται νὰ στερήσῃ τὸν στρατιωτικόν, τὸ αὐθαίρετον τῆς ἐξουσίας.

Τ Ε Λ Ο Σ.